

Univerzita Karlova

Filozofická fakulta

Ústav románských studií

Diplomová práce

Bc. Anna Holečková

Implicitní věty v italštině a způsoby překladů do češtiny

Implicit clauses in Italian and their translations into Czech

Praha 2019

Vedoucí práce: Doc. Pavel Štichauer, Ph.D.

Poděkování:

Děkuji vedoucímu diplomové práce doc. Pavlu Štichauerovi, Ph.D za podnětné rady, metodickou a odbornou pomoc, laskavý přístup a veškerý věnovaný čas.

Prohlášení:

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala samostatně, že jsem řádně citovala všechny použité prameny a literaturu a že práce nebyla využita v rámci jiného vysokoškolského studia či k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze, dne 9. prosince 2019

Anna Holečková

Abstrakt (česky)

Tato diplomová práce si klade za cíl zmapovat překladové protějšky italských implicitních vět v češtině, tedy implicitní věty s gerundiem, infinitivem a příčestím. Práce se skládá ze dvou stěžejních částí. V první části se zabývá danou problematikou na teoretické rovině, popisuje každý nefinitní tvar zvlášť jak pro italštinu tak češtinu. Dále nastiňuje, jakým způsobem lze implicitní věty v italštině a češtině tvořit. Jádrem diplomové práce je korpusová studie založená na paralelním korpusu InterCorp. Na tomto materiálu jsou pozorovány konkrétní formy překladu. Práce se snaží odhalit hlavní překladové tendence nejen pro každý typ implicitních vět zvlášť, ale také obecněji pro všechny tři typy implicitních vět.

Klíčová slova (česky)

Implicitní věty; italština; čeština; InterCorp; paralelní korpus

Abstract (in English):

The main objective of this thesis is to analyze translation counterparts of the Italian implicit clauses in Czech, i.e. clauses with gerund, infinitive and participle. The thesis consists of two essential parts. The first part is devoted to the theoretical foundations, it describes each nonfinite form individually for Italian and Czech language. Furthermore, it outlines the way of creating implicit sentences in Italian and Czech. The core of this thesis is a corpus study based on the parallel corpus InterCorp, version 11. This material is used to observe the specific forms of translation. The thesis deal with the main translation tendencies both for each type of implicit clauses specifically and for all the three forms of implicit clauses.

Key words:

implicit clauses; Italian; Czech; InterCorp; parallel corpus

Užité zkratky:

f. - finitní

ger. - gerundium

impl. - implicitní

inf. - infinitiv

odpor. - odporovací

pod. jm. - podstatné jméno

podm. - podmiňovací

př. - příklad

sl. - slučovací

tj. - to jest

v. - věta

Obsah

	Předmluva.....	
1	ÚVOD - NEFINITNÍ SLOVESNÉ TVARY A JEJICH SYNTAKTICKÉ VYUŽITÍ	1
1.1	NEFINITNÍ SLOVESNÉ TVARY V ITALŠTINĚ	1
1.1.1	<i>Infinitiv</i>	2
1.1.2	<i>Gerundium</i>	5
1.1.3	<i>Participium</i>	7
1.2	NEFINITNÍ SLOVESNÉ TVARY V ČEŠTINĚ	8
1.2.1	<i>Infinitiv</i>	9
1.2.2	<i>Přechodník</i>	13
1.2.3	<i>Participium</i>	15
2	IMPLICITNÍ VĚTY V ITALŠTINĚ	16
2.1	INFINITIVNÍ VĚTY IMPLICITNÍ.....	18
2.1.1	<i>Podmět implicitních vět s infinitivem</i>	19
2.1.2	<i>VV účelové</i>	21
2.1.3	<i>VV účinkové</i>	22
2.1.4	<i>VV způsobové</i>	22
2.1.5	<i>VV předmětné</i>	22
2.1.6	<i>VV časové</i>	23
2.1.7	<i>VV podmětné</i>	23
2.1.8	<i>VV podmínkové</i>	23
2.1.9	<i>VV přípustkové</i>	23
2.1.10	<i>VV přívlastkové</i>	23
2.1.11	<i>VV příčinné</i>	24
2.1.12	<i>VV srovnávací</i>	24
2.2	IMPLICITNÍ VĚTY GERUNDIÁLNÍ	24
2.2.1	<i>Podmět gerundiálních vět implicitních</i>	26
2.2.2	<i>Typy gerundia</i>	27
2.2.3	<i>Gerundiální věty časové</i>	27
2.2.4	<i>Gerundiální věty způsobové</i>	27

2.2.5	<i>Gerundiální věty příčinné</i>	28
2.2.6	<i>Gerundiální věty podmínkové</i>	28
2.2.7	<i>Gerundiální věty přípustkové</i>	29
2.2.8	<i>Gerundium jako průvodní okolnost</i>	29
2.2.9	<i>Gerundium “souřadné“</i>	29
2.3	IMPLICITNÍ VĚTY PARTICIPIÁLNÍ	30
2.3.1	<i>Podmět participiálních vět</i>	31
2.3.2	<i>Časový význam participiálních vět</i>	33
2.3.3	<i>Participiální věty příčinné</i>	34
2.3.4	<i>Participiální věty přípustkové</i>	34
2.3.5	<i>Participiální věty podmiňovací</i>	34
3	IMPLICITNÍ VĚTY V ČEŠTINĚ	35
3.1	SYNTAKTICKÉ POJENÍ VĚT	35
3.2	PROBLEMATIKA POLOPREDIKAČNÍCH KONSTRUKCÍ	38
3.3	TYPY IMPLICITNÍCH VĚT	43
3.3.1	<i>Participium</i>	43
3.3.2	<i>Infinitiv</i>	43
3.3.3	<i>přechodník</i>	44
3.3.4	<i>Transformace vedlejších vět</i>	45
4	KORPUS INTERCORP	46
5	KORPUSOVÉ VYHLEDÁVÁNÍ	48
5.1	METODOLOGIE A POSTUP	48
5.2	METODA POSTUPU A ANALÝZA IMPLICITNÍCH VĚT S GERUNDIEM	49
5.2.1	<i>Gerundium jednoduché</i>	49
5.3	METODA POSTUPU A ANALÝZA IMPLICITNÍCH VĚT S INFINITIVEM	65
5.3.1	<i>Infinitiv jednoduchý</i>	65
5.4	METODA POSTUPU A ANALÝZA IMPLICITNÍCH VĚT S PARTICIPIEM	82
5.4.1	<i>Participium</i>	83
6	ZÁKLADNÍ TYPOLOGIE PŘEKLADOVÝCH PROTĚJŠKŮ	88
6.1	PŘEKLADOVÉ PROTĚJŠKY IMPLICITNÍCH VĚT S GERUNDIEM	88
6.2	PŘEKLADOVÉ PROTĚJŠKY IMPLICITNÍCH VĚT S INFINITIVEM	91

6.3	SROVNANÁNÍ.....	95
7	ZÁVĚR.....	98

RESUMÉ

RIASSUNTO

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

Předmluva

V této práci jsme se rozhodli zmapovat, jakými způsoby jsou do češtiny překládány italské implicitní věty. Jelikož jsme se rozhodli analyzovat všechny tři typy nefinitních tvarů, tedy gerundium, infinitiv a participium, umožní nám to následně vypořádat, zda se vyskytuje nějaká tendence společná všem třem typům implicitních vět. Předpokládáme, že nám studie přinese zajímavé poznatky zvláště proto, že jazyky mají různé strategie vyjádření téhož obsahu. Bude tak zajímavé mapovat, jaké překladové protějšky překladatelé konkrétně volí. Dále i proto, že se v italštině nefinitní tvary a implicitní věty používají jiným způsobem a hlavně v jiné míře, než je tomu v češtině. Při naší analýze neopomeneme zaznamenat i unikátní překladové formy, na které narazíme. Vzhledem k rozsahu práce se však zaměříme pouze na nefinitní tvary jednoduché.

Tato práce se bude skládat ze dvou částí: teoretické a praktické.

V teoretické části popíšeme danou problematiku, budeme vycházet hlavně ze dvou renomovaných italských gramatik: RENZI, Lorenzo, Giampaolo SALVI a Anna CARDINALETTI. *Grande grammatica italiana di consultazione*. Bologna: Il Mulino, 2001; SALVI, Giampaolo a Laura VANELLI. *Nuova grammatica italiana*. Bologna: Il Mulino, 2004.

Svá data v praktické části opřeme o paralelní korpus InterCorp. Metoda, kterou jsme zvolili, je analyzovat překlad na základě nejfrekventovanějších sloves v korpusu pro daný nefinitní tvar, tato metoda nám umožní poznat, jakou roli v překladech u daných nefinitních tvarů hraje sémantika slovesa.

1 Úvod - Nefinitní slovesné tvary a jejich syntaktické využití

Sloveso je slovní druh, u nějž určujeme gramatické kategorie jako např. osobu, číslo, čas, slovesný rod, způsob, vid, třídu a vzor. Ne všechny jazyky však disponují všemi těmito kategoriemi současně a pod danými pojmy se může v každém jazyce skrývat trochu něco jiného. Jazyk však disponuje také slovesnými tvary, u kterých toto určení neexistuje, nazývají se neurčité (nefinitní) slovesné tvary. Dle definice jsou nefinitní slovesné tvary ty, u nichž se z mluvnické kategorie nedá určit osoba ani čas. Jsou vymezeny pouze takto, neboť u některých tvarů lze určit například rod či číslo, jako u českého participia. Jedná se zejména o infinitiv (který má celá řada jazyků), pak různá participia a gerundia. Jak italština, tak čeština těmito slovesnými tvary disponuje, ale v obou jazycích se vyskytují rozdíly ve způsobu užití. Zároveň v italštině nefinitní tvary nacházejí mnohonásobně větší zastoupení a využití než v češtině. Rozdíl v užití pak nacházíme i mezi mluveným a psaným jazykem.

Nyní popíšeme krátce rozdíl mezi italštinou a češtinou. Jak v italštině, tak češtině mohou nefinitní tvary představovat různé funkce ve větě, tj. různé větné členy. V italštině nefinitní tvary tvoří především predikáty implicitních vět, v italštině jsou pak konstrukce s implicitními slovesnými tvary velmi odlišné a tvoří konstrukce, jež jsou v češtině často zcela nemožné. Což se odráží i od toho, že například v současné (zvláště mluvené) češtině se již prakticky nepoužívají přechodníky (pokud se v češtině vyskytují, tak spíše v psaných textech a se starší datací. V hovorové češtině je již v současné době prakticky nezaznamenáme). Naproti tomu italština gerundium využívá v hojné míře a to i v mluveném jazyce. Tvoření italských implicitních vět participiálních je také odlišné od češtiny. Co se týče infinitivu, dalo by se říci, že ho čeština i italština používá ve srovnatelné míře. Jak jsem lehce podotkla již výše, gerundium, infinitiv i participium mohou mít i jiné využití než tvoření implicitních vět. Často se tyto nefinitní tvary pojí se slovy s určitým sémantickým významem (mohou to být jak slovesa, přídavná jména adverbia, podstatná jména et.), s modálními slovesy, neosobními výrazy, předložkami či tvoří vazby se slovesem být a jiným jmenným tvarem. Na to se však podíváme blíže v následujících kapitolách. Nefinitní slovesné tvary jsou v italštině jednoduché a složené, my se v naší praktické části budeme věnovat pouze tvarům jednoduchým.

1.1 Nefinitní slovesné tvary v italštině

Italské gerundium, participium a infinitiv jsou slovesné tvary, které se chovají velmi různorodě jak po syntaktické, tak gramatické stránce. Běžné užití nefinitních slovesných tvarů

je jako přísudek v implicitní větě vedlejší. Některé nefinitní tvary mohou utvářet i větu jednoduchou. I když hlavní funkce nefinitních tvarů je ta slovesná, mohou ve větě plnit i ostatní větné funkce a mohou zastávat různé větné členy. Ne všechny vazby s nefinitními tvary jsou tak implicitními větami: „*Implicitní věty tedy netvoří např. infinitivy po slovesech modálních (devo telefonargli musím mu zatelefonovat) nebo fázových (comincio a studiare začínám studovat), participia ve složených časech, gerundia v různých opisných vazbách (sto leggendo právě teď čtu) apod.*“¹ Implicitní větu pak můžeme poznat tak, že ji lze převést na větu explicitní.²

Než se podíváme na jednotlivé konkrétní tvary sloves a jejich možné funkce ve větě, zmíním problém vidovosti, neboť se také dotýká našeho tématu. Jak italština, tak čeština pracuje s termínem slovesný vid (aspetto verbale), ale v každém jazyce označuje trochu něco jiného. Zatímco v češtině pod pojmem vid rozumíme především dokonavý či nedokonavý tvar slovesa (i když v češtině lze také rozlišit násobná či nenásobná slovesa, fázovost děje, rozměr děje a míru děje), v italštině pojem *aspetto* zahrnuje velké množství různých hledisek. V češtině pod slovesným videm dokonavým rozumíme, že se jedná o ukončený děj; nedokonavá slovesa vyjadřují neukončenost či stálý průběh děje. Zatímco v italštině je za vid brána i kvantita (tedy délka trvání, opakování) dále to, zda byl děj pouze zamýšlen či se uskutečnil apod. Zásadní rozdíl však spočívá v realizaci vidu. Kde si čeština k vyjádření modifikace děje pomáhá nejrůznějšími předponami, kterých má velké množství, italština vyjadřuje vid zvláště slovesnými časy (např. imperfetto, passato prossimo et.) a dále k takovému účelu využívá často opisné vazby. A právě tyto opisné vazby se v italštině skládají z nefinitních slovesných tvarů, tedy infinitivu, gerundia a participia a z pomocného či polopomocného slovesa.³ Pro příklad uvedu tři věty: a) *Stava per dire tutto quello che sapeva.* (Chystala se říct vše, co věděla.) b) *Domani comincio a fare gli adominali.* (Zítřej začnu posilovat.) c) *I genitori erano felici perché suo figlio andava migliorando in matematica.* (Rodiče byli šťastní, protože se jejich syn postupně zlepšoval v matematice).

1.1.1 Infinitiv

Italština má infinitiv přítomný neboli jednoduchý a infinitiv minulý neboli složený. Oba dva tvary pak mohou být v činném i trpném rodě. Infinitivem jednoduchým ve větě

¹ HAMPLOVÁ, Sylva. *Mluvnice italštiny*. Praha: Leda, 2004. ISBN 80-7335-041-6, s. 342.

² Viz HAMPLOVÁ, Sylva. *Mluvnice italštiny*. Praha: Leda, 2004., s. 342.

³ Viz tamtéž, s. 230.

vyjadřujeme současnost či následnost na základě času určitého slovesa; infinitivem složeným pak předčasnost a to vzhledem k ději určitého slovesa, které může být v přítomném, minulém a budoucím čase: Větou *Giorgio sa di aver sbagliato* sdělujeme, že Giorgio ví nyní, že dříve udělal chybu (vzhledem k současnosti) a věta *Giorgio sa di sbagliare* nám říká, že Giorgio ví, že chybuje právě v onom okamžiku.

Po morfologické stránce má italský infinitiv tři třídy, značí je sufixy *-are*, *-ere* a *-ire*; tyto sufixy se pak pojí ke kmeni (*parlare*; *prendere*, *dormire*).

Infinitiv má velmi rozličné využití jak po gramatické, tak syntaktické stránce, díky čemuž se ve větě jeví jako velmi disponibilní tvar a může zastávat celou řadu větných členů. Níže uvádíme přehled, jaké větné členy může infinitiv zastupovat.

a) infinitiv ve funkci podmětu

V italštině, stejně jako v češtině, lze infinitiv dosadit do věty na místo podmětu jako např. *Andare in montagna potrebbe servire anche a te (Jet na hory by mohlo být dobré i pro tebe)*. Infinitiv si pak zachovává svou sémantickou povahu ať už je durativní, dynamická apod. Můžeme sem zařadit i zpodstatnělý infinitiv se členem určitým, ten popíšeme níže.

b) infinitiv ve funkci přísudku

V jednoduchých větách se užívá infinitivu: a) pro vyjádření záporného rozkazu 2. osoby singuláru (*Non fare così! (Nedělej to!)*); b) nebo pro rozkazy kladné v různých pokynech, zákazech, nápisech apod.; c) dále v tázacích větách, v nichž chceme vyjádřit pocit nerozhodnosti či pochybnosti; d) ale také v nepřímých otázkách; e) a v otázkách řečnických. *Che fare? (Co dělat?)*, *Saperlo lui? (On a vědět to?)*. f) Infinitiv můžeme použít i ve větách zvolacích, jež jsou citově zabarveny: *Averlo visto prima! (Vidět to dřív!)*; g) zároveň se infinitiv používá k oživení vyprávění jako tzv. *narativní infinitiv*: *E d'improvviso sentire un strano rumore (A na jednou je slyšet divný zvuk)*. Na příkladech zde uvedených, můžeme vidět, že se český infinitiv ve funkci přísudku používá dosti obdobně jako ten italský.

c) infinitiv ve funkci přívlastku

Infinitiv může vystupovat ve větě i jako přívlastek a to ve spojení podstatného jména a předložky *da* následované infinitivem: *Sono parole da ridere (Jsou to směšná slova)*; zároveň slouží i k různým jmenným doplněním: *La possibilità di studiare non è data a tutti (Možnost studovat, není dána všem)*. *Non abbiamo soldi da spendere (Nemáme peníze na rozhazování)*.

d) infinitiv ve funkci přímého a nepřímého předmětu:

Infinitiv ve funkci nepřímého předmětu předurčuje předložka **a**: *Siamo decisi a votare* (Rozhodli jsme se **hlasovat**). U sloves, za kterými nenásleduje žádná předložka, anebo se za ně klade předložka *di*, má infinitiv podobu přímého předmětu: *Cercherò di ritornare* (Budu se snažit **se vrátit**); *Paola ama leggere* (Paola miluje **číst**).⁴⁵

e) infinitiv ve funkci jmenných složek přísudku

Infinitiv může tvořit nominální část přísudku se sponou, tvořenou pomocí slovesa *essere* v určitém tvaru. *Partire è un po' morire*. (Odjet je tak trochu **zemřít**.) *Altro è dire altro è fare*. (Sliby **chyby**).⁶

Kromě výše uvedených větných členů může infinitiv zastávat i jiné syntaktické funkce. K infinitivu lze zároveň přidat určitý člen *il* a vytvořit formu, která má rysy substantiva, ve větě se chová jako běžné podstatné jméno, takové podstatné jméno pak bude vždy mužského rodu. V této formě na sebe může brát funkce i ostatních větných členů či k němu lze přidávat přídavná jména. Např. ve větě *Non posso sopportare il tuo cantare*. se zpodstatnělý infinitiv *il cantare* stává předmětem. Platí to jak pro infinitiv přítomný, tak infinitiv minulý. Některé takové formy jsou dnes již plně lexikalizovány jako např. *il dovere* (povinnost); *il potere* (moc).⁷ Ale jak uvádí *Grande grammatica italiana di consultazione*⁸, infinitiv se členem určitým je vyhrazen spíše kultivovanému jazyku či jazyku psanému.⁹

Infinitiv se dále využívá i při tvorbě faktitivních vazeb. Jde o konstrukce tvořené pomocí slovesa *fare* + infinitiv nebo *lasciare* + infinitiv. „Pomocí faktitivních vazeb se vyjadřuje, že osoba nebo věc označovaná gramatickým podmětem dává podnět k vykonání nějakého děje, ale sama jej nevykonává“¹⁰

Obecně však infinitiv ve větě může vytvářet rozličné konstrukce složené z pomocného slovesa, často modálního (ne však výlučně) a infinitivu například věta jako *Voglio vedere*.

⁴ Viz HAMPLOVÁ, Sylva. *Mluvnice italštiny*. Praha: Leda, 2004., s. 236-8.

⁵ RENZI, Lorenzo, Giampaolo SALVI a Anna CARDINALETTI. *Grande grammatica italiana di consultazione*. Nuova edizione. Bologna: Il Mulino, 2001. Strumenti. Linguistica e critica letteraria. ISBN 978-88-15-08084-4., s. 483-4.

⁶ Viz HAMPLOVÁ, Sylva. *Mluvnice italštiny*. Praha: Leda, 2004., s. 236-8.

⁷ Viz RENZI, Lorenzo, Giampaolo SALVI a Anna CARDINALETTI. *Grande grammatica italiana di consultazione*. Nuova edizione. Bologna: Il Mulino, 2001. Strumenti. Linguistica e critica letteraria., s. 484-5.

⁸ RENZI, Lorenzo, Giampaolo SALVI a Anna CARDINALETTI. *Grande grammatica italiana di consultazione*. Nuova edizione. Bologna: Il Mulino, 2001. Strumenti. Linguistica e critica letteraria.,

⁹ Viz tamtéž, s. 565.

¹⁰ HAMPLOVÁ, Sylva. *Mluvnice italštiny*. Praha: Leda, 2014., s. 228.

(*Chci vidět.*).¹¹ Nebo stojí v neosobních výrazech typu *È necessario + infinitiv*, *È difficile + infinitiv* apod. Infinitiv následuje i po některých slovesech, k nimž se pojí předložka *a*, vyjadřujících začátek, trvání děje či pohyb (*cominciare a*) a pak po některých slovesech s předložkou *di*, jež označují ukončení děje, mluvení, tvrzení, pochybnost, přání, prosbu apod. (*smettere di*); a s malým počtem sloves se pojí předložka *da*.¹² Infinitiv vyžadují i slovesa s určitým sémantickým významem, jedná se o slovesa vyjadřující přání, prosbu, dotaz, rozkaz, zákaz (*pretendere, suggerire, desiderare*); pochybnost, nejistotu a obavu (*dubitare, temere*); duševní stavy (*meravigliarsi*) a slovesa dalších různých významů.¹³

Dále infinitem lze utvořit tzv. *frasi scisse*, a také ho lze například použít v nepřímé řeči.

To, co nás bude zajímat v naší práci jsou implicitní věty vedlejší tvořené infinitivem, těch pak je velké množství (časové, účelové, předmětné et.). Podíváme se na ně v kapitole 2.1.

1.1.2 Gerundium

Italština disponuje gerundiem jednoduchým a gerundiem složeným. Gerundium jednoduché neboli přítomné, se neshoduje v rodě ani čísle. Lze jej vytvořit přidáním sufixů *-ando* pro *-are* a *-endo* pro *-ire* a *-ere* ke kmeni slovesa. Pomocí gerundia jednoduchého vyjadřujeme děje současné vzhledem k času slovesa určitého ve větě, můžeme tak vyjádřit přítomnost, minulost i budoucnost. Složené gerundium se tvoří z pomocného slovesa ve tvaru gerundia a přičestí, jenž nese význam. Složeným gerundiem vyjadřujeme děje předčasné vzhledem k dějům přítomným, minulým a budoucím. Složené gerundium je však typické spíše pro literární a byrokratický jazyk či vyšší styl.

Gerundium může představovat různé funkce. Může být:

a) substantivem

Substantivem se gerundium stává tehdy, pokud se před něj umístí určitý člen, jak tomu je i u infinitivu a participia. Některé tvary jsou pak již v jazykovém systému lexikalizovány jako např. *il reverendo* (*duchovní*). Zpodstatnělé gerundium se pak chová jako běžné podstatné jméno a může plnit ve větě funkci různých větných členů (podmětu, doplňku apod.).

b) adverbium

¹¹ Viz RENZI, Lorenzo a Giampaolo SALVI a Anna CARDINALETTI. *Grande grammatica italiana di consultazione*, volume II a I. Bologna: Il Mulino, 2001., s. 485.

¹² Viz HAMPLOVÁ, Sylva. *Mluvnice italštiny*. Praha: Leda, 2004., s. 240-42.

¹³ Viz tamtéž, s. 242.

Sloveso ve tvaru gerundia netvoří vždy implicitní větu, ale může se chovat jako adverbium a tak modifikovat děj. (*Sono venuti **correndo** (=di corsa) / Přiběhli.*).¹⁴

c) přísudkem

Gerundia jako predikativ vyjadřují prostředek (strumentale), způsob (maniera) či čas (tempo). Jako příklad uvádím gerundium vyjadřující prostředek: *Piero ha fatto ripartire la macchina **spingendola** (Pietro rozjel auto tím, že ho tlačil)*, dva děje zde probíhají současně a mají tak stejný agens.¹⁵ Tou druhou nejčastější funkcí gerundia je přísudek v implicitních větách složených, ta mohou být různého typu: příčinné, časové, přípustkové, hypotetické apod. *Essendo stato aiutato da Giovanni, Paolo ha fatto ripartire la macchina*. V tomto případě má gerundium funkci věty implicitní, tyto dva děje, jak vidíme z příkladu, se nedají shrnout do jedné jediné akce, tudíž musí (jinak ale můžou) mít rozdílného agense.¹⁶

d) součástí slovesných perifrází

Pomocí *stare* + *gerundium* lze vyjádřit děj, jenž aktuálně probíhá v daném momentě: *Dove **stai andando**? (Kam právě teď jdeš?)*. Vazbou *andare* + *gerundium* vyjadřujeme, že děj probíhá postupně. *Il tempo va **migliorando** (Počasí se zlepšuje)*.

Gerundium je vázáno k finitnímu slovesu, samo může stát jen ve výjimečných případech v např. názvech, novinových titulkách apod.: *Ballando, ballando* (film E. Scoly, z 1983), takové fráze se pak většinou vztahují k širšímu kontextu, jenž není vyjádřený. Gerundium stojí samo ve větě i u výše zmíněných případů, kdy dochází k substantivizaci gerundia, to ztrácí svou slovesnou povahu, taková gerundia se pak stávají podstatnými jmény a plní ve větě různé funkce.¹⁷

V češtině je užívání přechodníku na velkém ústupu. Lze jej stále zaznamenat v knižních textech, stává se, že si překladatelé občas tímto tvarem vypomohou, ale jen zřídka. Jelikož tedy v češtině tento slovesný způsob prakticky nemáme, pomáháme si s překlady italského gerundia do češtiny různými způsoby: „*Do češtiny se překládá větou souřadnou nebo podřadnou, jmennou vazbou, popřípadě přechodníkem*“¹⁸

¹⁴ Viz HAMPLOVÁ, Sylva. *Mluvnice italštiny*. Praha: Leda, 2004., s. 245-247.

¹⁵ Viz RENZI, Lorenzo, Giampaolo SALVI a Anna CARDINALETTI. *Grande grammatica italiana di consultazione*. Nuova edizione. Bologna: Il Mulino, 2001. Strumenti. Linguistica e critica letteraria., s. 571.

¹⁶ Viz tamtéž, s. 571.

¹⁷ Viz SERIANNI, Luca a Alberto CASTELVECCHI. *Grammatica italiana: italiano comune e lingua letteraria : suoni forme costrutti*. Torino: UTET, 1989. ISBN 88-02-04154-7., s. 407.

¹⁸ Viz HAMPLOVÁ, Sylva. *Mluvnice italštiny*. Praha: Leda, 2004., s. 245.

V praktické části pak budeme zkoumat jak časté jsou dané překladové protějšky gerundia či jaké jsou další alternativy překladu a jelikož náš subkorpus budou tvořit právě knižní texty, bude zajímavé odhalit v jaké míře se překladatelé uchýlili k překladovému řešení právě pomocí českého přechodníku.

1.1.3 Participium

Participium má stejně jako gerundium a infinitiv dva tvary: přítomný a minulý. Přítomné participium se tvoří odpojením koncovky *-ere/-ire/-are* od kmene slovesa, koncovku pak nahradí přípona: *-ante* pro slovesa končící na *-are*; *-ente* pro slovesa končící na *-ere*; *-ente* či *-iente* u sloves končících na *-ire*. Příčestí přítomné nese vždy činný význam. Z morfosyntaktických znaků rozlišuje pouze množné a jednotné číslo. Přítomné participium však v současné době spíše není bráno jako sloveso, ztratilo tuto funkci a řadí se mezi substantiva či adjektiva. Ve větě *Marco Mengoni è un **cantante** famoso* příčestí *cantante* funguje výlučně jako podstatné jméno. Svůj původní slovesný význam nese jen ve výjimečných případech, které lze opisem pomocí spojky *che*, přepsat do slovesného tvaru činného: *È un quadro **rappresentante** (=che rappresenta) il paesaggio vicino a Firenze* (Je to obraz znázorňující krajinu u Florencie). Zároveň je tvorba participia přítomného podmíněna jednou zásadní restrikcí: k tvoření participia jsou připuštěny pouze slovesa statická nikoli dynamická. Participium přítomné se jako slovesný tvar užívá v hojné míře v byrokratické sféře.

Příčestí minulé se tvoří přidáním sufixů *-ato*, *-uto* a *-ito* ke kořeni slovesa. Řada sloves pak tvoří příčestí nepravidelně (např. *scendere - sceso*; *prendere - preso*; *vedere - visto*). Shoda příčestí minulé nastává pouze u sloves, které vyžadují pomocné sloveso *essere*, a to v rodě i čísle, nikoli však u sloves s pomocným slovesem *avere*. Výjimku představují případy, kdy sloveso předchází substantivum ve funkci přímého předmětu, zájmeno 3. osoby sg. i pl. či substantivum ve formě částice *ne*, pak je shoda povinná i u sloves, jež mají pomocné sloveso *avere*:¹⁹ *La torta, l'ho mangiata oggi; **Li** abbiamo invitati alla festa.*

Podobně jako příčestí přítomné se může příčestí minulé chovat jako adjektivum či substantivum, jeho hlavní funkce je však ta slovesná. Italské příčestí je ovlivněno tranzitivitou či intranzitivitou slovesa: příčestí tvořená od sloves tranzitivních mají význam trpný (*detto* (řečen); *lavato* (umyt)), naproti tomu příčestí sloves nepřechodných a zvratných mají význam činný (*partito* (ten, kdo odjel); *caduto* (ten, kdo spadl)).

¹⁹ Viz HAMPLOVÁ, Sylva. *Mluvnice italštiny*. Praha: Leda, 2004., s. 170.

Příčestí minulé nachází využití především jako komponent složených slovesných časů. Ve větě pak participium může zastávat ale i jiné funkce:

a) zpodstatnělého adjektiva

Zpodstatnělé adjektivum se tvoří na stejné bázi jako zpodstatnělé gerundium či zpodstatnělý infinitiv, tedy přidáním určitého členu před daný tvar: *il passato* (minulost), chová se pak jako běžné podstatné jméno, může tudíž ve větě být podmětem či předmětem a může tak být rozvíjeno jinými větnými členy, například adjektivem či adverbem např. (*il passato recente*).

b) přívlastku

Participium může mít funkci adjektiva, tím pádem se chová jako běžné přídavné jméno a shoduje s podstatným jménem v rodě i čísle: *patatine fritte* (smažené brambůrky). Ve větě tak plní funkci přívlastku.

c) přísudku

Jak jsme se již zmínili, příčestí je součástí složených časů, ale ve větě může figurovat i samostatně, bez pomocného slovesa, v takovém případě však může tvořit jen souvětí a nelze s ním utvořit větu jednoduchou. Příčestí minulé tvoří pak implicitní věty různého typu.²⁰

d) doplňku: *Lo credevo appena arrivato* (Myslel jsem, že zrovna přišel).

1.2 Nefinitní slovesné tvary v češtině

V češtině se za nefinitní slovesný tvar považuje taková forma slovesa, která nepodává gramatickou informaci čísla a osoby. Avšak u některých tvarů v češtině nastává shoda s podmětem věty. Za nefinitní slovesné tvary jsou v češtině považovány infinitiv, přechodník přítomný a minulý, příčestí. Některé koncepce považují za neurčité slovesné tvary i verbální substantivum a adjektivum²¹, my se jím v této práci podrobně zabývat nebudeme. Co se týká užití nefinitních slovesných tvarů ve větě, v češtině poskytují mnohem méně možností, než je tomu v italštině. Jediný infinitiv se chová v zásadě podobně jako infinitiv italský, ale české participium netvoří implicitní věty tak, jako v italštině a gerundium se v současné češtině prakticky již neuzívá.

²⁰ Viz HAMPLOVÁ, Sylva. *Mluvnice italštiny*. Praha: Leda, 2004., s. 248.

²¹ Viz Karlík, Petr (2017): *NEURČITÝ SLOVESNÝ TVAR*. In: Petr Karlík, Marek Nekula, Jana Pleskalová (eds.), *CzechEncy - Nový encyklopedický slovník češtiny*. [online]. [cit. 2018-11-13]. Dostupné z: <URL: https://www.czechency.org/slovník/NEURČITÝ_SLOVESNÝ_TVAR>

Nefinitní slovesný tvar není považován v češtině za predikát, ale i tak si ponechává své charakteristiky slovesa.

V Petrově gramatice (1987)²² jsou zmiňovány nefinitní predikáty jako nevětné výrazové formy sémantických predikátů. Za ně je pak považován infinitiv, dále adjektiva a podstatná jména, která vytváří tzv. nominalizaci. U nominalizace jde o to, že vedlejší větu s finitním slovesem spolu s hlavní větou lze převést pomocí podstatného jména, popř. adjektiva na jednu větu hlavní: *Když se vrátil z ciziny, navštívil svou matku* → *Po návratu navštívil svou matku.*²³ Takto lze nahrazovat věty vedlejší i s infinitivy, jde pak o tzv. infinitivizaci: *Radil mi, abych letěl přes Varšavu* → *Radil mi **letět** přes Varšavu;* *Petr se chystal, že přeplave jezero*²⁴ → *Petr se chystal **přeplavat** jezero*²⁵. Takovéto nefinitní tvary pak nemají větotvornou funkci.²⁶ Infinitivizace vedlejších vět s sebou nese několik podmínek, jednak to, že predikát finitní ve větě hlavní musí mít takovou možnost ve své valenci a dále: „obecně platí, že infinitivizace podřadné věty je možná jen v takovém případě, kdy její subjekt vyjadřuje participant referenčně totožný se subjektivním participantem věty nadřazené.“²⁷ Výjimkou jsou podřadné věty, které se stávají dativem anebo akuzativním komplementem věty nadřazené: *Velitel nařídil, aby vojsko ustoupilo.* → *Velitel nařídil vojsku **ustoupit.***²⁸

Za nevětnou formu predikátu se dále v této gramatice považuje přechodník, přičestí však nezmiňuje.²⁹

1.2.1 Infinitiv

Infinitiv je základní tvar slovesa, je to forma, kterou nalezneme ve slovnících, který ze své podstaty neohlednosti nemůže vyjadřovat gramatické prostředky, nevyjadřuje tak osobu ani číslo, čas a způsob, zato je nositelem vidu a částečně i rodu. Infinitivní sufix je v češtině *-t* popřípadě *-ct*. Čeština umožňuje vyjádřit u infinitivu i vyšší styl, a to pomocí sufixu *-(c)i*. Český infinitiv má podobu aktivní (vést) i pasivní (být veden).

²² PETR, Jan. *Mluvnice češtiny. 3. Skladba*. Praha, 1987.

²³ PETR, Jan. *Mluvnice češtiny. 3. Skladba*. Praha, 1987., s. 35.

²⁴ PETR, Jan. *Mluvnice češtiny. 3. Skladba*. Praha, 1987., s. 35.

²⁵ PETR, Jan. *Mluvnice češtiny. 3. Skladba*. Praha, 1987., s. 230.

²⁶ PETR, Jan. *Mluvnice češtiny. 3. Skladba*. Praha, 1987., s. 35-36.

²⁷ PETR, Jan. *Mluvnice češtiny. 3. Skladba*. Praha, 1987., s. 231.

²⁸ PETR, Jan. *Mluvnice češtiny. 3. Skladba*. Praha, 1987., s. 35-36.

²⁹ PETR, Jan. *Mluvnice češtiny. 3. Skladba*. Praha, 1987., s. 35-36.

Infinitiv představuje velmi významnou slovesnou formu a to zvláště díky své mnohofunkčnosti, poskytuje mnohem větší syntaktické využití než zbylé slovesné tvary neurčité. Z hlediska slovnědruhového může infinitiv plnit funkci různých větných členů: slovesa, substantiva, přívlastku či cirkumstantů. Dále se infinitiv dá použít jako větný ekvivalent. Nyní uvedu tato možná použití na základě ukázek.

a) Slovesná funkce infinitivu

Primární funkcí infinitivu je ta slovesná. Infinitiv může tvořit větu jednoduchou implicitní (*Je slyšet hudbu; Dnes nespadnout ani kapka*) nebo implicitní větu vedlejší (*Zůstat tam, věděla bych to* V tomto případě jde o podmínkovou větu, která lze nahradit finitní větou se spojkou *kdyby*: *Kdybych tam zůstala, věděla bych to*). Infinitivem můžeme vyjádřit také různou modalitu a postoj mluvčího: infinitiv může mít modalitu rozkazovací či práci; a dále se jím dá vyjádřit odmítavý postoj k tomu, co někdo nařizuje/dělá (*Jít ven a nevzít si deštník!*); infinitivem lze také zkombinovat modalitu práci a podmínkové souvětí (*Mít dost času, jela bych s tebou*).³⁰

Infinitiv se slovesnou funkcí se užívá při nahrazování vedlejší věty finitní právě infinitivní konstrukcí. V tomto případě infinitivy mohou fungovat i jako samostatné výpovědi. Jde například o infinitiv výzvoový. Místo souvětí *Poroučím ti, abys zavřel ty dveře!* lze vedlejší větu nahradit infinitivem a říci *Poroučím ti, zavřít ty dveře!* či pouze *Ty dveře zavřít!*; Takto funguje i infinitiv práci (*Přál bych si žít v Římě. / Žít (tak) v Římě!*) a infinitiv hodnotící (*Je hrozné, že doma chodíš v botách // chodit v botách doma = Chodit doma v botách!*). Věty s infinitivem hodnotícím v sobě nesou konkrétní sémantiku, a to především negativního zhodnocení nějaké skutečnosti nebo faktu, využívají se proto jako výrazy výtky, námítky, nesouhlasu, protestu apod.³¹

b) Infinitiv ve funkci substantiva

• Infinitiv podmětový

Infinitiv v češtině může plnit funkci podmětu, ale stále si ponechává svůj slovesný význam. Infinitiv se může vyskytovat v pozici podmětu u konstrukcí, jež jsou tvořeny: infinitivem, slovesem *být* ve finitním tvaru a predikativem. Predikativem může být:

³⁰ Viz KOMÁREK, Miroslav, Jan KOŘENSKÝ, Jan PETR a Jarmila VESELKOVÁ. *Mluvnice češtiny*. Praha: Academia, 1986., s. 152.

³¹ Viz GREPL, Miroslav a Petr KARLÍK. *Skladba češtiny* [online]. Olomouc: Votobia, 1998 [cit. 2018-11-13]. Velká řada., s. 398-399. ISBN 80-7198-281-4. Dostupné z: <<http://alephuk.cuni.cz/CKIS-28.html>>

substantivum, adjektivum, adverbium nebo předložková konstrukce.³² Jsou to věty, které vypadají následovně: *Je od tebe hezké pomáhat mi celý den.*

- **Infinitiv předmětový**

Infinitiv ve funkci předmětu se nachází napravo od finitního slovesa. Podmět finitního slovesa pak může být i nositelem děje nefinitního slovesa, není to však pravidlem. Sloveso finitní může být jak v činném, tak trpném rodě: *Byl donucen **vypovídat** okamžitě.* Na příkladu vidíme, že infinitiv spolu s finitním slovesem tvoří komplexní slovesný význam. Některá slovesa, zvláště modální, se pojí pouze s infinitivem a tvoří tak o to těsnější významový celek. Jedná se o slovesa typu: *moci, smět, opovázit se, mínit* apod.

- **Infinitiv ve funkci doplňku**

Infinitiv jako doplněk bývá pojen se slovesy *zůstat* a *zdát se* (*Zdál se **být** posílený touto zkušeností*).

- c) **Infinitiv ve funkci adjektiva**

Infinitiv může ve větě plnit i funkci přívlastku, tedy přibližuje jaké je podstatné jméno. Přívlastkový infinitiv ale funguje jen s konkrétními substantivy a jejich významy, dalo by se říci, že je předurčen a definován sémantikou daného substantiva. Jsou to slova jako: *odvaha, nadání, zákaz, snaha, možnost, právo, schopnost, přání, pokus, cíl, potřeba, povinnost, důvod*³³ apod. tedy jinými slovy majícími infinitivní valenci. *Příkaz zněl **nevystupovat** za jízdy. Má **právo** **nevypovídat**. Má **snahu** stále **stoupat** výš a výš.*

- d) **Infinitiv ve funkci příslovečného určení**

- **Infinitiv účelový**

Infinitiv účelový je vázán na slovesa určitého typu: slovesa, která vyjadřují pohyb z místa na místo a slovesa statická (*zůstat*), dále i předmětová (*nést, volat*). *Maminka volá **přestat** na děti.*³⁴

Existuje dále řada specifických konstrukcí, v nichž infinitiv figuruje a jsou v češtině zcela běžné, níže některé uvádíme:

³² Viz KOMÁREK, Miroslav, Jan KOŘENSKÝ, Jan PETR a Jarmila VESELKOVÁ. *Mluvnice češtiny*. Praha: Academia, 1986., s. 147.

³³ Viz ŠTÍCHA, František. *Kapitoly z české gramatiky*. Praha: Academia, 2011. Lingvistika. ISBN 978-80-200-1845-8., s. 947-957.

³⁴ Viz KOMÁREK, Miroslav, Jan KOŘENSKÝ, Jan PETR a Jarmila VESELKOVÁ. *Mluvnice češtiny*. Praha: Academia, 1986, s. 146-152

a) infinitiv se vyskytuje u *jmenných tvarů, které jsou tvořeny slovesem být a adjektivy*, jež spadají mezi predikátory s modálním významem. Tato adjektiva se syntakticky chovají jako modální slovesa a pojí se právě s infinitivem.³⁵ Příklad: *Můj táta je schopn spravít jakoukoli věc (dokáže spravít).*

b) *je + infinitiv* u sloves smyslového poznání a vnímání (*slyšet, cítit apod.*). Tyto konstrukce mívají význam možnosti, v hovorové češtině je však možné i sloveso být vynechat: *Dnes nespahnout ani kapka.*

c) *je + vztažné zájmeno + infinitiv*: *Tady není kam se schovat.*

d) *je + infinitiv* jako výraz nutnosti či nezbytnosti, ale tato forma je již považována za archaismus: *Jest mi býtí bohatým.*

f) infinitiv se používá i pro vyjádření modalit nutnosti, možnosti, schopnosti a záměru, pojí se tak s modálními slovesy (*mušet, mít, moci, smět, chtít*) a modálními slovesy v širším smyslu (*umět, vydržet, dokázat, bránit se apod.*) a obecně s modálními výrazy, takových výrazů je velké množství: *lze + infinitiv; mít/být + podstatné jméno + infinitiv (mít povinnost vypovídat; je třeba uklízet); dá se, jde apod.* Zároveň je možná negace modálních výrazů: *Honza se nemohl nesmát.*³⁶

g) infinitiv se pojí i se slovesy fázoými: (*začít, zůstat, počít apod.*).

Ve výše uvedených konstrukcích infinitiv figuruje jako součást predikátu finitního, s nímž spoluutváří jeden nerozdělitelný celek: složený větný člen. Zvláště pak prostředky ze skupiny *f)*, které “nazýváme souhrně modální modifikátory: tvoří totiž ve větě spolu s infinitivem predikátoru nedílnou jednotu, složený větný člen”³⁷. U příkladů *a)-d)* je infinitiv predikativem spony být, infinitivy tak se slovesy být realizují jedinou propozici.³⁸ Aby infinitiv byl součástí základní větné struktury, musí být v pozici komplementu, tj. musí být tvořen podle vzorců: *SN - VF - INF; SN - VF - KOMPL - INF* apod., pojí pak se slovesy jako

³⁵ Viz GREPL, Miroslav, Petr KARLÍK, Marek NEKULA a Zdenka RUSÍNOVÁ. *Příruční mluvnice češtiny*. Vyd 2., opr. [i.e. 3. vyd.]. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2008. ISBN 978-80-7106-980-5., s. 401.

³⁶ Viz. GREPL, Miroslav, Petr KARLÍK, Marek NEKULA a Zdenka RUSÍNOVÁ. *Příruční mluvnice češtiny*. Vyd 2., opr. [i.e. 3. vyd.]. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2008., s. 533-537.

³⁷ GREPL, Miroslav a Petr KARLÍK. *Skladba češtiny*. Olomouc: Votobia, 1998., s. 153.

³⁸ PETR, Jan. *Mluvnice češtiny. 3. Skladba*. Praha, 1987., s. 132.

např. *dokázat, vydržet, zůstat*. apod. další takové vzorce lze najít např. v Petrově gramatice (1987, s. 131-132)^{39,40}

Infinitiv dále může tvořit konstrukce i s ostatními slovesy, nejen modálním, také tvoří součást složených slovesných časů jako např. čas budoucí: za pomoci slovesa *být* či *mít* v budoucím tvaru a infinitivu: (*zítra má sněžit; budu snít*). Co se týká jeho syntaktického zastoupení ve větě, pro shrnutí, infinitiv může plnit funkci: podmětu, přívlastku, přísudku, předmětu i doplňku.

1.2.2 Přechodník

Z gramatického hlediska přechodníky vyjadřují číslo, čas, rod a vid. Mají společné rysy jak se slovesy, adjektivy, tak s adverbii. Se slovesy sdílejí sémantické a syntaktické vlastnosti, „*zvl. sdílejí pravá doplnění, objekty, včetně přímého objektu, i adjunktivy: kouříc v posteli náruživě cigaretu, reflexivitu: myjíc se, směříc se ...*, *aj*“⁴¹ (ale jejich levá valence je zablokována). Stejně jako adjektiva mohou vyjadřovat shodu v rodě a čísle. S adverbii mají podobnou syntaktickou vlastnost v tom, že jsou do větné struktury zařazovány jako adjunkt. Přechodníky při větném rozboru bývají označovány jako doplňky.⁴²

Čeština má přechodník minulý i přítomný. Jeho tvoření není příliš snadné. Přechodník přítomný se tvoří od přítomného kmene nedokonavých sloves touto řadou morfů: *-a, -ouc, -ouce; -e/ě, -íc, -íce; -eje, -ejíc, -ejíce; -aje, -ajíc, -ajíce*. Je možné vytvořit i pasivní přechodník od sloves předmětových, jenž je spoluutvářen příčestím trpným, a vypadá takto: *jsa volán*. Přechodník minulý je tvořen od sloves dokonavých a jejich minulého kmene za použití dvojích morfů: *-l, -ši, -še a -v, -vši, -vše*. Přechodníkem přítomným vyjadřujeme současnost vzhledem k finitnímu slovesu věty hlavní a přechodníkem minulým předčasnost k ději slovesa.⁴³

³⁹ PETR, Jan. *Mluvnice češtiny. 3. Skladba*. Praha, 1987., s. 131-132.

⁴⁰ PETR, Jan. *Mluvnice češtiny. 3. Skladba*. Praha, 1987., s. 131-132.

⁴¹ Karlík, Petr (2017): *PŘECHODNÍK*. In: Petr Karlík, Marek Nekula, Jana Pleskalová (eds.), CzechEncy - Nový encyklopedický slovník češtiny. [online]. [cit. 2018-12-29]. Dostupné z: URL:< <https://www.czechency.org/slovník/PŘECHODNÍK>>.

⁴² Viz Karlík, Petr (2017): *PŘECHODNÍK*. In: Petr Karlík, Marek Nekula, Jana Pleskalová (eds.), CzechEncy - Nový encyklopedický slovník češtiny. [online]. [cit. 2018-12-29]. Dostupné z: URL:< <https://www.czechency.org/slovník/PŘECHODNÍK>>.

⁴³ Viz KARLÍK, Petr. *Příruční mluvnice češtiny*. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2008., s. 335-337.

V současné době se však přechodník v běžné mluvě neužívá, jedná se spíše o slovní tvar, jenž má knižní až archaický charakter, záměrně použitý přechodník v češtině může sloužit: „*v projevech slavnostních, v historické próze, k ozvláštění jazyka, k humoristickému účinku*“⁴⁴. Jeho nesporná výhoda spočívá v tom, že je možné výpověď kondenzovat a zkrátit tak větu, aniž by se ochudil její obsah. Zároveň přechodníky umožňují vyjadřovat důležitost jednotlivých dějů vyjádřených ve větě s tím, že děj vyjádřený přechodníkem značí sekundární význam, přechodníky tak dávají možnost děj hierarchizovat⁴⁵ („*Děkovala, sklánějíc hlavu*“⁴⁶). Přechodníky jsou „*nevětnými propozicemi, začleněnými do jiné, zpravidla větné propozice*“⁴⁷.

Dále přechodníky mohou vyjadřovat průvodní děj/stav za předpokladu identity aktantů dějů obou vět, tedy subjektů, subjekt je pak vyjádřen pouze jednou. „*Tím, že predikát jedné z vět vyjádříme predikátorem ve tvaru přechodníku, signalizujeme, že propozicí, jejímž základem je daný predikátor, je označená daná situace (děj nebo stav) jako situace průvodní doprovázející situaci vyjádřenou propozicí základní. Srov.: Šel jsem se tam podívat, jsa zvědav(ý), co se tam stalo.*“⁴⁸ S přechodníky ve funkci průvodního děje bývají vyjádřeny i okolnostní významy a to především pomocí vedlejších vět: *Vědouc jak je spaní sladké, přála je jiným; protože věděla, jak je spaní sladké, přála ho jiným.*⁴⁹ Co se týká pozice přechodníku ve větě, může být anteponován či zařazen ve větě.

Některé české přechodníky dnes již ztratily povahu slovesa a fungují už výhradně jako adverbia, nechovají se jako slovesný tvar a nelze je tak ani rozvíjet: např.: *chtě nechtě, leže, sedě, stoje, kleče.*⁵⁰

Jelikož český přechodník neodpovídá úplně italskému gerundiu, do italštiny se překládá termínem „*trasgressivo*“.

⁴⁴ Viz KOMÁREK, Miroslav, Jan KOŘENSKÝ, Jan PETR a Jarmila VESELKOVÁ. *Mluvnice češtiny*. Praha: Academia, 1986., s. 154.

⁴⁵ Viz tamtéž, s. 153.

⁴⁶ Viz tamtéž, s. 153.

⁴⁷ Viz tamtéž, s. 153.

⁴⁸ GREPL, Miroslav a Petr KARLÍK. *Skladba češtiny*. Olomouc: Votobia, 1998., s. 314-315.

⁴⁹ Viz tamtéž, s. 316.

⁵⁰ Viz tamtéž, s. 156.

1.2.3 Participium

České participium neboli přičestí je slovesný tvar, který si ve své morfologické struktuře ponechává částečnou flexi, shoduje se s podmětěm věty a shoduje se v rodě, čísle a v pádu. Participium se tvoří ze slovesných kmenů, které mohou mít buď adjektivální nebo verbální funkci. Verbální participia vyjadřují události dějů, adjektivální pak vyjadřují především stavy.⁵¹

My se v této práci budeme zabývat pouze participii s verbální funkcí, tedy nebudeme brát v potaz participia přítomná, jelikož jsou považována převážně za adjektiva, i když některá přítomná participia mají také slovesnou funkci, toto rozraní však není příliš ostré. Není tak snadné určit kdy má participium přítomné adjektivální a kdy dějovou funkci. Hlavní důvod je však ten, že obecně je za nefinitní slovesný tvar považováno přičestí minulé a přičestí trpné.

Přičestí minulé se tvoří od kmene infinitivního, přidáním sufixů *-l*, *-la*, *-lo* pro singulár a *-li*, *-ly*, *-la* pro vyjádření plurálu. Přičestí minulé se pak vyskytuje nejčastěji ve větě jako součást nějakého slovesného tvaru, jeho funkcí je tak buď určovat čas události ve větě, jako u minulého času (*jsem viděl*) a předminulého času (*jsme byli viděli*), nebo vyjadřovat způsob platnosti události, což lze vyjádřit pomocí kondicionálu přítomného (*bych viděl*) a kondicionálu minulého (*bych býval viděl*).⁵²

Přičestí trpné také tvoří infinitivní kmen a přidávají se k němu sufixy *-en*, *-n*, *-t* (*nesen*).

I v češtině participium může tvořit implicitní věty, na ně se podíváme v pozdější kapitole.

⁵¹ Viz Petr Karlík (2017): *PARTICIPIUM*. In: Petr Karlík, Marek Nekula, Jana Pleskalová (eds.), CzechEncy - Nový encyklopedický slovník češtiny. [online]. [2018-11-26]. Dostupné z: <<https://www.czechency.org/slovník/PARTICIPIUM>>.

⁵² Viz Petr Karlík (2017): *PARTICIPIUM*. In: Petr Karlík, Marek Nekula, Jana Pleskalová (eds.), CzechEncy - Nový encyklopedický slovník češtiny. [online]. [2018-11-26]. Dostupné z: <<https://www.czechency.org/slovník/PARTICIPIUM>>.

2 Implicitní věty v italštině

Při popisu nefinitních tvarů jsme viděli, že infinitiv jako jediný z nefinitních tvarů tvoří běžně větu jednoduchou, tedy takovou, která sděluje jen jednu myšlenku a obsahuje jen jeden přísudek. Ale jelikož věty jednoduché nezahrnují gerundium ani participium (až na výjimky), v naší práci se jím věnovat nebudeme. Budeme se zabírat pouze implicitními větami vedlejšími. Vedlejší věty jsou spojením dvou a více významových jednotek, vytváří tak jeden celek tvořený z několika přísudků, v italštině však na rozdíl od češtiny platí, že za přísudek je považován i tvar nefinitního slovesa.

Po syntaktické stránce může být souvětí buď souřadné, nebo podřadné. Souřadné je tvořeno samostatnými, na sobě nezávislými větami, zatímco v souvětí podřadném jedna věta závisí na té druhé. Může se jednat o větu hlavní, od které se odvíjí věta vedlejší, nebo věta vedlejší se vztahuje k jiné větě vedlejší. V podřadném souvětí musí být alespoň jedna věta hlavní a alespoň jedna věta vedlejší. V naší práci nás bude zajímat souvětí podřadné tvořené nefinitním slovesem a dle našeho předpokladu bude velmi stěženi i spojovací výraz (pokud se tedy ve větě bude vyskytovat), jenž jednotlivé věty spojuje, protože zřejmě právě on bude hrát velkou roli v konkrétních překladech.

Vedlejší věty v italštině mohou být buď explicitní, tedy s určitým tvarem slovesa, anebo implicitní s nefinitním slovesným tvarem. V běžné italské větě mají větné členy pořadí: podmět, sloveso finitní a předmět. Sloveso finitní, tedy v určitém tvaru, v sobě nese informace o času, čísle, osobě a aspektu, nefinitní slovesa tyto funkce postrádají. Přesto se implicitní věty s nefinitním slovesem v italštině užívají v poměrně velké míře a to z důvodů, které zde uvádíme:

Věty nefinitní jsou ve velké míře používány právě proto, že poskytují úspornější formu sdělení než věty explicitní, jsou prostředkem syntaktické kondenzace a nabízejí tím řadu výhod. Ta největší výhoda implicitních vět je zajisté to, že umožňují jednodušší a úspornější sdělení výpovědi. Dva myšlenkové celky, které by vyžadovaly dvě věty či jednu větu složenou ze souvětí, lze tak vyjádřit v jedné jediné větě (př.: místo těchto dvou vět: *Viděl jsem ji. Jela na kole.* v souvětí: *Viděl jsem ji, jak jela na kole* lze říci: *Viděl jsem ji jet na kole*). Takováto možnost kondenzace věty čili úspory s sebou přináší více pozitivních důsledků, jednak to, že s větou jednoduchou se lépe manipuluje, text s implicitními souvětími vykazuje větší koherenci, tedy má věcnou, myšlenkovou a komunikativní soudržnost. Další

výhodou pak je, že v takovémto souvětí, zkráceném implicitní větou, je možné vyjádřit i další přidružené informace. To jsou důvody, proč jsou implicitní věty vítané zvláště v mluvené řeči, kdy je zapotřebí, aby mluvčí svá sdělení vyjádřil co nejjednodušeji a použil ne příliš rozvitá a složitá souvětí, a to hlavně proto, aby se posluchač dokázal dobře orientovat v obsahu. Implicitní věty tak poskytují jednoduchý a efektivní způsob jak vyjádřit svou myšlenku či jiné sdělení v úsporné formě, kde není příliš velké riziko, že se posluchač ve výkladu ztratí. Dále pak jsou implicitní věty velmi oblíbené v žurnalistice a to například v nadpisech článků. Další výhodou implicitních vět je, že mluvčí nemusí dbát na souslednost a ani nemusí řešit jaký způsob a čas u slovesa použít, tento skutečnost velmi ulehčuje mluvčímu sdělení, umožňuje mu to se korektně vyjadřovat ve chvílích, kdy si mluvčí třeba není úplně jistý, jak se správně gramaticky vyjádřit (např. zda užít konjunktiv či nikoli), použití implicitní věty je tak možná alternativa.

Na druhou stranu tato zjednodušení v sobě nesou i drobné nevýhody. Jednak to, že implicitní věty jsou takovými zjednodušeními méně přesné a přináší více možných interpretací, jejich nejednoznačnost s sebou nese například problémy s určením subjektu.

Naproti tomu výhoda explicitních vět je přesnost, díky spojce mezi větami je jasná logická vazba a z finitního slovesa vyplývá subjekt věty. Nevýhody, které s sebou explicitní věty nesou, jsou naopak menší koherence textu, mluvčí musí více promýšlet větnou konstrukci, tudíž je pro něj obtížnější sestavit větu, tak aby byla gramaticky správná, musí volit správný slovesný způsob, znát souslednost časovou, užití konjunktivu a podobně.

Rozdíly mezi implicitní a explicitní větou a jejich výhody a nevýhody nyní uvedu na konkrétní ukázce:

- (1) a) *Mio marito mi disse che avrei dovuto tacere.*
b) *Mio marito mi disse di tacere.*
- (2) a) *Ho incontrato mio marito mentre tornavo dal lavoro.*
b) *Ho incontrato mio marito mentre tornava dal lavoro.*
c) *Ho incontrato mio marito tornando dal lavoro.*

Na příkladu (1) vidíme výhodu jednoznačnosti explicitní věty a naopak nevýhodu nejednoznačnosti implicitní věty. Ve větě a) je použita časová souslednost, máme tak možnost vyjádřit ve sdělení budoucnost, to nám však implicitní věta neumožňuje. Na druhou stranu mluvčí, který by chtěl tento výrok pronést ve větě explicitní, musí znát souslednost a tedy vědět, že pro vyjádření budoucnosti v minulosti, je zapotřebí užít slovesný způsob *minulý kondicionál* (*condizione passato*).

V příkladu (2) pak řešíme problém se subjektem vedlejší věty. Použití explicitní věty nám umožňuje vyjádřit jiný subjekt věty vedlejší, než který je ve větě hlavní. Tedy lze tak říci: *a) Potkala jsem svého manžela, když jsem se vracela z práce. b) Potkala jsem svého manžela, když se vracel z práce.* Vyjádřit rozdílné osoby nám většinou implicitní věta neumožňuje, protože v implicitní větě subjekt věty vedlejší musí být téměř vždy identický se subjektem věty hlavní⁵³, tedy jako v našem příkladě *c) implicitní sloveso může nést pouze význam první osoby sg. (Potkala jsem svého manžela, když jsem se vracela z práce).* Na rozdíl od příkladů (2) *a) a b)*, ve kterých subjekty dvou vět mohou být rozdílné. Na druhou stranu vidíme, že italská implicitní věta je kratší.

Implicitní věty lze v zásadě rozdělit na dva typy na základě tvoření. Buďto se jedná o větu jednoduchou tvořenou pouhým neurčitým slovesem nebo o větu podřadnou čili souvětí. Implicitní věty vedlejší mohou být pak uvozeny předložkami nebo předložkovými výrazy jako *a, per, di, senza* apod. (př. *Non sono certa **di aver detto** questa cosa*) anebo mohou být tvořeny pouze slovesem v neurčitém tvaru bez spojkového výrazu (př. ***Finito di mangiare, ha cominciato a lavare i piatti.***)

2.1 Infinitivní věty implicitní

Infinitivní věty mají své specifické pojetí podmětu, ve většině případů je podmět nevyjádřený, pouze v některých případech nám infinitivní konstrukce dávají možnost podmět vyjádřit.⁵⁴ Ve spojení s infinitivem a podmětem se používá speciálních výrazů: *verbi a sollevamento* a *verbi a controllo*, toto téma bude tvořit část této kapitoly.

Dále jsou implicitní věty různorodé z pohledu svého tvoření. Často jsou implicitní věty uvozeny předložkou či předložkovým výrazem, anebo je nepředchází žádný takový výraz a následuje rovnou infinitiv. Velkou část infinitivních vět implicitních předchází právě předložka. Velmi častá je například předložka *di* či *a* dále třeba i *da*. Co se týká zmíněných předložek, tak jsou buďto vázány k určitému slovesu, které danou předložku vyžaduje (tedy předložka je součástí valenční struktury slovesa např. *pentirsi di* anebo se jedná o komplementizér (*complementatore*), který poztrácí význam předložky a stává se

⁵³ Na problematiku podmětů se podíváme níže, rozdílné podměty připouští v některých případech gerundium a participium, nikoli infinitiv.

⁵⁴ Vyjádřený podmět se vyskytuje například u sloves, jimiž něco prohlašujeme, a u sloves s nimiž vyjadřujeme názor: *affermare, dichiarare, dire, pesare, sapere*. příklad: *„Il gentile ... aveva dichiarato ... esser la sua filosofia nient' affato separata dal mondo degli uomini“* (Garin) in SALVI, Giampaolo a Laura VANELLI. *Nuova grammatica italiana*. Bologna: Il Mulino, [2004]. Manuali. Linguistica, s. 241.

uvozovatelem implicitní věty. Komplementizér tak uvozuje vedlejší větu a modifikuje její význam. Můžou jím být spojky, předložky, ale i některá vztažná zájmena. Ve větě *Paolo crede di partire domani*, je *di* komplementizérem, protože sloveso *credere* nevyžaduje předložku, ale naopak vyžaduje přímý předmět, *di* tak tedy uvozuje implicitní větu. Jiný statut má předložka *di* ve větě: *Piero si pente di essere partito*, zde jde o předložku, neboť sloveso *pentirsi* se s ní pojí.⁵⁵ Zároveň sloveso může měnit význam na základě předložky, se kterou se právě pojí.⁵⁶

V této práci se zaměříme pouze na vedlejší věty podřadné, i když jak jsme si ukázali v předchozí kapitole, infinitiv se vyskytuje i ve větách jednoduchých.

Infinitiv může tvořit vedlejší věty různých typů, a jak si záhy ukážeme, je jich velké množství: podmětne, účelové, účinkové, srovnávací, předmětne, časové, způsobové, příčinné, způsobové, podmínkové, přípustkové, přívlastkové.

2.1.1 Podmět implicitních vět s infinitivem

Implicitní věty s infinitivem obvykle nemají vyjádřený podmět, stejně tak tomu může být ale i u vět explicitních. Avšak u implicitních vět s infinitivem do hry vstupují i ostatní větné členy a pomáhají s určením podmětu. Nyní tento koncept blíže představím na následujících větách:

(3) *Paolo crede [di - uscire la sera]*

(4) *Paolo crede [che uscirà la sera]*

V obou dvou případech, jak v příkladu (3) tak (4), je podmět vedlejší věty nevyjádřený. Rozdíl nacházíme v tom, že ve druhé větě (4), která má sloveso ve finitním tvaru, jsou dva možné výklady podmětu věty vedlejší: buďto je podmět věty vedlejší stejný jako podmět věty hlavní, v našem případě tedy Paolo věří, že on (Paolo) půjde večer ven, anebo se může jednat o úplně jinou osobu než jaká je podmětem věty hlavní a tak tedy nebude koreferenční s podmětem věty vedlejší. Paolo věří, že někdo jiný půjde večer ven. Jinak je tomu u věty implicitní (3). V implicitních větách tohoto typu je shoda podmětu vedlejší věty s podmětem věty hlavní povinná pro zachování gramatické správnosti a významové logiky, jiná možnost podmětu se v tomto případě nenabízí. V takovýchto podobných případech bude u implicitních vět s infinitivem podmět věty hlavní vždy i podmětem věty vedlejší. Ve větě

⁵⁵ Viz SALVI, Giampaolo a Laura VANELLI. *Nuova grammatica italiana*. Bologna: Il Mulino, [2004]. Manuali. Linguistica. ISBN 88-15-09960-3., s. 229-230.

⁵⁶ Viz HAMPLOVÁ, Sylva. *Mluvnice italštiny*. Praha: Leda, 2014., s. 240.

(3) to může být tedy pouze Paolo, který věří, že (on sám) večer půjde ven. Takovýto vztah mezi slovesem a podmětem se vyskytuje u tzv. sloves kontroly (verbi a controllo), tato slovesa ve větě vyžadují prezenci kontrolora, který kontroluje referenci subjektu implicitní věty. Nejčastěji to bývá právě subjekt hlavní věty (jako u příkladu (3)), ale funkci kontrolora mohou plnit i jiné větné členy. V některých větách je dokonce přítomnost kontrolora povinná, v jiných naopak může chybět.⁵⁷ Pravidlo pro určování kontroloru je následující:

a) „*jestliže infinitivní věta je přímým předmětem věty hlavní, kontrolorem je podmět (5a) nebo nepřímý předmět (5b) věty hlavní:*

(5) a. **Giovanni** ha promesso a Maria di venire

b. Giovanni ha chiesto a **Maria** di venire

b) *jestliže infinitivní věta je jiným argumentem věty hlavní než je podmět a přímý předmět, kontrolorem je přímý předmět (6a), ale jestliže věta hlavní nemá mezi svými argumenty přímý předmět, kontrolorem je podmět (6b):*

(6) a. Hanno invitato **Giovanni** a partecipare

b. **Giovanni** si è pentito di essere partito“⁵⁸

Nyní ještě shrnu další dva možné případy: c) když je infinitivní věta podmětem hlavní věty, kontrolor je nepřímý předmět či přímý předmět a d) jestliže je infinitivní věta jakýmsi extranukleárním elementem hlavní věty, kontrolorem bude podmět, ale může jím být i nepřímý předmět v roli poživatelé.⁵⁹

Vedle sloves kontroly se vyskytují slovesa s takzvanou vlastností raising (verbi a sollevamento), jde o slovesa charakteristická svou sémantikou: *začít (cominciare, muset*

⁵⁷ Viz SALVI, Giampaolo a Laura VANELLI. *Nuova grammatica italiana*. Bologna: Il Mulino. Manuali. Linguistica, 2004., s. 227-8.

⁵⁸ Zde uvádím originální text ze Salvi a Vanelliho gramatiky: „a) *se la proposizione infinitiva è l'Oggetto Diretto della frase matrice, il controllore è soggetto (7a) o l'Oggetto Indiretto (7b) della frase matrice:*

(7) a. Giovanni ha promesso a Maria di venire

b. Giovanni ha chiesto a Maria di venire

b) *se la proposizione infinitiva è un argomento della frase matrice diveso dal Soggetto e dall'Oggetto Diretto, il controllore è l'Oggetto Diretto (8a), ma se il verbo della frae matrice non prevede fr i suoi argomenti un Oggetto Diretto, il controllore è il Soggetto (8b):*

(8) a. Hanno invitato Giovanni a partecipare

b. Giovanni si è pentito di aver partecipato“ SALVI, Giampaolo a Laura VANELLI. *Nuova grammatica italiana*. Bologna: Il Mulino. Manuali. Linguistica, 2004., s. 228-229.

⁵⁹ Viz tamtéž, s. 229.

(*dovere*), *zdát se* (*parere*), *připadat* (*sembrare*), *moci* (*potere*) (*dále dire, dichiarare, sapere atd.*). U těchto sloves je situace odlišná: i zde je podmět nevyjádřený, ale je jím celá vedlejší věta.

- (7) a. *Giovanni sembra [-essere in possesso di documenti importanti]*
b. *Sembra [Giovanni essere in possesso di documenti importanti]*⁶⁰

Tedy věta *b.* je přepisem věty *a.*, a jasně na ní můžeme vidět onen vztah mezi podmětem a slovesy typu *sembrare*. U těchto sloves dochází ve větě k tomu, že se podmět věty hlavní jakoby přeneso do věty vedlejší a stane se také jejím podmětem. Rozdíl mezi slovesy kontroly a slovesy s vlastností raising je ten, že pokud dáme aktivní větu do pasiva, tak u vět se slovesem kontroly se nám význam věty zcela mění, kdežto u sloves s vlastností raising se nám zachovává původní význam, je jen v pasivní formě.⁶¹ Pro dovysvětlení si posloužím příkladem z knihy Salvini&Vanelliové *Nuova grammatica italiana*:

- (8) a. *Maria deve essere invitata da Pietro*
b. *Pietro deve invitare Maria*
(9) a. *Maria vuole essere invitata da Pietro*
b. *Pietro vuole invitare Maria*⁶²

V příkladu (8) vidíme, že jak věta *a.* tak věta *b.* jsou významově identické, zatímco situace v příkladu (9) je naprosto odlišná. Jestliže větu *b.* dáme do pasiva, změní význam.

V knize kapitoly z české gramatiky je navíc uvedeno, že u některých případů je dokonce převedení do pasiva nemožné jako například u slovesa *toužit* např. ve větě: *Sestra toužila udělat stojku, nelze říci Stojka se toužila udělat*, protože sloveso *toužit* vyžaduje takový podmět, jenž naplní jeho sémantický význam proživatele.⁶³

Princip kontrolora platí i u vět s infinitivem v češtině.

2.1.2 VV účelové

Vyjadřují účel nebo cíl, tedy to kam směřuje děj věty řídicí. V italštině je uvozují předložky *a, per, onde, al fine di, allo scopo di, da* + infinitiv: *Gino mi ha dato una lettera da tradurre*. V tomto případě infinitiv již nedoplňují ani nerozvíjí další větné členy, zůstává osamocen.

⁶⁰ Viz SALVI, Giampaolo a Laura VANELLI. *Nuova grammatica italiana*. Bologna: Il Mulino. Manuali. Linguistica, 2004., s. 227.

⁶¹ Viz tamtéž, s. 228.

⁶² Tamtéž, s. 228.

⁶³ Viz ŠTÍCHA, František. *Kapitoly z české gramatiky*. Praha: Academia, 2011., s. 902-903.

Takovéto věty v explicitní podobě jsou možné pouze se slovesem v konjunktivu: *Gino mi ha dato una lettera perché io la traduca.*

2.1.3 VV účinkové

Vyjadřují následek nebo výsledek děje řídicí věty a pojí se s výrazy: *si, da, per*, dále se mohou pojit i s vazbou se slovesem být, příslovcem a předložkou *per*: *essere troppo/abbastanza ... per + infinitiv: Era troppo stanco per cucinare.*

2.1.4 VV způsobové

Způsobové věty se pojí s výrazy *senza* (způsobové věty záporné) a *in modo + infinitiv*: *Si è presentato senza aver ricevuto il biglietto d'invito.*

2.1.5 VV předmětné

Mohou být uvozeny buďto předložkou *a, di*, nebo je neuvozuje žádný tvar a následuje ve větě rovnou infinitiv, což je případ sloves vnímání (*vedere, ascoltare, udire* apod.). Infinitiv přítomný vyjadřuje události současné nebo následné vzhledem k ději slovesa ve větě hlavní. U vět předmětných implicitních platí (téměř vždy), že se podmět věty hlavní musí rovnat podmětu věty implicitní.⁶⁴

Mezi předmětné věty spadají i konstrukce s adjektivem a předložkou *di*, jedná se o adjektiva typu: *contento, certo, stanco, grato, felice, ansioso* apod.: *Era ansioso di incontrarla*, dále s adjektivem a předložkou *a*: *abituato, attento, costretto, deciso* apod.⁶⁵

Déle předložku *di* vyžadují slovesa, která mají jako podmět lidskou bytost a vyjadřují: psychologické stavy a stavy duševní (*spaventarsi, dolersi, gioiare, dire, pensare, ritenere, immaginare* atd.) a dále slovesa, jimiž něco prohlašujeme, vyjadřujeme názor či soud nad něčím (*proclamare, comunicare, informare, negare* atd.), pojí se s předložkami *di* či *a* za oné podmínky že podmět věty hlavní se rovná podmětu věty vedlejší. Naopak slovesa, jež vyjadřují vůli a rozkaz (*volere, comandare, ordinare, proibire, esigersi...*) musí mít podmět věty hlavní jiný, než je ten věty vedlejší, z čehož vyplývá, že restrikce závisí na sémantice

⁶⁴ Viz. HAMPLOVÁ, Sylva. *Mluvnice italštiny*. Praha: Leda, 2014., s. 348.

⁶⁵ Viz RENZI, Lorenzo, Giampaolo SALVI a Anna CARDINALETTI. *Grande grammatica italiana di consultazione*. Nuova edizione. Bologna: Il Mulino, 2001., s. 551.

slovesa. Lze tak říct pouze: *Mario ordina che tutti escano* → *Mario ordina a tutti di uscire* a nelze říci: **Mario ordina che Mario esca* → **Mario ordina (a sé stesso) di uscire*.⁶⁶

2.1.6 VV časové

Časové věty vedlejší bývají uvozené:

a) předložkami se členy: *al, nel, sul* + infinitiv; pojí se převážně s jednoduchým infinitivem, který vyjadřuje současnost či následnost vzhledem k času finitního slovesa hlavní věty. *Lo spettacolo finì **sul tramontar** del sole.*

b) výrazy *prima di, dopo, fino a* se pojí buď s infinitivem složeným, pro vyjádření předčasnosti: ***Dopo aver letto** quel giornale, ha acceso la televisione* či s infinitivem jednoduchým pro vyjádření následnosti: ***Prima di dormire**, guarda la televisione.*

2.1.7 VV podmětne

Implicitní vedlejší věty podmětne uvozuje předložka *di* anebo vedlejší větě žádný spojovací výraz nepředchází; s předložkou *di* se pojí v neosobních výrazech (*pensare, temere, pregare*) a neosobních slovesech typu *sembrare, andare, risultare* apod. Bez předložky se pojí ve vazbách se slovesem *essere* a adverbium (*è necessario, è utile*), dále u sloves ve třetí osobě sg. *bisogna, conviene* apod., a u sloves *sembrare* a *parere* v neosobní vazbě.⁶⁷ Př.: *Bisogna **comprare** un altro vino. Mi sembrava **di averlo visto** prima.*

2.1.8 VV podmínkové

Podmínkové věty implicitní se pojí s předložkou *a*: *Faresti un errore **ad arrenderti** proprio ora.*

2.1.9 VV přípustkové

Přípustkové věty uvozují předložky *per, nemmeno a, anche a*: *Anche **a saperlo** non lo diarei a nessuno.*⁶⁸

2.1.10 VV přívlastkové

Tyto věty předchází předložky *a, da* anebo *cui* či *quale*: *È una mostra **da vedere**.*⁶⁹

⁶⁶ Vocabolario Treccani [online]. [cit. 2019-3-20] Dostupné z: [http://www.treccani.it/enciclopedia/frasi-oggettive_\(Enciclopedia-dell'Italiano\)](http://www.treccani.it/enciclopedia/frasi-oggettive_(Enciclopedia-dell'Italiano))

⁶⁷ Viz HAMPLOVÁ, Sylva. *Mluvnice italštiny*. Praha: Leda, 2014., s. 344-5.

⁶⁸ HAMPLOVÁ, Sylva. *Mluvnice italštiny*. Praha: Leda, 2014., s. 234-239.

Prívlastkové věty jsou často tvořeny podstatným jménem, k němuž se váže právě předložka *a*, jde o podstatná jména typu: *abitudine, capacità, interesse, invito* apod. př.: *È strana questa resistenza della zia a confidare i suoi sogni*. Předložka *da* pak funguje jako prostředek k vyjádření účelu především nějakého předmětu: *macchina da scrivere, macchina da cucire, apod.*; i v tomto případě k infinitivu nelze pojit další větné členy.⁷⁰

2.1.11 VV příčinné

Implicitní věty příčinné jsou uvozené předložkou *di* či *per*: *È stato rimproverato per aver mancato ai suoi doveri*.⁷¹

2.1.12 VV srovnávací

Tyto implicitní věty uvozuje buďto *come, che* nebo *lo stesso che / la stessa cosa che*: *Era come parlare ai muri*.⁷²

Infinitiv může tvořit věty i dalších typů, které tu však konkrétně nebudem rozebírat, protože nejsou příliš běžné: např. vedlejší věty implicitní odporovací (*invece di / nonché* apod. + infinitiv), výjimečné (*a meno di, se non* apod. + infinitiv) a dodatkové (*oltre a* apod. + infinitiv), přirovnávací (*come* + infinitiv) et.⁷³

2.2 Implicitní věty gerundiální

V této podkapitole si podrobně rozepíšeme typy implicitních vět gerundiálních. Gerundium má také své specifické pojetí podmětu, dále se společně s gerundiem pojí výraz absolutní vazba (*il gerundio assoluto*), na což se v této kapitole také zaměříme.

⁶⁹ Tamtéž, s. 239.

⁷⁰ Viz RENZI, Lorenzo, Giampaolo SALVI a Anna CARDINALETTI. *Grande grammatica italiana di consultazione*. Nuova edizione. Bologna: Il Mulino, 2001., s. 548-50.

⁷¹ Viz HAMPLOVÁ, Sylva. *Mluvnice italštiny*. Praha: Leda, 2014., s. 238.

⁷² Viz RENZI, Lorenzo, Giampaolo SALVI a Anna CARDINALETTI. *Grande grammatica italiana di consultazione*. Nuova edizione. Bologna: Il Mulino, 2001., s. 557-58.

⁷³ Viz. VEČEŘOVÁ, Dobromila. *Implicitní vedlejší věty s infinitivem v italštině* [online]. 2014 [2019-03-31]. Dostupné z: <https://is.cuni.cz/webapps/zzp/detail/121873>. Vedoucí práce Jiří Špaček., s. 26-27.

Lorenzo Renzi ve své gramatice *Grande grammatica di consultazione*⁷⁴ rozděluje gerundium na dva typy podle své funkce ve větě:

a) tzv. „*gerundio di predicato*“, které se vztahuje bezprostředně k řídicímu predikátu a modifikuje ho. V takovéto predikační konstrukci se gerundium blíží syntaktické funkci příslovečného určení způsobu, prostředku či času. *Paolo ha fatto ripartire la macchina spingendola.*⁷⁵

b) tzv. „*gerundio di frase*“ („frázové gerundium“). Vedlejší věta s tímto gerundiem a hlavní věta vyjadřují podle definice dvě „události“, jak je nacházíme např. ve větách příčinných nebo přípustkových, popř. podmínkových, kde nedochází jen k modifikaci hlavního predikátu. *Essendo stato aiutato da Giovanni, Paolo ha fatto ripartire la macchina.*⁷⁶

Hlavní rozdíl mezi těmito dvěma typy je ten, že gerundium predikativní spojuje dva děje (akce popř. činnosti), které vykonává jeden a ten samý agens. Tedy v příkladu a) jsou spojovány dva děje *far ripartire* a *spingere* a to tak, že ten druhý děj podněcuje ten první a agens je u obou dějů stejný, tedy Paolo; zatímco u druhého typu gerundia (*gerundio di frase*) dochází mezi větou hlavní a větou vedlejší ke spojení dvou událostí, které mohou mít konatele dějů rozdílné (agensy). Tedy děje z věty b) nejdou již vyložit jako jedna akce, ale *aiutare* a *far ripartire* tvoří dvě samostatné události a každá z nich musí mít svého konatele děje, tedy agens.⁷⁷

Běžná pozice gerundia typu a) je za slovesem a jeho doplněními, ale připouští se i výskyt na začátku věty, zvláště pak u vět časových.⁷⁸

Jak *gerundio di predicato*, tak *gerundio di frase* závisí na řídicím slovese hlavní věty. V italštině se však vyskytuje i gerundium, které ve větě stojí samostatně a neváže se tak na

⁷⁴ RENZI, Lorenzo, Giampaolo SALVI a Anna CARDINALETTI. *Grande grammatica italiana di consultazione*. Nuova edizione. Bologna: Il Mulino, 2001.

⁷⁵ RENZI, Lorenzo, Giampaolo SALVI a Anna CARDINALETTI. *Grande grammatica italiana di consultazione*. Nuova edizione. Bologna: Il Mulino, 2001., s. 582.

⁷⁶ Viz RENZI, Lorenzo, Giampaolo SALVI a Anna CARDINALETTI. *Grande grammatica italiana di consultazione*. Nuova edizione. Bologna: Il Mulino, 2001., s. 576 – 585.

⁷⁷ Viz tamtéž, s. 583.

⁷⁸ Viz SALVI, Giampaolo a Laura VANELLI. *Nuova grammatica italiana*. Bologna: Il Mulino, 2004. Manuali. Linguistica. ISBN 88-15-09960-3., s. 245.

sloveso řídící, takový typ gerundia přebírá jistým způsobem funkce finitního slovesa a v souvětí se jich může vyskytnout i více za sebou.⁷⁹ Což jsme již zmínili v oddílu 1.1.2.

2.2.1 Podmět gerundiálních vět implicitních

a) Nevyjádřený a vyjádřený podmět

Podobně jako infinitivní věty implicitní, tak gerundiální věty mají podmět nulový, tedy není vyjádřen konkrétním větným členem a v zásadě koreferuje s podmětem věty hlavní.

Takto to funguje u vět implicitních, ve kterých sloveso v určitém tvaru a gerundium mají identický podmět.

Vedlejší věta s gerundiem však nemusí mít vždy identický podmět s větou hlavní. V případě, že jsou podměty obou vět rozdílné, jde o tzv. vazbu absolutní, jež však vyžaduje v rámci zachování významu lexikální vyjádření obou podmětů: *Essendo Giorgio ammalato, (noi) non possiamo andare in vacanza.*⁸⁰ V italské gramatice *Grande grammatica italiana di consultazione* se však uvádí, že gerundium s lexikálně vyjádřeným podmětem je u implicitní věty s gerundiem vyhrazeno spíše pro vysoký styl a navíc se pojí s poziční podmínkou takového podmětu ve větě: lexikální podmět musí vždy následovat až za slovesem a pokud jde o složený slovesný tvar, v tom případě podmět leží za pomocným slovesem⁸¹: *Avendogli Giovanni dato una mano, Paolo è riuscito a far ripartire la macchina* Takovéto realizace jsou však někdy zcela nepřipustné či mohou působit jako stilistické zdůraznění. Například je nepřipustná věta typu: **Giovanni ha fatto ripartire macchina spingendola Giovanni / essendo Giovanni di aiuto.*⁸² Lexikální podmět v preverbální pozici je možný u vedlejších vět příčinných s kopulativním slovesem být.⁸³

⁷⁹ Viz ČERMÁK, Petr a Olga NÁDVORNÍKOVÁ. *Románské jazyky a čeština ve světle paralelních korpusů*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, nakladatelství Karolinum., s. 243.

⁸⁰ Viz HAMPLOVÁ, Sylva. *Mluvnice italštiny*. Praha: Leda, 2014., s. 246.

⁸¹ Ve staré italštině byla možnost volby, co se týče pozice podmětu, ten mohl ležet před či za slovesným tvarem: *I baroni seguitando questo giovane, un giorno stavano con lui alle finestre del palazzo* (Novellino, VIII) in: RENZI, Lorenzo, Giampaolo SALVI a Anna CARDINALETTI. *Grande grammatica italiana di consultazione*. Nuova edizione. Bologna: Il Mulino, 2001., s. 573. S takovými vazbami se tedy můžeme setkat už jen v literatuře.

⁸² Viz RENZI, Lorenzo, Giampaolo SALVI a Anna CARDINALETTI. *Grande grammatica italiana di consultazione*. Nuova edizione. Bologna: Il Mulino, 2001., s. 572.

⁸³ Viz tamtéž, s. 584.

b) Všeobecný podmět

V některých případech není možné podmět vyjádřit z logických a sémantických důvodů. Pokud je věta hlavní vazbou s neosobním významem, či zda jde o sloveso neosobní, podmět implicitní věty bude všeobecný a proživatel tak bude také nevyjádřený: *Succede, sciando* (tato věta má navíc charakter podmínkové věty).⁸⁴ *Faccendo freddo accesero il fuoco*.

2.2.2 Typy gerundia

Gerundium plní ve větách funkci příslovečných určení, a to zejména: času, způsobu, prostředku, přípustky, příčiny a průvodní okolnosti, dále může vyjadřovat i podmínku a můžeme se setkat i s tzv. gerundiem “souřadným“:

2.2.3 Gerundiální věty časové

Gerundiem toho typu vyjadřujeme časové vztahy, již zmíněné v oddílu 1.1.2.

U sloves, jež mají agens, gerundium časové figuruje jako nepovinné doplnění těchto sloves (*Avevo visto la scena, alzando gli occhi*). Gerundia s časovou funkcí nepřipouštějí jiný podmět, než jaký je ve větě hlavní (*Avevo visto la scena alzando (*Maria) gli occhi dal libro*), až na výjimky. Výjimkou jsou slovesa, jejichž podmět není “obdařený“ životem, ta naopak lexikálně vyjádřený podmět mít mohou: *Avvicinando si l'inverno, capitava di desiderare la città*. Postpozice a vyjádření podmětu je dále možné v případě, že chceme záměrně vyjádřit vyšší styl a takovéto věty jsou pak také typické pro literární jazyk.⁸⁵

2.2.4 Gerundiální věty způsobové

Pro tyto věty, kde gerundium vyjadřuje způsob (popřípadě prostředek), je nezbytné, aby sloveso věty hlavní mělo podmět ve funkci agensu. *Avendo fatto giocare i bambini, Paolo è riuscito a distrargli*. V této práci zahrnujeme gerundium vyjadřující prostředek, mezi věty způsobové, protože rozdíl mezi prostředkem a způsobem je velmi nepatrný: gerundium ve funkci způsobu má spíše doplňkový charakter ke větě hlavní, v této větě gerundium vyjadřuje právě prostředek: *Comunicava con l'ufficio centrale utilizzando il numero riservato* naopak v této větě je gerundiem vyjádřen způsob: *Comunicava con l'ufficio centrale*

⁸⁴ Viz RENZI, Lorenzo, Giampaolo SALVI a Anna CARDINALETTI. *Grande grammatica italiana di consultazione*. Nuova edizione. Bologna: Il Mulino, 2001., s. 574.

⁸⁵ Viz RENZI, Lorenzo, Giampaolo SALVI a Anna CARDINALETTI. *Grande grammatica italiana di consultazione*. Nuova edizione. Bologna: Il Mulino, 2001., s. 578-579.

conversando. Tento typ gerundia, tedy agentivizovaného, nepřipouštějí slovesa, jejichž význam je psychologický (**Gianni mi ha molto preoccupato ammalandosi.*), dále inakuzativní slovesa a konstrukce, ve kterých je podmět postponován.

V některých případech je gerundium vyjadřující způsob možné přepsat souřadnou větou: *Ha cominciato a strillare divincolandosi ([...] e a divincolarsi).*⁸⁶ S velkou pravděpodobností bude tento způsob přepisu gerundiální konstrukce i u překladů do češtiny, protože se jedná o jednu z možností, jak vyjádřit dva současné děje bez použití přechodníku.

Tento typ vedlejší věty implicitní se může také pojit se spojkami: *pur, pur se, anche se, per quanto: Partirà pur protestando.*⁸⁷

Rozdíl mezi gerundiem časovým a způsobovým je následující: „*Především gerundium časové určuje časový vztah mezi dvěma ději téhož aktéra, zatímco gerundia způsobová mění přímo hodnotu děje, který je i nadále sjednocený.*”⁸⁸

2.2.5 Gerundiální věty příčinné

Gerundiální věty příčinné mohou splývat s větami časovými, nejsou uvozovány žádnou předložkou ani spojkou. *Non avendo altra scelta dobbiamo accettare le loro condizioni.*⁸⁹

2.2.6 Gerundiální věty podmínkové

Gerundiální věty podmínkové vyjadřují také příčinu, která je však hypotetického rázu. Mohou mít jak podmět lexikální, vyjádřený postverbálně, tak podmět nevyjádřený i nulový, který se shoduje s větou hlavní: *Vincendo un altro giocatore, il capogioco lascia il suo posto.*⁹⁰

⁸⁶ Viz RENZI, Lorenzo, Giampaolo SALVI a Anna CARDINALETTI. *Grande grammatica italiana di consultazione*. Nuova edizione. Bologna: Il Mulino, 2001., s. 576-577.

⁸⁷ Viz tamtéž, s. 577.

⁸⁸ Zde uvádím citaci v originálním jazyce: „*In particolare, il gerundio temporale stabilisce un rapporto temporale fra due azioni di uno stesso attore, mentre i gerundi di maniera e strumentale modificano direttamente il valore dell'azione, che resta unitaria.*“ RENZI, Lorenzo, Giampaolo SALVI a Anna CARDINALETTI. *Grande grammatica italiana di consultazione*. Nuova edizione. Bologna: Il Mulino, 2001., s. 580.

⁸⁹ Viz HAMPLOVÁ, Sylva. *Mluvnice italštiny*. Praha: Leda, 2014., s. 245-246.

⁹⁰ Viz RENZI, Lorenzo, Giampaolo SALVI a Anna CARDINALETTI. *Grande grammatica italiana di consultazione*. Nuova edizione. Bologna: Il Mulino, 2001., s. 584.

2.2.7 Gerundiální věty přípustkové

Gerundium vyjadřující přípustku se vyskytuje pouze ve spojení s adverbium *pur, pure* či *anche*: *Pur sapendo cosa rispondere se ne andò senza parole.*⁹¹

2.2.8 Gerundium jako průvodní okolnost

S tímto typem GGIC přímo nepracuje, ale pracuje s ním Bretánková (2015, s. 246)⁹². Právě tento typ gerundia vyhodnotila jako nejpočetnější při vyhledávání v korpusu InterCorpe. Gerundium jako průvodní okolnost se v italštině používá většinou u vět, kde je vyjádřen souběh několika dějů zároveň. *A ciascuno viene data una veste bianca dicendo loro di pazientare ancora.*⁹³

2.2.9 Gerundium “souřadné“

I když má tento typ implicitních vět s gerundiem název gerundium “souřadné“, zůstává stále větou vedlejší podřadnou vzhledem ke větě hlavní, ale zároveň přebírá některé charakteristiky vět souřadných. Taková gerundia ve větě vyjadřují buďto děj současný, nebo vyjadřují následnost vzhledem k větě hlavní a to u “souřadných“ gerundií, jež mají hodnotu vyprávění (*valore di aggiunta narrativa*). Tento typ gerundia “souřadného“ je velmi podobný výše zmíněnému typu gerundia “gerundio di predicato“, hlavní rozdíl mezi nimi je ten, že ve větě s gerundiem “souřadným“ před ním vytvoříme krátkou pauzu, která se u druhého typu gerundia běžně nedělá. Navíc “souřadné“ gerundium připouští lexikální podmět, tedy podměty obou vět mohou být rozdílné.⁹⁴ Abychom tyto rozdíly viděli lépe, uvádíme dvě věty z Renziho Gramatiky:

a. *Siamo partiti all'alba, arrivando solo a tarda sera*⁹⁵

b. *Paolo ha fatto ripartire la macchina spingendola*⁹⁶

⁹¹ Viz. HAMPLOVÁ, Sylva. *Mluvnice italštiny*. Praha: Leda, 2014. s. 246.

⁹² ČERMÁK, Petr a Olga NÁDVORNÍKOVÁ. *Románské jazyky a čeština ve světle paralelních korpusů*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, nakladatelství Karolinum, 2015. ISBN 978-80-246-2872-1., s. 246.

⁹³ Viz tamtéž, s. 246.

⁹⁴ Viz RENZI, Lorenzo, Giampaolo SALVI a Anna CARDINALETTI. *Grande grammatica italiana di consultazione*. Nuova edizione. Bologna: Il Mulino, 2001., s. 588.

⁹⁵ Tamtéž, s. 588.

⁹⁶ RENZI, Lorenzo, Giampaolo SALVI a Anna CARDINALETTI. *Grande grammatica italiana di consultazione*. Nuova edizione. Bologna: Il Mulino, 2001., s. 582.

Souřadné gerundium může dále přinášet i hodnocení dějů a stavů ve větě (*valore di aggiunta valutativa*), jenž může připomínat hodnotící adverbia končící na *-mente*: *Lo scrittore si è cimentato in una sorta di scommesa, **sorprendendo** tutti col suo impegno.*⁹⁷

Jak zmiňuje dále Leontýna Bratánková ve své studii o gerundiu, výše popsaná gerundia s jejich významy se mohou kombinovat a vzájemně překrývat. Gerundium tak může mít například charakter temporálně-kauzální či může vyjadřovat průvodní okolnost a zároveň způsob.⁹⁸

2.3 *Implicitní věty participiální*

Participiální věty implicitní mohou být v italštině tvořeny samotným přičestím, většinou je neuvozují předložky, ale mohou být uvozeny spojkou či adverbium: *anche se, appena, una volta, se, pur* apod. V souvětí participium bývá většinou na začátku věty, čili vedlejší věta ve většině případů předchází větu hlavní.

Participia mají určitá omezení ve tvoření implicitních vět, ty je možné tvořit pouze telickými⁹⁹ slovesy, participiální věty tak tvoří *a)* intransitivní slovesa, jež mají nedurativní charakter; *b)* ergativní transitivní slovesa a dále jsou možné i participiální věty *s c)* intransitivními slovesy vyjadřujícími výsledek. Naopak jsou nemožné formace implicitních participiálních vět se slovesy intransitivními durativními, která nevedou k žádnému výsledku či konci.¹⁰⁰

V gramatice Salvi&Vanelliové¹⁰¹ je nám předkládáno rozdělení participiálních vět na dvě hlavní skupiny, jež mají tyto dvě základní funkce:

a) Vedlejší věta příslovečná: ve kterých participia minulé figurují přívlastky k podstatným jménům: *L'uomo politico **espulso** ieri dal suo partito si era opposto alla*

⁹⁷ Viz RENZI, Lorenzo, Giampaolo SALVI a Anna CARDINALETTI. *Grande grammatica italiana di consultazione*. Nuova edizione. Bologna: Il Mulino, 2001., s. 588-589.

⁹⁸ ČERMÁK, Petr a Olga NÁDVORNÍKOVÁ. *Románské jazyky a čeština ve světle paralelních korpusů*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, nakladatelství Karolinum, 2015. ISBN 978-80-246-2872-1., s. 245.

⁹⁹ Telická slovesa jsou ta, jejichž děj směřuje k nějakému cíli.

¹⁰⁰ ČERMÁK, Petr a Olga NÁDVORNÍKOVÁ. *Románské jazyky a čeština ve světle paralelních korpusů*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, nakladatelství Karolinum, 2015., s. 593-594.

¹⁰¹ SALVI, Giampaolo a Laura VANELLI. *Nuova grammatica italiana*. Bologna: Il Mulino. Manuali. *Linguistica*, 2004., s. 247-249

costruzione della diga.¹⁰² „Jestliže je sloveso tranzitivní, podstatné jméno, k němuž se *participium* vztahuje, odpovídá přímému předmětu slovesa.“¹⁰³ Toto je případ právě výše uvedené věty. Jinak řečeno tedy daná podstatná jména s tranzitivními slovesy odpovídají přímému předmětu k daným participiím a daná participia mají pasivní charakter. U inakuzativních sloves se stává podstatné jméno podmětem participia: *Un ragazzo arrivato da poco mi ha detto di non essersi accorto di niente*¹⁰⁴. Intransitivní slovesa pak nemohou tvořit participiální věty přívlastkové.¹⁰⁵

b) Za druhé participia mohou tvořit věty příslovečného určení. V tomto případě věty implicitní také fungují s tranzitivními a inakuzativními slovesy. Tranzitivní slovesa, jako implicitní věty přívlastkové mají charakter pasiva, navíc mohou být doplněny o větný člen, jenž nese doplňující informaci kým/čím je děj vykonáván: *Intimorito dal marriordomo*¹⁰⁶. U těchto vět je nevyjádřený podmět participiální konstrukce kontrolován podmětem věty hlavní, nebo nepřímým předmětem v roli proživatele. Tento typ vedlejších vět vyjadřuje např. příčinu anebo přípustku.¹⁰⁷

Participia tvoří dále věty implicitní časové, které Salvi&Vanelliová v Nové italské gramatice (2004) řadí pod tzv. *participium absolutní*, jenž vyjadřuje předčasnost, a které kromě sloves tranzitivních, inakuzativních připouští i slovesa intransitivní.¹⁰⁸ Na participiální věty časové se však podíváme blíže níže.

2.3.1 Podmět participiálních vět

Výše jsem se zmínili o tom, že implicitní věty nemívají vyjádřený podmět, u implicitních vět s participiem lexikální podmět vyjádřit můžeme, záleží to na tom, zda je

¹⁰² SALVI, Giampaolo a Laura VANELLI. *Nuova grammatica italiana*. Bologna: Il Mulino. Manuali. Linguistica, 2004., s. 247

¹⁰³ Zde uvádím citaci v originálním znění: „*Se abbiamo un verbo transitivo, il SN a cui la proposizione participiale si riferisce corrisponde all'Oggetto Diretto del verbo,*“. SALVI, Giampaolo a Laura VANELLI. *Nuova grammatica italiana*. Bologna: Il Mulino. Manuali. Linguistica, 2004., s. 247.

¹⁰⁴ SALVI, Giampaolo a Laura VANELLI. *Nuova grammatica italiana*. Bologna: Il Mulino. Manuali. Linguistica, 2004., s. 247.

¹⁰⁵ Viz SALVI, Giampaolo a Laura VANELLI. *Nuova grammatica italiana*. Bologna: Il Mulino. Manuali. Linguistica, 2004., s. 247.

¹⁰⁶ Tamtéž, s. 248.

¹⁰⁷ Viz tamtéž, s. 248.

¹⁰⁸ Viz SALVI, Giampaolo a Laura VANELLI. *Nuova grammatica italiana*. Bologna: Il Mulino. Manuali. Linguistica, 2004., s. 248.

sloveso tranzitivní či intransitivní: participiální věty s intransitivními slovesy nedurativními připouštějí vyjádřený lexikální podmět, zatímco konstrukce s vyjádřeným podmětem a minulým participiem ze sloves tranzitivních jsou v italštině gramaticky nesprávné.¹⁰⁹

Jestliže implicitní věta nemá svůj podmět, přebírá podmět věty hlavní: *Scartata la prima ipotesi, il commissario ne prese in esame altre*¹¹⁰, sdílení podmětu s sebou však přináší jednu podmínku, která se týká sledu informací ve větě: nejdříve musí ve větě být téma a až po něm následovat réma, jiné konstrukce by pak vyplývaly jako agramatické.¹¹¹

Podmět participiálních vět a vět hlavních se nemusí vždy shodovat, tedy obě věty mohou mít podměty rozdílné. Podmět věty participiální tak nemusí být vždy koreferenční s větou hlavní, a participium se ani navíc nemusí vztahovat k žádnému členu v dané větě a lze ho například vyvodit z kontextu: (*A proposito dei ragazzi*) *Appena usciti, mi misi a lavorare.*

Participiální věty mohou mít i podmět nepřímý (soggetto indiretto): je-li podmět implicitní věty nevyjádřený, může být koreferenční se členem se sémantickou rolí poživitele či dativem nacházejícím se ve větě hlavní: *Appena scesa dal treno, a Maria accade una cosa strana.*¹¹² Tedy podmět participiální věty je v tomto případě předmět věty hlavní (Maria).

V případě, že je podmět hlavní věty neurčitý (podmětem mohou být i jiné větné členy, např. příslovce *molti* či zájmeno *si impersonale*), podmět věty vedlejší participiální je pak rozdílný a může jím být stále předmět věty hlavní, jako v tomto příkladu, kde je podmětem participiální konstrukce *Marco: Una volta nominato direttore, molti si rivolsero a Marco.*¹¹³

U absolutivních participií bývá podmět nevyjádřený, vyjádřený může být v tom případě, že následuje participium jako povinné doplnění slovesa v pozici přímého předmětu a jedná se o inakuzativní sloveso: *Appena arrivato Piero, potremo partire.*¹¹⁴

¹⁰⁹ Viz RENZI, Lorenzo, Giampaolo SALVI a Anna CARDINALETTI. *Grande grammatica italiana di consultazione*. Nuova edizione. Bologna: Il Mulino, 2001., s. 596.

¹¹⁰ Viz RENZI, Lorenzo, Giampaolo SALVI a Anna CARDINALETTI. *Grande grammatica italiana di consultazione*. Nuova edizione. Bologna: Il Mulino, 2001., s. 596.

¹¹¹ Tamtéž, s. 597.

¹¹² Tamtéž, s. 598.

¹¹³ Viz RENZI, Lorenzo, Giampaolo SALVI a Anna CARDINALETTI. *Grande grammatica italiana di consultazione*. Nuova edizione. Bologna: Il Mulino, 2001. s. 596-598.

¹¹⁴ Viz SALVI, Giampaolo a Laura VANELLI. *Nuova grammatica italiana*. Bologna: Il Mulino, [2004]. Manuali. Linguistica. ISBN 88-15-09960-3. s. 249.

2.3.2 Časový význam participiálních vět

Jak jsem se již zmínila v oddílu 1.1.3, participiální věty vyjadřují děje a stavy *a)* současné či *b)* předcházející vzhledem ke stavu/ději věty hlavní.

a) Současnost vyjadřují minulá participia od tranzitivních sloves, jež mají durativní a resultativní¹¹⁵ charakter: *Ritenuto il migliore in assoluto, Gianni ha ricevuto il premio.*¹¹⁶

b) Předčasnost lze vyjádřit telickými slovesy, která mají nějaký cíl, popř. vyjadřují jednorázovou akci či finálnost děje může být vyjádřena jinými lexikálními prostředky (*cadere, arrivare, esplodere, morire*) a dále slovesy *finire* a *smettere*. Věta participiální bývá uvozena příslovci *una volta* a *appena*.: *Appena studiata la regola, farai questi esercizi.*¹¹⁷

Giampaolo Salvi a Laura Vanelli přichází s již zmíněným pojmem absolutní participium (*participio assoluto*). Pro shrnutí tohoto pojmu: označují jím právě participia, která mají časový charakter a vyjadřují předčasnost. Participium absolutní může být tvořeno jak tranzitivními slovesy (*Costruita la casa, non ci rimaneva che traslocare*), tak inakuzativními (*Appena arrivato lì, mi vennero in mente vecchi tempi*) a zároveň i v nějakých případech slovesy intransitivními (*Una volta starnuito, Piero fu costretto a chiedere scusa*), jejich tvorba je však podmíněna následující podmínkou: musí se jednat o slovesa s dějem, který vede k nějakému cíli či výsledku, nebo slovesa dokonavá¹¹⁸. Pokud je sloveso tranzitivní, přičestí má hodnotu pasivní.

Podmět vět s absolutním gerundiem je většinou nevyjádřený. Jestliže je tedy nevyjádřený, bývá kontrolován buďto podmětem věty hlavní nebo nepřímým předmětem v roli poživitele. Absolutní participium nemůže mít větné doplnění v podobě agensu, protože

¹¹⁵ Děje resultativních sloves vyjadřují důsledek či výsledek dějů, akcí, situací, jež jim předcházely.

¹¹⁶ RENZI, Lorenzo, Giampaolo SALVI a Anna CARDINALETTI. *Grande grammatica italiana di consultazione*. Nuova edizione. Bologna: Il Mulino, 2001., s. 600.

¹¹⁷ Viz RENZI, Lorenzo, Giampaolo SALVI a Anna CARDINALETTI. *Grande grammatica italiana di consultazione*. Nuova edizione. Bologna: Il Mulino, 2001., s. 600-602.

¹¹⁸ „La scelta del verbo è però limitata dal punto di vista azionale: possono comparire solo participi di verbi di azione risultativa (6a), trasformativa (6b) o puntuale (6c):

(6) a. *Costruita la casa, non ci rimaneva che traslocare*

b. *Appena arrivato lì, mi vennero in mente i vecchi tempi*

c. *Una volta starnuito, Pietro fu costretto a chiedere scusa.*“ SALVI, Giampaolo a Laura

VANELLI. *Nuova grammatica italiana*. Bologna: Il Mulino. Manuali. Linguistica. 2004., s. 248.

nemá charakter pasiva, je tak nemožná větná konstrukce: **Costruita la casa da Piero, non ci rimaneva che traslocare.*¹¹⁹

2.3.3 Participiální věty příčinné

Příčný význam implicitních vět se může krýt časovým významem. V některých případech však vztah mezi větou implicitní a větou s finitním slovesem vyplívá z naší znalosti světa. V tomto případě se jedná o význam čistě příčinný: *Arrivata in ritardo, Maria non poté leggere la sua reazione.*¹²⁰

2.3.4 Participiální věty přípustkové

Participiální věty přípustkové bývají uvozeny *pur, sebene, anche se* et. anebo přípustkový význam je naznačen přítomností adverbia *tuttavia* či *comunque* nacházejícími se ve větě hlavní: *Partito in ritardo, il treno arrivò tuttavia / comunque puntuale.*¹²¹

2.3.5 Participiální věty podmiňovací

Podmiňovací význam participiálních vět závisí na čase a způsobu slovesa věty hlavní. Je-li finitní sloveso hlavní věty v přítomném čase, budoucím, nebo kondicionálu, pak participiální věta může vyjadřovat podmínku. Ukážeme si rozdíl na dvou větách, které se zdají být identické, ale liší se právě časem finitního slovesa.

a. *Trascurata, una bronchite può diventare un grosso guaio.*

b. *Trascurata, la sua bronchite divenne un grosso guaio.*¹²²

Příklad b. nemůže mít podmiňovací význam, protože sloveso je v minulém čase, má význam příčinný naproti tomu téměř stejná věta v přítomném čase má význam podmínky (př. a.). K participiálním větám, jež vyjadřují podmínku, je možné přidat spojku *se*, větu a. tak lze přepsat: *Se trascurata, una bronchite può diventare un grosso guaio.* Obě věty jsou pak významově identické.¹²³

¹¹⁹ Viz SALVI, Giampaolo a Laura VANELLI. *Nuova grammatica italiana*. Bologna: Il Mulino. Manuali. Linguistica. 2004., s. 248.

¹²⁰ Viz RENZI, Lorenzo, Giampaolo SALVI a Anna CARDINALETTI. *Grande grammatica italiana di consultazione*. Nuova edizione. Bologna: Il Mulino, 2001., s. 603.

¹²¹ Viz tamtéž, s. 603.

¹²² Tamtéž, s. 603.

¹²³ Viz RENZI, Lorenzo, Giampaolo SALVI a Anna CARDINALETTI. *Grande grammatica italiana di consultazione*. Nuova edizione. Bologna: Il Mulino, 2001., s. 603.

3 Implicitní věty v češtině

Stejně jako italština, tak čeština má základní větnou strukturu S - V - O, tedy podmět, sloveso, předmět, i když česká větná struktura není až tak pevná a s pořadím větných členů lze celkem libovolně manipulovat. V kapitole o implicitních větách v italštině jsem se zmínila o tom, jakým způsobem se věty spojují do souvětí. V této kapitole, dříve než se pustíme do problematiky implicitních vět v češtině, se právě na toto téma podíváme blížeji, přiblížíme si typy syntaktického spojení vět, tedy bude nás zajímat hlavně spojení souvětne (koordinace, subordinace). Existuje také spojení textové, kterému se v naší práci věnovat nebudeme, protože netvoří souvětí, ale věty jsou oddělovány pomocí tečky a kladeny vedle sebe: *Byl uražen. Ale nedal se.*

3.1 Syntaktické pojení vět

Věty se mohou v jazyce různě kombinovat na základě různých hledisek. My se zde blíže podíváme na ty úplně základní vztahy. V obecné rovině se věty pojí k sobě na základě: i) *inkorporace*: věty se začleňují do sebe nebo ii) na základě *konekce*: v tomto spojení jedna věta nezávisí na druhé, v tom smyslu, že „*ani jedna z obou propozic netvoří součást významu nějakého výrazu v propozici druhé*“.¹²⁴

V souvětném spojení jsou věty k sobě spojeny tedy buďto a) koordinačním anebo b) subordinačním vztahem. V detajlnějším pojetí pak existuje vztah adordinační (apozice¹²⁵) a vysvětlovací. U adordinačního vztahu jde o to, že jedna věta vyjadřuje téměř totéž, co vyjadřuje druhá propozice. Spojovacími prostředky jsou: *to jest, to znamená* apod. Vysvětlovací vztah je typický pro spojkové výrazy jako *vždyť, přece, neboť* apod.¹²⁶

Nyní se však podíváme blíže na vztah koordinační a subordinační:

a) Koordinační syntaktický vztah v obecné rovině spojuje dvě a více entit s touže syntaktickou platností, sémantickou rolí a funkcí. Tento vztah může být jak mezi syntaktickými členy v rámci jedné věty, tak tento vztah spojuje celé věty a souvětí. Nás zde

¹²⁴ GREPL, Miroslav a Petr KARLÍK. *Skladba češtiny* [online]. Olomouc: Votobia, 1998 s. 354-355.

¹²⁵ „U apozice dochází ke zmnožení členu do řetězení (zpravidla dvojčlenného). I zde je přítomen formální výraz (spojovací povahy, jako *tj., tzn., a to, nebo interpunkční znak včetně závorek*), který reprezentuje celé apoziční spojení vzhledem k jeho společnému rodiči.“ PANEVOVÁ, Jarmila. *Mluvnice současné češtiny*. Praha: Karolinum, 2014. ISBN 978-80-246-2497-6., s. 22. U apozice jde tedy o tentýž výrok, řečen jinak.

¹²⁶ PETR, Jan. *Mluvnice češtiny. 3. Skladba*. Praha, 1987., s. 470

zajímá právě vazba koordinace na úrovni vět. U koordinace tak jde o řetězení na sobě nezávislých vět, každá věta má hodnotu samostatné výpovědi. Věty jsou k sobě připojeny buďto asyndeticky (bezespoječně), tedy pouze čárkou či jiným dělicím výrazem anebo je pojí souřadící spojka (*a, i, avšak, ani, nebo, či et.*) či vícečlenné souřadící výrazy (*bud' – nebo, ba i et.*). Na základě významu spojky a významového vztahu mezi větami lze pak rozlišit poměr mezi větami: souvětí slučovací (*a, i ani, nebo et.*), vylučovací (*nebo, anebo, bud'-nebo et.*), odporovací (*ale, však et.*), stupňovací (*i, ba, ba i et.*), důvodový (*neboť, vždyť et.*), důsledkový (*proto, tudíž et.*), vysvětlovací (*vždyt, totiž et.*). Lze pojit mezi s sebou jak věty vedlejší na stejném stupni podřazenosti, tak věty hlavní. Hlavní věty spojené koordinací se nazývají souvětím souřadným, ve kterém jde o spojení několika na sobě nezávislých výpovědí, mezi nimiž je však nějaká významová souvislost (většinou dána spojkou). Příklad souřadného souvětí: *Hrozně se divil a ptal se, proč jsem nepřišel dřív.*¹²⁷ Koordinačním vztahem tak mohou být spojeny i dva nefinitní tvary (např. dva infinitivy, jež jsou na stejné funkční rovině), ale pouze v rámci jedné výpovědi, není možné spojit větu hlavní a konstrukci s infinitivem koordinačním vztahem.

V mluvnici současné češtiny¹²⁸ se J. Panevová zabývá dále rozdílem mezi několikanásobným přísudkem a koordinací. Řeší zde problém, zda více přísudků spojených koordinačním vztahem tvoří větu jednoduchou (tedy jde ve větě o několikanásobný přísudek) či souvětí souřadné. Na rozdíl od jiných gramatik, termín několikanásobný přísudek zcela odmítají (několikanásobně pak lze spojit větné členy nevyjádřené určitým slovesem) a počet finitních sloves pak určuje počet vět v souvětí.¹²⁹

b) Subordinace neboli hypotaxe je vztah, ve kterém je jeden větný člen vázán na jiný, rozvíjí ho a zároveň na něm závisí. Hypotaxe, stejně jako parataxe, se projevuje mezi větnými členy v rámci jedné věty, ale i na úrovni větné mezi větou hlavní a větou vedlejší či navzájem mezi větami vedlejšími. Věta, na níž se jiná věta váže hypotaktickým vztahem, je větou řídicí, mezi větou řídicí a větou vedlejší je vztah závislosti. Věta vedlejší tedy závisí na větě řídicí, věty vedlejší v hypotaktickém postavení pak nejsou samostatné celky a nemají vypovídající

¹²⁷ Viz PETR, Jan. *Mluvnice češtiny. 3. Skladba*. [online] Praha: Academia, 1987. Dostupné z: <http://stream.avcr.cz/ujc/mluvnice-cestiny-3.pdf>, s. 393-405.

¹²⁸ PANEVOVÁ, Jarmila. *Mluvnice současné češtiny*. Praha: Karolinum, 2014. ISBN 978-80-246-2497-6.

¹²⁹ Viz PANEVOVÁ, Jarmila. *Mluvnice současné češtiny*. Praha: Karolinum, 2014. ISBN 978-80-246-2497-6., s. 138-139.

hodnotu sami o sobě, nemohou tudíž být z věty vyčleněny a stát samostatně (na rozdíl od vět hlavních, které mohou stát samostatně), věty v souvětí tak vytvářejí dohromady jeden výpovědní celek. Souvětí podřadné, tvoří jedna věta hlavní a libovolný počet vět vedlejších, jenž dohromady tvoří řetězec na sobě závislých vztahů: „*Princip hypotaxe (podřadnosti) umožňuje řetězově začleňovat jednu větu do druhé v mnohastupňové závislosti a princip parataxe (souřadnosti) dovoluje spojovat v podstatě libovolný počet vět a souvětých útvarů v různém poměru.*“¹³⁰

V podřadném spojení si nejsou věty rovnocenné, protože jedna z propozic, a tedy i vět, se stává strukturně základní, druhá vedlejší. Druhotnost vedlejší věty se projevuje i možností její nominalizace. **Když přišel domů, šel si hned lehnout. – Po příchodu domů si šel hned lehnout.** Nominalizovat nelze věty, které jsou podřazené jen formálně (tedy uvozeny hypotaktickým prostředkem) a věty, ve kterých se jedna věta nezačleňuje do druhé; „*hypotaktická souvětí tohoto druhu netvoří jednu výpověď, nýbrž jde o spojení několika výpovědí, podobně jako u souvětí souřadného.*“¹³¹: *Lidé budou hmotně zainteresováni, což bude mít i vliv na kvalitu zboží.*¹³² Hypotaktická souvětí jsou vázána spojkovými výrazy, vztažnými výrazy, příslovci a částicemi a vytváří tak konkrétní vztahy mezi danými spojenými větami.

Věty vedlejší nahrazují některý větný člen z věty řídicí, rozlišujeme tak několik typů vedlejších vět, ty základní typy vedlejších vět uvádíme ve stručném přehledu i s otázkami, jak se na ně lze zeptat. Jsou to věty:

- a) podmětné (Kdo, co?)
- b) předmětné (Koho, co?)
- c) přívlastkové (Jaký?)
- d) jako příslovečné určení: časové (Kdy?), spojkové výrazy: *jakmile, sotva, až, kdykoli, než, dokud když* et.; místní (Kde?), způsobové (Jakým způsobem?), spojkové výrazy: *jak, tak-že, tak-jak, jako, jakoby* et.; měrové (V jaké míře?), spojkové výrazy: *co, tolik-kolik, seč* et.; příčinné (Proč?), spojkové výrazy: *protože, následkem toho, v důsledku, neboť* et.; účelové (Za jakým účelem?),

¹³⁰ GREPL, Miroslav a Petr KARLÍK. *Skladba češtiny* [online]. Olomouc: Votobia, 1998., s. 371.

¹³¹ PETR, Jan. *Mluvnice češtiny. 3. Skladba.* [online] Praha: Academia, 1987. Dostupné z: <<http://stream.avcr.cz/ujc/mluvnice-cestiny-3.pdf>>, s. 448.

¹³² Viz tamtéž, s. 448.

spojkový výraz: *aby* et.; přípustkové (I přes), spojkové výrazy: *ačkoli*, *třebaže* et.; podmínkové (Za jaké podmínky?), spojkové výrazy: *jestliže*, *kdyby*, *-li*, *jestli* et. (a další)

e) přísudkové (Jak? / Jaký?)

f) doplňkové (Jak?)

K určení typu vět nám pomáhají tázací výrazy, kterými se na jednotlivé věty ptáme (např. na časovou větu vedlejší se lze zeptat *kdy?*; na podmětnou vedlejší větu *kdo co?*) či některé spojkové výrazy sami o sobě určují typ věty.

3.2 *Problematika polopredikačních konstrukcí*

Čeština oproti italštině dává přednost spíše explicitnímu vyjadřování, preferuje tedy úplné predikační vyjádření, tzn. vyjádření pomocí určitého slovesa, ve větě jsou pak explicitace sémantických vztahů např. pomocí spojky ve vedlejší větě, anafor apod. To ale neznamená, že by v češtině nebyla možná syntaktická kondenzace pomocí implicitních vět, čeština je připouští, jen takové věty nejsou tak časté jako v italštině, ta implicitních vět užívá ve vysoké míře. V italštině je dokonce možné použít v jedné větě i několik nefinitních přísudků.

K implicitním větám však čeština přistupuje jinak než italština. V češtině se pro implicitní věty používá spíše termín polovětné vazby či polopredikativní konstrukce (popř. polopredikační konstrukce), tento pojem však není doposud v češtině úplně dopodrobna popsán a vymezen. Milada Marková termín polopredikativní konstrukce nazývá pojmem vágním: „*V mluvnících i ve speciálních pracích nacházíme jak neshody v pojetí, tak také nepřesné a nejednoznačné vymezení tohoto pojmu. Různým pojetím je společná pouze skutečnost, že jde o konstrukce, které vzhledem k oblasti determinačních¹³³ syntagmat a vzhledem k oblasti konstrukcí plně predikačních mají přechodový charakter*“¹³⁴. I přesto se pokusím přiblížit pojetí polopredikačních konstrukcí v češtině, budu vycházet hlavně

¹³³ determinace je větný významový vztah mezi dvěma větnými členy, z nichž jeden je v roli řídicí a druhý v roli rozvíjející, tedy závislý na členu řídicím, jeden člen je tak blíže určován a determinován tím druhým, v rámci tohoto vztahu se tak význam daného větného členu omezuje nebo nějak zařazuje.

¹³⁴ MARKOVÁ, Milada. K problematice tzv. polopredikativních konstrukcí. *Slovo a slovesnost* [online]. 1967, 28 (3). [cit. 2019-3-31]. ISSN 2571-0885. Dostupné z: <<http://sas.ujc.cas.cz/archiv.php?art=1540>>

z internetové verze Nového encyklopedického slovníku češtiny, z článku M. Markové (1967) o polopredikativních konstrukcích a z Mluvnice češtiny J. Petra (1987).

Významným rozdílem (naproti italštině) je pak to, že v češtině se nefinitní tary sloves nepovažují za predikáty vět, zatímco v italštině je za predikáty vět považují vždy: polopredikační konstrukce jsou charakterizovány tzv. skrytou neboli implicitní predikací, tvoří je tedy neslovesný přísudek. Skrytou predikací se míní to, že ve větě je kromě hlavní predikace, vyjádřené finitním slovesem ještě predikace implicitní, ve které finitní sloveso úplně chybí anebo je tvořeno nefinitním tvarem slovesa. Jak obě predikace fungují si ukážeme na konkrétním příkladu z Nového encyklopedického slovníku češtiny: věta *Chlapec chodí bos* je příkladem obou predikací. Hlavní predikací je vyjádřený podmět a přísudek *Chlapec chodí* a skrytá predikace je tvořena doplňkem *bos*: *Chlapec je bos(y)*. Tento vztah skryté predikace funguje na stejné bázi právě i mezi nefinitními tvary sloves a řídicími přísudky ve finitním tvaru.

Hrabě¹³⁵ vymezuje polopredikační konstrukce jako ty, které vyjadřují implicitní predikaci, tvoří samostatný celek po významové stránce a jsou tak odděleny čárkami: *Nikdy nezakolísat, tomu se musíme teprve učit*¹³⁶. Jako jejich hlavní charakteristika je považováno to, že jsou nesplývavě připojeny, neboť v opačném případě, když by takovéto syntaktické konstrukce byly „intonačně splývavé“, nevykazovaly by vlastnosti vět, ale vlastnosti větných členů, jako v této větě, kde *nezakolísat* je v roli předmětu: *Musíme se teprve učit nikdy nezakolísat*; naopak ve větě: *Nikdy nezakolísat, tomu se musíme teprve učit* má infinitiv *nezakolísat* charakter vedlejší věty, neboť je oddělen čárkou.¹³⁷ Toto pojetí se však liší od pojetí v současné lingvistice, viz níže. Marková (1967) ve svém pojednání také řeší onen názor Hraběte¹³⁸, který pro určení polopredikačních konstrukcí „klade na první místo hledisko syntaktické (ve svém pojetí) a zdůrazňuje nutnost explicitního vyjádření predikace některými ukazateli (např. nesplývavým připojením, samostatnou časovou a modální platností). Polovětnou vazbu považuje za vyšší stupeň transpozice predikace do determinace, která si

¹³⁵ Petr Karlík (2017): POLOVĚTNÁ KONSTRUKCE. In: Petr Karlík, Marek Nekula, Jana Pleskalová (eds.), CzechEncy - Nový encyklopedický slovník češtiny [online]. [cit. 2019-3-31]. Dostupné z: <https://www.czechency.org/slovník/POLOVĚTNÁ_KONSTRUKCE>

¹³⁶ Viz tamtéž.

¹³⁷ Viz Petr Karlík (2017): POLOVĚTNÁ KONSTRUKCE. In: Petr Karlík, Marek Nekula, Jana Pleskalová (eds.), CzechEncy - Nový encyklopedický slovník češtiny [online]. [cit. 2019-3-31]. Dostupné z: <https://www.czechency.org/slovník/POLOVĚTNÁ_KONSTRUKCE>

¹³⁸ V. Hrabě, *O polovětné vazbě a vedlejší predikaci*, ČsRus 2, 1957., s. 301n.

*zachovává systémový vztah k některému typu predikace větné. Ve své definici polovětné vazby uvádí též kritérium funkčně významové.*¹³⁹

V současné lingvistice se za skrytou predikaci považují i tvary, jež mohou být do struktury věty zařazeny splývavě, takovýmto způsobem může být predikace vyjádřena i adjektivem či substantivem, pro takové případy se používá termín *sekundární* či *vedlejší predikace*. Ta může být tvořena: a) komplementy (*Petr se vydával za policistu / poškozeného*); b) adjunktivy (*Petr navštívil babičku nemocnou / nemocný*); c) apozicí (*Unaven po celodenní túře, Petr celou neděli odpočíval*). Sekundární predikace může mít i formu adjektivální fráze (*Náš učitel chodí do školy neoholen*), předložkové fráze (*Petr se vydával za policistu*) a nominální fráze (*On zemřel hrdina*).¹⁴⁰

J. Petr v Mluvnici češtiny pak říká, že polovětné konstrukce (on používá termín predikátové struktury) „*lze chápat jako transformace vedlejších vět: při nichž se ovšem často nemění nejen Vf, nýbrž transformace se promítne do utvářenosti celého VP predikátu. Např.: Radil mi, abych letěl přes Varšavu → Radil mi letět přes Varšavu let přes Varšavu. - Když se vrátil z ciziny, navštívil nejdříve svou matku → Po návratu z ciziny navštívil...*“¹⁴¹

Jak uvádí Marková (1967), nejtypičtějšími jsou právě konstrukce se slovesně jmenným přísudkem, tedy:

a) konstrukce s infinitivem: *Váhali jsme, zda stojí za to opravdu zahájit archeologický výzkum.*

b) konstrukce s přechodníkem: *Přicházejí zvolna a řadí se k sobě jeden vedle druhého, vytvářejíce průsvitnou oponu.*

c) konstrukce s přičestím trpným: *Povzbuzeni tímto nenadálým úspěchem, přestěhovali jsme se na protější břeh.*¹⁴²

¹³⁹ MARKOVÁ, Milada. K problematice tzv. polopredikativních konstrukcí. *Slovo a slovesnost* [online]. 1967, 28 (3). [cit. 2019-3-30]. ISSN 2571-0885. Dostupné z: <<http://sas.ujc.cas.cz/archiv.php?art=1540>>

¹⁴⁰ Viz Petr Karlík (2017): POLOVĚTNÁ KONSTRUKCE. In: Petr Karlík, Marek Nekula, Jana Pleskalová (eds.), *CzechEncy - Nový encyklopedický slovník češtiny* [online]. [cit. 2019-3-31]. Dostupné z: <https://www.czechency.org/slovník/POLOVĚTNÁ_KONSTRUKCE>

¹⁴¹ PETR, Jan. *Mluvnice češtiny. 3. Skladba*. [online] Praha: Academia, 1987. [cit. 2019-3-31]. Dostupné z: <<http://stream.avcr.cz/ujc/mluvnice-cestiny-3.pdf>>

¹⁴² Viz PETR, Jan. *Mluvnice češtiny. 3. Skladba*. [online] Praha: Academia, 1987. [cit. 2019-3-31]. Dostupné z: <<http://stream.avcr.cz/ujc/mluvnice-cestiny-3.pdf>>

Marková mezi ně řadí i konstrukce se slovesným adjektivem. Za slovesné adjektivum pak považuje „všechna adjektiva tvořená ze slovesného základu příponami -cí (např. běžící), -ší/-vší (např. vystoupivší), -ný/-tý (např. nesený), -lý (např. vzniklý), která si některými slovesnými znaky zachovávají slovesný charakter. Neoznačují tedy termínem slovesná adjektiva ta adjektiva, která přes svůj slovesný základový lexém ostatní slovesné znaky ztratila a splynula s adjektivy neslovesnými (např. znalý člověk, vynikající výkon)“.¹⁴³ Zmiňujeme je zde proto, že se domníváme, že právě slovesná adjektiva budou jednou z alternativ překladu italských implicitních vět do češtiny.

Na základě zpracování Markové (1981, s. 66) se nám nabízí shrnutí polopredikačních konstrukcí ve studii *Románské jazyky a češtině ve světle paralelních korpusů* (2015)¹⁴⁴: „polopredikační konstrukce je tak možné definovat jako implicitně predikační syntagmata, která jsou začleněna do nadřazené propozice a plní v ní determinační funkci.“¹⁴⁵

Kromě toho, že nefinitní tvary, tedy infinitiv, participium a přechodník jsou součástí predikátu v polopredikačních konstrukcích, mohou ve větě zastávat i jiné funkce: přístavek, volný přívlastek a doplněk.¹⁴⁶

Výše zmíněné nefinitní členy si zachovávají svou slovesnou povahu, některé ze slovesných morfologických kategorií (rod, vid, čas) a sémantické vlastnosti predikace.¹⁴⁷ Nejsou však gramaticky samostatné, ale významově samostatnými výpověďmi jsou, tedy nesou konkrétní obsah. „Dále je zachován systémový vztah k větám se slovesným predikátem.“¹⁴⁸ Je tak možné nefinitní konstrukci opsat vedlejší větou finitní se stejným

¹⁴³ MARKOVÁ, Milada. K problematice tzv. polopredikativních konstrukcí. *Slovo a slovesnost* [online]. 1967, 28 (3). [cit. 2019-3-30]. ISSN 2571-0885. Dostupné z: <<http://sas.ujc.cas.cz/archiv.php?art=1540>>

¹⁴⁴ ČERMÁK, Petr a Olga NÁDVORNÍKOVÁ. *Románské jazyky a čeština ve světle paralelních korpusů*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, nakladatelství Karolinum, 2015.

¹⁴⁵ ČERMÁK, Petr a Olga NÁDVORNÍKOVÁ. *Románské jazyky a čeština ve světle paralelních korpusů*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, nakladatelství Karolinum, 2015. s. 190.

¹⁴⁶ Viz MARKOVÁ, Milada. K problematice tzv. polopredikativních konstrukcí. *Slovo a slovesnost* [online]. 1967, 28 (3). [cit. 2019-3-30]. ISSN 2571-0885. Dostupné z: <<http://sas.ujc.cas.cz/archiv.php?art=1540>>

¹⁴⁷ Viz taméž. [cit. 2019-3-30].

¹⁴⁸ Tamtéž. [cit. 2019-3-30].

významem: *slova, značící jména osobností = slova, která značí jména osobností*¹⁴⁹. Infinitivní konstrukce často bývá podmínkového charakteru, lze ji tak přepsat vedlejší větou podmínkovou: *Vědět to, nechodil bych tam = Kdybych to věděl, tak bych tam nechodil*. Stejně tak lze přepsat opisem i věty s přechodníky a participii. Dějovost nefinitních slovesných tvarů se projevuje mimo jiné tím, že je možné je rozvíjet dalšími větnými členy (přímým předmětem, příslovečným určením a doplňkem). Polopredikativní konstrukce si dále zachovávají vztah k agensu a patiensu, který vychází se sémantiky slovesa.¹⁵⁰

Pro shrnutí zde cituji seznam jednotlivých znaků, které vymezují polopredikační konstrukce a signalizují u nich predikativnost a ne determinální vztah. Polopredikační konstrukce pak nemusí obsahovat všechny znaky najednou, mohou obsahovat jen část znaku a to i v různém stupni „*Predikativnost v polopredikativních konstrukcích mohou signalizovat tyto znaky:*

- (1) zachování systémového vztahu k predikaci větné;
- (2) funkční synonymie s větou;
- (3) zachování lexikálně významového obsahu odpovídající predikace větné;
- (4) implikace vztahu k subjektu;
- (5) některé znaky vyplývající ze slovesné povahy základního prostředku konstrukce (slovesné gramatické kategorie [rod, vid, čas], intence odpovídajícího finitního tvaru slovesa, určitá míra dějovosti);
- (6) volný významový vztah k řídicímu členu (u konstrukcí přívlastkových a přístavkových);
- (7) nesplývavé připojení, popř. jeho možnost;
- (8) rozvitost základního prostředku konstrukce,
- (9) postpozitivní postavení (u konstrukcí přívlastkových a přístavkových).“¹⁵¹

¹⁴⁹ Viz MARKOVÁ, Milada. K problematice tzv. polopredikativních konstrukcí. *Slovo a slovesnost* [online]. 1967, 28 (3). [cit. 2019-3-30]. ISSN 2571-0885. Dostupné z: <<http://sas.ujc.cas.cz/archiv.php?art=1540>>

¹⁵⁰ Viz Petr Karlík (2017): POLOVĚTNÁ KONSTRUKCE. In: Petr Karlík, Marek Nekula, Jana Pleskalová (eds.), *CzechEncy - Nový encyklopedický slovník češtiny* [online]. [cit. 2019-3-31]. Dostupné z: <https://www.czechency.org/slovník/POLOVĚTNÁ_KONSTRUKCE>

¹⁵¹ MARKOVÁ, Milada. K problematice tzv. polopredikativních konstrukcí. *Slovo a slovesnost* [online]. 1967, 28 (3). [cit. 2019-3-30]. ISSN 2571-0885. Dostupné z: <<http://sas.ujc.cas.cz/archiv.php?art=1540>>

3.3 Typy implicitních vět

Jelikož v češtině není možné tvořit implicitní věty takovým způsobem jako v italštině, pokusíme se zde pouze o jednoduché shrnutí, jaké věty lze za pomoci infinitivu, participia a gerundia tvořit, často za předpokladu, že tyto nefinitní tvary jsou odděleny čárkou a tvoří tak samostatnou část věty, tvořenou polopredikační konstrukcí, tedy stále závislou na slovese řídícím.

3.3.1 Participium

Bohužel v českém jazyce se polopredikativním konstrukcím české gramatiky příliš nevěnují, zvláště pak co se týká implicitních vět s participiem, nenašla jsem téměř žádný materiál. Avšak i na základě znalosti našeho rodného jazyka můžeme říci, že příčestí stojící ve větě samo o sobě, tedy bez pomocného slovesa, vytváří vedlejší věty a) příslovečně příčinné: **Chválen** učitelem, usmíval se; b) časové: **Poučen** o všech možných alternativách, zvolil jednu; **Jednou vyzpovídán**, už neodpovídal na žádné otázky.

3.3.2 Infinitiv

Infinitiv může tvořit větu:

- a) předmětnou: *Maminka hledala, co **snést** nemocnému Pavlíkovi nejlepšího;*
- b) přívlastkovou: *Poradte mi spolehlivý způsob, jak **zapůsobit** na vlašné publikum;*
- c) příslovečně podmínkovou: *Když **upravít**, tak se vším všudy;*
- d) podmětnou: *Problém je, kde **sehnat** materiál;*
- e) která vyjadřuje podmínku a možnost: ***Nebýt** toho nedorozumění, byli bychom s Marií nadále alespoň přátelé (= kdyby nebylo toho nedorozumění);*
- f) která vyjadřuje míru: *Panáček byl jako živý, jen **promluvit**,*
- g) s výpustkou slovesa ve finitním tvaru: *Hlavně [je důležité] **nezpanikařit**, říkala si,* dosazením finitního tvaru slovesa, se z věty s infinitivem stává věta hlavní.

Ve všech výše uvedených případech a)-g), se věty s infinitivem oddělují čárkou, takže v těchto případech infinitiv jistě tvoří větu vedlejší.

Co se týká sestavování polovětných konstrukcí, mohou být tvořeny následovně:

i) Infinitiv tvoří vedlejší věty zejména s výrazem než, avšak dle internetové jazykové příručky se v takovýchto případech nepíše čárka¹⁵²: *Radši pojedu vlakem než jet autobusem.*

ii) Infinitiv s odkazovacím zájmenem: „*Stejně jako lze zájmenem odkázat na vedlejší větu, může zájmeno odkazovat také na infinitivní konstrukci ve stejné platnosti, kterou by měla vedlejší věta. Pokud po sobě zájmeno a infinitivní konstrukce bezprostředně následují, hovoříme o tzv. kontaktní pozici. V takovém případě infinitivní konstrukci chápeme jako konstrukci zastupující vedlejší větu, protože analogie s vedlejšími větami je zde silná, a oddělujeme ji čárkami: Jde o to, skutečně mu tím pomoci.*“¹⁵³ Takovéto věty je pak možné přepsat vedlejší větou s finitním slovesem: *Jde o to, abychom mu tím pomohli* (vedlejší věta předmětná). Pokud by infinitivní konstrukce nebyla uvozena zájmenem a čárkou, neměla by platnost vedlejší věty, ale byla by chápána jako větný člen (*Na cestě za úspěchem už ti zbývá jen nebyť přehnaně pyšný na dobré výsledky*).¹⁵⁴

iii) Infinitiv může uvozovat podřadící spojka např. *kam, zda* apod.: *Nevěděl co dál a přemýšlel, jak pokračovat.* (dále věty výše a), d)).

iv) Infinitivní polovětné konstrukce mohou být i bez jakýchkoli spojovacích či uvozovacích výrazů, takovým příkladem je věta e).

3.3.3 přechodník

Přechodník ve větě vyjadřuje:

a) způsob: *Děkovala, sklánějíc hlavu;*¹⁵⁵

b) průvodní okolnost: *Šel jsem se tam podívat, jsa zvědav(y), co se tam stalo;*¹⁵⁶

c) časové vztahy popsané v oddílu 1.2.2.

d) příčinu: *Mlčel, nevěda co chtěl.*

¹⁵² *Internetová jazyková příručka* [online]. Ústav pro jazyk český AV ČR, 2016 [cit. 2019-11-11]. Dostupné z: <<http://prirucka.ujc.cas.cz/?id=152#nadpis12>>

¹⁵³ *Internetová jazyková příručka* [online]. Ústav pro jazyk český AV ČR, 2016 [cit. 2019-04-08]. Dostupné z: <<http://prirucka.ujc.cas.cz/?id=152>>

¹⁵⁴ *Internetová jazyková příručka* [online]. Ústav pro jazyk český AV ČR, 2016 [cit. 2019-04-08]. Dostupné z: <<http://prirucka.ujc.cas.cz/?id=152>>

¹⁵⁵ Petr Karlík (2017): PŘECHODNÍK. In: Petr Karlík, Marek Nekula, Jana Plesková (eds.), *CzechEncy - Nový encyklopedický slovník češtiny* [online]. [cit. 2018-12-29]. Dostupné z: <<https://www.czechency.org/slovník/PŘECHODNÍK>>

¹⁵⁶ GREPL, Miroslav a Petr KARLÍK. *Skladba češtiny*. Olomouc: Votobia, 1998., s. 314-315.

3.3.4 Transformace vedlejších vět

Jak bylo již zmíněno výše, v češtině je často možné nahradit vedlejší větu vyjádřenou finitním slovesem polopredikční konstrukcí s infinitivem. *Radil mi, abych letěl přes Varšavu* – *Radil mi **letět** přes Varšavu.*¹⁵⁷ A i opačně, konstrukce s infinitivem mívají i alternativu v podobě vedlejší věty s finitním slovesem. Například infinitivní konstrukce lze přepsat vedlejší větou podmínkovou: *Nebýt této situace, nepoznali bychom se: **Kdyby nebyla** tato situace, tak bychom se nepoznali;* Větu předmětnou: *Poroučím ti, **zavřít** ty dveře!: Poroučím ti, **abys zavřel** ty dveře;* větu podmětňnou: *Je hrozné **chodit** doma v botách: Je hrozné, **že** doma **chodíš** v botách.* apod.

Dále je možné krátit vedlejší věty pomocí již zmíněné nominalizace v oddílu o nefinitních tvarech, jde o transformaci slovesného predikátu na jemu slovotvorně odvozené substantivum nebo adjektivum (*Pozoroval, **jak létají** ptáci – pozoroval **let/ létání** ptáků*).¹⁵⁸

Dvě vedlejší věty finitní lze krátit infinitivem, pokud tyto věty spojuje vztah tzv. křížení či splývání obou propozic. Jedná se o případ, kdy se dvě propozice „*kříží tak, že některý participant jedné z nich v jisté své sémantické roli je referenčně totožný s některým participantem druhé propozice v roli jiné. Jde tedy o 'překrytí' dvojí participantní role referenčně totožného participantu: Viděl karla, jak vchází / vcházet / vcházejícího ← Viděl Karla + Karel (právě) vcházet*“.¹⁵⁹ Dochází tomu u vět, v nichž nadřazená z propozic obsahuje predikát vyjadřující vnímání (*vidět, slyšet, cítit* et.) a vedlejší věta vyjadřuje nějaký děj popř. stav. Ve finitní podobě pak vedlejší větu uvozuje spojka *jak*.¹⁶⁰

¹⁵⁷ Viz PETR, Jan. *Mluvnice češtiny. 3. Skladba*. Praha, 1987., s. 35.

¹⁵⁸ Viz tamtéž, s. 36.

¹⁵⁹ PETR, Jan. *Mluvnice češtiny. 3. Skladba*. Praha, 1987., s. 521.

¹⁶⁰ PETR, Jan. *Mluvnice češtiny. 3. Skladba*. Praha, 1987., s. 522.

4 Korpus InterCorp

Nyní přejdeme k praktické části naší práce, ale dříve, než se do ní pustíme, přiblížíme si korpus InterCorp, ze kterého budou naše data vycházet.

InterCorp je korpus v rámci Českého národního korpusu, jedná se o paralelní synchronní korpus, který umožňuje srovnávání překladů textů mezi jednotlivými jazyky. Jazyků je tam v současné době 40, ale ne všechny jsou zastoupeny ve stejné míře a ne všechny texty jsou přeloženy do všech jazyků, zatímco každý text v cizím jazyce má vždy i český protějšek.¹⁶¹

Projekt byl zahájen v roce 2005 a od té doby se korpus stále rozšiřuje, zvyšuje se objem textů, rozsah anotace a počet jazyků.¹⁶² My budeme pracovat se současnou verzí InterCorp 11, zveřejněnou v roce 2018.

Korpus se skládá ze dvou částí, a to jádra (core) a kolekce (collection):

a) *Jádro* InterCorpu tvoří převážně literární texty, kromě nich se v něm ale nachází i jiné typy textů (odborné texty, příručky pro děti apod.). Jádro je zarovnáno manuální korekturou (align, InterText).

b) *Kolekce* jsou soubory automaticky stažených a zarovnaných textů, získaných ve více jazycích.¹⁶³ „V konkordancích tedy může být více vět, které si navzájem neodpovídají. Kolekce také neobsahují všechny texty z původního zdroje, např. neobsahují texty, které nemají český protějšek.“¹⁶⁴ Čili nevýhodou těchto textů je, že většinou nelze identifikovat směr překladu. Jednotlivé členy kolekce jsou:

- Acquis communautaire, což jsou právníké texty všech jazyků Evropské Unie
- EuroParl jsou zápisy z jednání Evropského parlamentu mezi roky 2007 a 2011, v jazycích členských států EU
- Syndicate a Presseurop, což jsou publicistické servery: www.project-syndicate.org, www.presseurop.eu
- OpenSubtitles, tedy filmové titulky

¹⁶¹ Viz Ústav Českého národního korpusu FF UK, Praha 2017 [online]. [cit. 2019-03-31]. Dostupný z: <http://wiki.korpus.cz/doku.php/cnk:intercorp>

¹⁶² Viz tamtéž.

¹⁶³ Viz tamtéž.

¹⁶⁴ Tamtéž. [cit. 2019-03-31].

- Bible je součástí v InterCorpu v 18 jazycích včetně češtiny¹⁶⁵

Pro naše vyhledávání si vytvoříme subkorpus, který popíšeme spolu s postupem vyhledávání v následující kapitole. Níže, v tabulce 1., můžete porovnat velikost italského a českého korpusu s celkovou velikostí korpusu InterCorp 11.

Tabulka 1. Velikost korpusu v tisících slov

InterCorp 11	jádro	syndicate	presseroup	acquis	europarl	subtitles	bible	celkem
italský jazyk	11 400	1 141	2 747	23 771	15 494	14 700	684	69 937
český jazyk	106 899	4 124	2 310	19 085	12 188	50 604	562	195771
všechny jazyky	389 974	30 073	27 184	428 482	277 458	539 489	11 585	1704208

¹⁶⁵ Viz Ústav Českého národního korpusu FF UK, Praha 2017 [online]. [cit. 2019-03-31]. Dostupný z: <<http://wiki.korpus.cz/doku.php/cnk:intercorp>>

5 Korpusové vyhledávání

Pro naše vyhledávání jsme si vytvořili subkorpus. Pro větší relevanci překladů jsme zvolili pouze texty, které jsou původem italské, nebudeme tak brát ohled na cizojazyčné texty přeložené do italštiny, tím se nám zcela eliminuje část korpusu zvaná kolekce tedy například *acuis* a *europarl*. Postup pro vytvoření subkorpusu, se kterým budeme následně pracovat, byl následující: z celkového složení korpusu jsme vybrali pouze jádro, to jsme dále omezili na literární texty (fiction), zvolili jsme jako jazyk italštinu a následně jsme zadali požadavek na vyhledání textů, jež jsou italskými originály. Takto se nám vymezil seznam italských autorů s literárními díly, která jsou v korpusu zahrnuta, a to o velikosti 1 671 227 pozic. Náš subkorpus tedy tvoří tyto autoři a tato díla: Baricco Alessandro (*Castelli di rabbia*, *City*, *Oceano mare*, *Seta*); Bonaviri Giuseppe (*Il sarto della stradalonga*, *L'enorme tempo*); Calvino Italo (*I nostri antenati*); Eco Umberto (*Il nome della rosa*, *Il pendolo di Foucault*); Giordano Paolo (*La solitudine dei numeri primi*); Leoni Giulio (*I delitti del mosaico*); Morante Elsa (*La Storia: Romanzo*); Sciascia Leonardo (*Il giorno della civetta*); Tabucchi Antonio (*Il gioco del rovescio*, *Notturmo indiano*, *Sogni di sogni*); Vassalli Sebastiano (*Il Cigno*, *Un infinito numero*). Jako paralelní korpus pro zarovnání překladu jsme zvolili český InterCorp, čímž jsme zajistili předpoklad, že by nám měly vyjít pouze texty přeložené českými rodilými mluvčími.

5.1 Metodologie a postup

Metodologický postup bude jednotný u všech nefinitních tvarů. Vzorek, s nímž budeme pracovat, a z něhož budeme činit závěry, je 27 sloves s nejvyšší frekvencí pro každý nefinitní tvar (gerundium, participium, infinitiv), a od každého slovesa pak budeme vyhodnocovat překlady 30 vět. Z každého nefinitního tvaru budeme tedy analyzovat 810 vět, myslíme, že se jedná o dostatečný vzorek pro vytvoření základní typologie překladových protějšků italských implicitních vět pro dané nefinitní tvary. Pokud by byla potřeba, doplnili bychom vyhledávání o další materiál. Cílem naší studie bude zjistit, jaké možnosti čeština má pro vyjádření implicitních vět, tedy konstrukcí, kterými často sama nedisponuje. Po zhodnocení veškerého materiálu bude následovat analýza daných možných protějšků s názornými tabulkami a grafy. V případě, že se objeví nějaké výraznější tendence u konkrétních sloves, neopomeneme je také zmínit.

Již výše jsme se zmínili, že nebudeme vyhodnocovat slovesa ve faktitivních konstrukcích a pouze jednočlenné věty. V následujících podkapitolách bude sepsáno, jak proběhl postup vyhledávání u každého nefinitivního tvaru.

Pokud nám to analyzovaná data umožní, tedy pokud se ukážou nějaké společné tendence, vyhodnotíme překladové protějšky implicitních vět na obecné rovině, tedy pokusíme se vytyčit jednotnou tendenci překladu implicitních vět s gerundiem, infinitivem a přičestím. Jelikož se však jedná o dosti odlišné tvary, jak jsme mohli vidět v předchozích kapitolách, nejspíše i překlady do češtiny a jejich procentuální zastoupení budou velmi rozmanité.

5.2 *Metoda postupu a analýza implicitních vět s gerundiem*

Gerundium je nefinitivní slovesný tvar, který připouští připojení klitik avšak my jsme se rozhodli tento faktor nebrat v potaz, neboť po letném prozkoumání daných tvarů v korpusu jsme došli k závěru, že gerundia s připojenými klitiky nemají dopad na typologii překladových protějšků. Naším cílem bude stanovit jakým způsobem je gerundium překládáno do češtiny a vytvořit tak seznam překladových protějšků na základě četnosti v korpusu. Tyto výsledky pak znázorníme v tabulce a na konkrétních příkladech popíšeme jednotlivé typy překladů. Vytyčili jsme si 6 základních typů převodu gerundia z italštiny do češtiny, a to, gerundium převedené jako: hlavní věta, vedlejší věta, samostatná věta, slovní druh, polovětná konstrukce tvořená přechodníkem, jiný způsob (opis, vynechání, spojení). Ještě zmíníme, že naším cílem není kontrolovat správnost překladu, ale pouze zhodnotit četnost způsobů, k jakým se překladatelé uchýlili a na základě toho vytvořit seznam možností, jaké se nám v češtině nabízí pro překlad gerundia závislého na finitivním slovese a následně vše zanalyzovat dle frekvence a vytyčit tak nejfrekventovanější překladové protějšky. Poznamenejme ještě, že neopomíjíme unikátní formy překladu a řadíme je do kategorie jiné.

5.2.1 Gerundium jednoduché

Pro vyhledání gerundií jsme použili regulární výraz `[word=".*(a|e)ndo"]`. Vyšlo nám 1373 položek, mezi prvními 27 pozicemi s nejfrekventovanějšími výrazy byly i šumy a negerundiální výrazy jako *quando*, *comando*, *Girolando* et. Po odstranění těchto negerundiálních tvarů nám na prvních 27 pozicích vyšla slovesa, která jsou zaznamenána v tabulce 2 a se kterými budeme následně pracovat. Od každého slovesa zhodnotíme překlad 30 vět, přičemž se však vyhneme větám, které jsou jednočlenné či kde je nefinitivní tvar součástí faktitivní konstrukce, v tabulce 2 je uveden i počet pozic v korpusu pro daná slovesa,

bez vazby se *stare*, k čemuž jsme došli tak, že jsme si u každého slovesa vyhledali kolokace (od -2 do -2) a následně jsme odečetli počet výskytů *stare* od celkového počtu výskytu slovesa.

Tabulka 2. Frekvenční seznam gerundií v *InterCorpu*, prvních 27 pozic

	lemma	počet výskytů celkem	počet výskytů bez <i>stare</i>
1.	fare	218	141
2.	cercare	208	165
3.	dire	138	138
4.	parlare	119	70
5.	guardare	112	94
6.	essere	96	96
7.	lasciare	90	90
8.	seguire	84	84
9.	avere	79	79
10.	pensare	78	53
11.	gridare	66	66
12.	vedere	65	58
13.	andare	61	38
14.	aspettare	60	37
15.	tenere	58	55
16.	camminare	57	52
17.	ridere	57	57
18.	passare	55	45
19.	continuare	50	50
20.	uscire	50	30
21.	dare	50	38
22.	correre	50	46
23.	indicare	47	47
24.	tornare	42	42
25.	sorridere	42	42
26.	sapere	40	40
27.	alzare	40	40

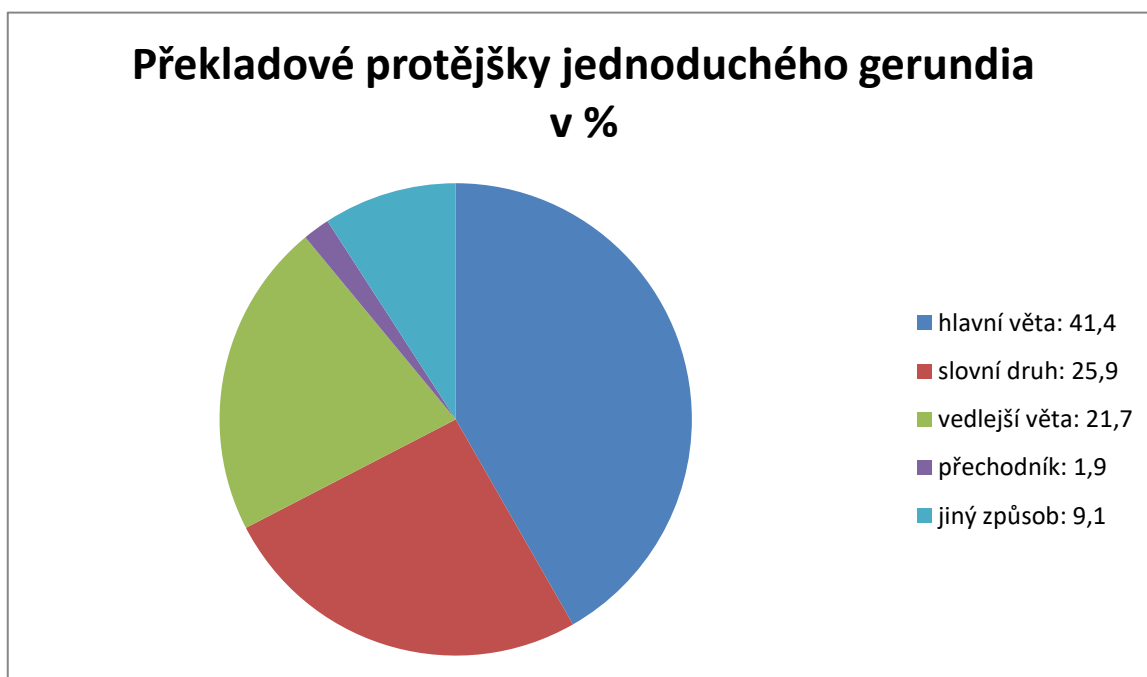
5.2.1.1 Vyhodnocení korpusové analýzy

V této části se již přesuneme k výsledkům naší analýzy, které podložíme vybranými příklady.

V tabulce 3 jsou vedeny překladové protějšky s počtem výskytů a procenty. Pro lepší představu uvádíme i koláčový graf.

Tabulka 3. Překladové protějšky jednoduchého gerundia na základě analyzovaných dat v InterCorpu i s procenty

český překladový protějšek	počet výskytů	výskyt v %
hlavní věta	335	41,4
slovní druh	210	25,9
vedlejší věta	176	21,7
jiný způsob	74	9,1
polovětná konstrukce (přechodník)	15	1,9
CELKEM	810	100

Graf 1. Překladové protějšky jednoduchého gerundia na základě analyzovaných dat v InterCorpu vyjádřené procenty

Jak je zřejmé z tabulky 3 a grafu 1, z analyzovaných dat byla gerundia nejčastěji překládána pomocí hlavní věty (335 výskytů) a slovního druhu (210 výskytů), spolu dávají více než polovinu 67,3% všech překladových typů. Další způsob překladu, který stojí za pozornost, jsou překladové ekvivalenty pomocí vedlejší věty (176 krát), 74 krát jsme zaznamenali jiný způsob překladu, který se nedal zařadit do ostatních kategorií, tam spadá například 5 případů, kdy gerundium a finitní tvar slovesa byly vyjádřeny dvěma větami oddělenými tečkou, není to sice hlavní tendence, ale stojí za zmínku, protože se jedná o jeden z adekvátních možných způsobů.

Jak jsme se domnívali, přechodník neměl v překladech vysoké zastoupení, jelikož se jedná o již zastaralý tvar slovesa, přesto jsme ho v několika případech také zaznamenali (15 krát), což je zřejmě dáno tím, že naše zkoumaná data byla beletristického charakteru, v beletrii je běžné, že se překladatelé občas k přechodníku jako ekvivalentu ke gerundiu uchýlí, číslo je však i přes to velmi nízké.

Mimo jiné z analýzy vyšlo najevo, že typ překladového ekvivalentu gerundia úzce souvisí i se sémantikou slovesa či s územ, který je běžný v překladovém jazyce, tomu budeme věnovat pozornost v oddílu 6.1, kde zmíníme i jiné poznatky, ke kterým jsme došli v rámci naší analýzy a okomentujeme také ta slovesa, u nichž jsme zaznamenali nějaké výrazné společné tendence typu překladu.

Nyní se však již podíváme konkrétně na jednotlivé kategorie překladových protějšků s názornými ukázkami.

a) Hlavní věta

Hlavní větou bylo přeloženo 335 z 810 analyzovaných vět, jedná se tak o nejčastější překladový protějšek pro vyjádření gerundia, který překladatelé užívají. Hlavní věty byly převážně ve slučovacím poměru (324 vět). V nejvíce větách gerundium a finitní sloveso nahrazovaly dvě věty hlavní spojené spojkou *a*: 242 vět, juxtapozicí bylo spojeno 81 hlavních vět.

Slovesa v gerundiu, u kterých převažoval tento způsob překladu, byla: *aspettare, lasciare, gridare, indicare, correre, dare, tenere, fare, alzare*; jinak i u mnoha dalších sloves překlad pomocí hlavní věty patřil k těm početnějším překladovým protějškům.

- (10) “*Alleluja*” *commentò poi, cercando di apparire contento.* / „*No sláva,*“ řekl nakonec **a snažil se**, aby to znělo radostně. [Giordano, *Prvočísla* (2008); překlad A. Flemrová (2009)]
- (11) *Andando da una strada all' altra, per fare visite, sentivo sempre quel suono.* / **Chodil jsem** ulicemi za pacienty **a ten zvuk mě všude provázel.** [Bonaviri, *Nezměrný čas* (1976), překlad V. Mikeš (1996)]
- (12) *Camminando lungo il portico respirava a fondo la fresca aria mattutina, annusando l' odore dei fuochi e del pane.* / **Procházel** sloupořadím, hluboce vdechoval čerstvý vzduch a čichal vůni ohňů a chleba. [Leoni, *Záhady mozaiky* (2004); překlad A. Režná (2006)]

Hlavní věty spojené v jiném poměru se také vyskytovaly v našich datech, nebyly však zastoupené ve vysoké míře: odporovací 7 krát, spojené pak nejčastěji spojkami *ale* a *však*; důvodový 4 krát, vyjádřený spojkou *neboť*; stupňovací pouze jednou se spojkou *až*.

Pomocí hlavní věty v koordinačním spojení bylo překládáno často gerundium ve funkci průvodní okolnosti.

b) Slovní druh

Jak naše analýza ukázala přeložit gerundium pomocí nějakého slovního druhu je jeden z dalších možných, a překladateli také často užívaných, způsobů. Jednotlivé slovní druhy pak zastávají ve větě funkce větných členů, až tedy na kategorii předložek, ty sami o sobě větnými členy nebývají. U překladových protějšků gerundia platí, že ve většině výrazů je pak vyjádřena dějovost. Větných členů jsme z 810 prozkoumaných vět zaznamenali 210. Jednotlivé rozložení výskytů je názorně zobrazeno v tabulce 4.

Mezi větné členy jsme zařadili i přičestí a infinitiv (kategorie sloves) a slovesné adjektivum (kategorie adjektiv), jež by mohly být také zařazené v kategorii polovětných konstrukcí, rozhodli jsme se pro toto rozdělení z toho důvodu, aby v celkovém rozvržení byla zřejmě vidět četnost překladového ekvivalentu pomocí přechodníku, který je v češtině tím nejpřesnějším překladem, ač výrazně na ústupu.

Tabulka 4. Distribuce překladových protějšků gerundia pomocí větného členu, s procenty

slovní druh	počet pozic	%
podstatné jméno	118	56,2
příslovce	34	16,2
předložka	28	13,3
sloveso (infinitiv, přičestí)	22	10,5
přídavné jméno	8	3,8
CELKEM	210	100

Podstatné jméno

Nahrazení gerundia podstatným jménem patří k těm nejčastějším překladovým protějškům z kategorie slovních druhů. Zaznamenali jsme zde tři hlavní tendence: podstatné jméno v 7. pádu (19 výskytů) podstatné jméno v jiném pádu (2 výskyty), a podstatné jméno doplněné předložkou (97 výskytů) - tedy předložkovou konstrukci. Předložky, jež doplňovaly podstatná jména, byly nejčastěji *s*, *v*, a *při*; jinak jsme zaznamenali (v malé míře) i předložky *po* a *na*; všechny tyto předložky předcházely podstatné jméno. Tímto způsobem byla často překládána gerundia ve funkci původní okolnosti děje a gerundia s časovým významem, ta byla překládána právě podstatným jménem dějovým (příp. i stavovým) a předložkou *při*, neboť podstatným jménem dějovým, stavovým a substantivem s věcným významem doplněným předložkou lze nahradit vedlejší větu časovou. Př.: *Když pila kávu / při pití kávy kouřila.*¹⁶⁶

Podstatná jména odpovídající gerundiu vyjadřovala většinou děj jako v příkladu (18), vyskytovalo se však i několik překladů s podstatnými jmény nedějovými, jako v příkladu (14) či ekvivalentem přechodníku bylo slovesné podstatné jméno tvořené příponami *-ní*, *-tí*, uvedené v příkladu (15).

Gerundia, u kterých se překladatelé rozhodli použít tento způsob překladu, a u kterých se daný překladový ekvivalent značně opakoval, jsou: *tornare* (*cestou, při návratu*); *sorridere* (*s úsměvem*) - takto byla přeložena více jak polovina prozkoumaných gerundií *sorridendo*; sloveso *pensare* (*v domnění, v myšlenkách, s myšlenkou, při pomýšlení*) bylo přeloženo v téměř polovině případech jmenou vazbou; dále pak *ridere* (*se smíchem*); *caminare* (*krokem, při chůzi*); *parere* (*při řeči, při mluvení*); *sapere* (*s vědomím, při vědomí*). U slovesa *cercare*

¹⁶⁶ Viz GREPL, Miroslav, Petr KARLÍK, Marek NEKULA a Zdenka RUSÍNOVÁ. *Příruční mluvnice češtiny*. Vyd 2., opr. [i.e. 3. vyd.]. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2008., s. 443.

to nebylo více jak polovina, ale opakovaným typem překladu *cercando* bylo podstatné jméno s předložkou: *ve snaze*, i když se značně nižší frekvencí. Ačkoli se zdá, že jmenná vazba je významově rovná hlavní větě se slučovací spojkou *a*, ta druhá jednoznačně převažuje.

- (13) *Fiorfiero si difese **dicendo** che quei cavalieri erano venuti braconando nelle nostre terre, [...]. / Laskavec se hájil **tvrzením**, že rytíři na našem území pytláčili, [...]. [Calvino, Naši předkové (2003); překlad Digrin, Mikeš (1970)]*
- (14) *Sul momento pensai che fosse la Theosophical Society, che mi aveva promesso una conferma telefonica, ma **andando** verso il telefono scartai l'ipotesi, data l'ora. / V první chvíli jsem si pomyslel, že by to mohla být Teozofická společnost, která slíbila, že mi telefonicky potvrdí možnost návštěvy, ale **cestou** k aparátu jsem vzhledem k pokročilé hodině tu domněnku zavrhl. [Tabucchi, Ind Nocturno (1984); překlad K. Vinšová (2002)]*
- (15) *Tutti, **aspettando**, discutevano di come il visconte Medardo sarebbe ritornato. / **Při tom čekání** všichni diskutovali, jak se nám asi vikomt vrátí. [Calvino, Naši předkové (2003); překlad Digrin; Mikeš (1970)]*
- (16) *Con la mente altrove, lì a schiacciare pulsanti blu o rossi, **cercando** di indovinare. / Myšlenkama jinde, mačkat tam ty modrý a červený tlačítka, **ve snaze** uhodnout. [Baricco, City (1999); překlad A. Flemrová (1999)]*
- (17) *Bevammo un cognac in piedi, appoggiati all'esile balaustra di legno, **guardando** la notte davanti a noi. / Vypili jsme vestoje koňak, opření o štíhlé dřevěné zábradlí, **s pohledem** upřeným do noci před námi. [Tabucchi, Pohled (1996); překlad J. Pelán (2006)]*
- (18) ***Camminando**, Mattia guardava in basso di fronte a sé, come sempre. / **Při chůzi** se Mattia díval dolů před sebe, jako vždycky. [Giordano, Prvočíslo (2008); překlad A. Flemrová (2009)]*

Příslovce

Vyjádřit přechodník příslovcem je další z možných a častých způsobů. Zaznamenali ho u překladů 34 implicitních vět. Gerundium bylo pomocí příslovce přeloženo ve více jak polovině větách u slovesa *continuare* a to konkrétně: *pořád, dál, stále, přitom, ustavičně*, což zřejmě bude dáno i frazeologickou povahou slovesa *continuare*; u gerundia slovesa *tornare* jsme zaznamenali častý výskyt příslovce *zнову*; dále jsme zaznamenali příslovce utvořená od

sloves jako v příkladu (20) a odvozená z přídavných jmen - příklady (19) a (22). Příslowce byla častou volbou překladového ekvivalentu u gerundií ve funkci průvodní okolnosti.

Slovesa, u kterých byl častější překlad gerundia pomocí příslowce, byla pouze dvě, a to již zmíněná slovesa: **continuare** s 18 větami (*continuando* = pořád, stále, přitom) a **tornare** s 5 větami (*tornando* = znovu, opět).

- (19) *Ma dopo uno o due balzi animosi verso di lui, se ne andava **ridendo**, con l'idea sottintesa: / Pak však k ní srdnatě přiskočila a nakonec se od ní **vesele** odvrátila, jako by chtěla říci: [Morante, Příběh (1974); překlad Z. Frýbort (1990)]*
- (20) *Phil Wittacher li sta a guardare fino a che loro non se ne accorgono, si girano verso di lui e lo fissano, **aspettando**. / Phil Wittacher se na ně dívá, až si toho všimnou, obrátí se na něj a **vyčkávavě** se na něj zahledí. [Baricco, City (1999); překlad A. Flemrová (1999)]*
- (21) *«Noi siamo dove veniamo chiamati» replicò, **continuando** a guardare in alto. / "Jsme tam, kam jsme povoláni, " řekl a **stále** hleděl vzhůru. [Leoni, Záhady mozaiky (2004); překlad A. Režná (2006)]*
- (22) *Dante si aggiustò la berretta sulla testa e le pieghe della veste, prima di ripetere la sua domanda, quasi **gridando**. / Dante si upravil baret a záhyby svého šatu a zeptal se ho znovu ještě **hlasitěji**. [Leoni, Záhady mozaiky (2004); překlad A. Režná (2006)]*

Předložka

Pouhou předložkou či předložkovým spojením bylo přeloženo 24 ze zkoumaných 810 gerundií. Předložkou byla ve větším počtu vět přeložena slovesa **seguire** - 9 vět (*segundo* = podle) a **tenere** - 6 vět (*tenendo* = ve, se, za).

- (23) *Viene avanti **tenendo** le braccia incrociate e sfiorando con le mani le pistole. / Kráčí vpřed **se** zkříženými pažemi a rukama se zlehka dotýká pistolí. [Baricco, City (1999); překlad A. Flemrová (1999)]*
- (24) *Per l' occasione il Presidente Truman, **tenendo** un discorso al Congresso, dà lettura di un messaggio [...]. / Při té příležitosti prezident Truman **ve** své řeči v Kongresu přečte poselství [...]. [Morante, Příběh (1974); překlad Z. Frýbort (1990)]*

- (25) [...] *uomini devoti hanno lavorato per secoli, **seguendo** regole di ferro.* / [...] *po staletí pracovali zbožní mužové **podle** neměnných regulí.* [Eco, *Jmeno růže* (1980); překlad Z. Frýbort (1988)]

Sloveso

Do této kategorie nepočítáme finitní slovesa, jež jsou součástí vedlejších a hlavních vět, ale řadíme sem vyskytující se infinitivy a příčestí. Ty jsme rozdělili na infinitivy, jež gerundium vyjadřují pomocí vazby, přičemž význam gerundia nese infinitiv (10 výskytů) jako v příkladu (27) a infinitivy stojící samostatně, tedy gerundium je vyjádřeno samostatným infinitivem (8 výskytů), celkem jsme jich tak zaznamenali 18.

- (26) *Mi prendeva un gran desiderio di navigare assieme alle nuvole oltre il mondo e lasciare per sempre Mineo, **andando** di là per gole e canali aerei.* / *Zmocňovala se mě veliká touha odplout spolu s oblaky mimo svět a navždy opustit Mineo, **vylétnout** soutěskami a vzdušnými komíny.* [Bonaviri, *Nezměrný čas* (1976); překlad V. Mikeš (1996)]
- (27) *È stata una delle sue sviste solite: **parlando** al re s'è confuso e non s'è più ricordato se il re era lui o quello a cui parlava.* / „*To je zase jedno takové přehlédnutí: **začne mluvit** ke králi, poplete se, a už neví, kdo je vlastně král, jestli on nebo ten, s kým mluví.*“ [Calvino, *Naši předkové* (2003); překlad Digrin; Mikeš (1970)]

Příčestí v celkovém počtu 810 gerundií bylo jako překladový ekvivalent použito pouze čtyřikrát, není to sice tak běžný způsob překladu, ale nabízí se také jako jeden z možných.

- (28) *Ma aveva rinunciato intanto alla sua iniziativa **passando** già, nella turbolenza dei suoi pensieri [...]* / *Svého nápadu se však prozatím vzdal, **hnán** neklidem přešel k jinému problému [...]* [Morante, *Příběh* (1974); překlad Z. Frýbort (1990)]

Přídavné jméno

Jak analýza textů doložila, gerundium lze nahradit i přídavným jménem, ale navzdory našemu očekávání se nejedná o častý překladový ekvivalent, překladatelé se k adjektivu místo gerundia uchýlili pouze 8 krát z prozkoumaných 810 vět. Zaznamenali jsme hlavně adjektivum slovesné procesuální, vyjádřené příponami *-ící, -ící*, jenž se tvoří z přechodníků. V textech jsme zaznamenali například tato slovesná adjektiva procesuální: *ridendo - smějící se, gridando - volající, correndo - přibíhající* a v uvedeném příkladu (29) *segundo - sledujícím*. Dále se v překladových textech vyskytla i adjektiva rezultativní pasivní, tvořená příponami *-n-, -t-* z příčestí trpného, u slovesa *alzare* navíc doplněné předložkou: *alzando: s napřaženým, se zvednutým*. Ale narazili jsme i na adjektivum tvořené příponou *-lý*: *continuando a gridare - s neustálým voláním*.

(29) [...] *la sua grandiosa e serena inconcludenza erano rese ancora più evidenti da alcune nuvole che si spostavano nell'azzurro sopra le nostre teste, **segundo** di pozzanghera in pozzanghera il nostro stesso cammino. / [...] jeho velkolepá, poklidná nerozlišnost se jevila ještě zřejměji díky několika oblakům letícím nám nad hlavami a od kaluže ke kaluži **sledujícím** naši pouť. [Vassalli, Nespočet (1999); překlad K. Vinšová (2003)]*

c) Věta vedlejší

Vedlejších vět jsme v našem vzorku dat napočítali 177, v kontrastu s hlavními větami je to téměř o polovinu méně. Vedlejších vět bylo nejvíce časových, dále příčinných, ostatní se pak vyskytují v podobném množství. Poznamenejme ještě, že neuvádíme ty typy vedlejších vět, se kterými jsme se během analýzy dat nesetkali.

Tabulka 5. Distribuce překladových protějšků gerundia pomocí vedlejší věty.

typ vedlejší věty	počet	%
časová	72	40,9
příčinná	33	18,7
přívlastková	17	9,7
způsobová	17	9,7
podmínková	13	7,4
přípustková	12	6,8
předmětná	6	3,4
účelová	6	3,4
CELKEM	176	100

Časová

Vedlejší věta časová byla nejčastěji uvozena spojkou *když* (55 krát), ve více případech byla spojka *když* nahrazena hovorově spojkou *jak*. Další spojky, které jsme zaznamenali, jsou: *jakmile*, *přičemž* a *až*. Časová věta převládala u překladových protějšků implicitních vět s gerundiem např. u slovesa *vedere*, v italštině pak mívala význam průvodní okolnosti, časový či příčinný.

(30) *La mattina, **passando** per quella strada, vidi fuori i più piccoli di quella famiglia [...]* / *Ráno, **když jsem** ulicí **procházel**, viděl jsem nejmenší členy té rodiny [...]* [Bonaviri, *Nezměrný čas* (1976); překlad V. Mikeš (1996)]

(31) *Esso è quasi una danza arcaica, fatta di un dondolio bilanciato per ottenere l'equilibrio del corpo sulle gambe **facendo** perno sulla gamba destra. / Tato rovnováha je téměř archaickým tancem, spočívá v rovnoměrném pohupování, jehož cílem je vyvážení těžiště stojícího trupu, **přičemž** vše **vychází** z pravé nohy.* [Tabucchi, *Pohled* (1996); překlad J. Pelán (2006)]

Příčinná

Vět, kde gerundium bylo přeloženo příčinným vztahem, jsme zaznamenali 33. Z příkladů je patrné, že překladatelé využili různých spojek. V našich datech bylo nejvíce vět

se spojkou *protože*, dále pak *jelikož*, *vzhledem k*, *díky tomu - že, že*. Gerundium slovesa *essere* bylo často překládáno příčinnou větou vedlejší.

- (32) *Perciò, per quanto mi riguarda, non c'è nessun bisogno che il mio treno abbia una città dove arrivare, perché, in generale, non ha bisogno di arrivare da nessuna parte essendo il suo compito quello di correre a cento all' ora in mezzo al mondo e non di arrivare in qualche posto. / Proto, co se mě týče, není vůbec třeba, aby můj vlak měl nějaké město, kam má dojet, protože, obecně vzato, nepotřebuje dojet nikam, jelikož jeho úkolem je uhánět stokilometrovou rychlostí světem a ne dojet na nějaké místo. [Baricco, Hradý hněvu (1999); překlad A. Flemrová (2003)]*
- (33) *[...] si era alzato in piedi, e non avendo indosso, quel giorno, il suo revolver, aveva minacciato lo sciagurato con il bastone da passeggio, imprecaando e bestemmiando in dialetto / [...] vyskočila, a jelikož neměla ten den při sobě revolver, zahrozila na nešťastníka vycházkovou holí a zlořečila mu a lála v nářečí. [Vasalli, Labuť (1993); překlad K. Vinšová (2000)]*

Přívlastková

Přívlastkové věty byly následovány spojkami *který, jež, že, kdo*.

- (34) *Belbo amava manifestare stupefazione, di solito, con un' espressione che aveva appreso in cineteca, vedendo l' edizione originale di Yankee Doodle Dandy con James Cagney: / Belbo často vyjadřoval údiv tak, že se zatvářil jak James Cagney, kterého viděl v originální verzi filmu Yankee Doodle Dandy ve filmovém klubu, a řekl: [Eco, Kyvadlo (1989); překlad Z. Frýbort (2007)]*
- (35) *«Tagliate a questo punto» diceva ogni tanto il mio assistente seguendo per la stanza il contadino. / "Rozřízněte to tady v tom místě," nařizoval mi občas můj asistent, který byl rolníkovi neustále v patách. [Bonaviri, Nezměrný čas (1976); překlad V. Mikeš (1996)]*
- (36) *Gruppi sparuti di armati stavano accorrendo verso la breccia , mentre in senso inverso uomini , donne e bambini in preda al panico si agitavano senza meta, chini sotto il peso di involti e masserizie, cercando uno scampo impossibile . / Malé skupinky ozbrojenců se vrhaly do průrvy, a mezi nimi sem a tam pobíhali strachem*

zachvácení muži, ženy i děti s těžkými uzlíky a rozličným náradím, kteří zde marně hledali útočiště [Leoni, Záhady mozaiky (2004); překlad A. Režná (2006)]

Způsobová

Způsobová věta se vyskytla celkem v 17 případech, uvozená nejčastěji spojkou *jako by, jakoby, tím - že, tak - že, jak, aniž - by*. V italštině bylo v několika případech gerundium doplněno spojkou *come*, jako je tomu v příkladu (37).

(37) *Ma, come continuando il suo discorso, disse: / Dodal však, jako by pokračoval v tom, o čem mluvil: [Eco, Jmeno růže (1980); překlad Z. Frýbort (1988)]*

(38) *Era apparso all' improvviso, uscendo dalle tenebre. / Objevil se náhle, jakoby vystoupil z temnot. [Leoni, Záhady mozaiky (2004); překlad A. Režná (2006)]*

(39) *«Avevo tenuto questa domanda per ultima, - confessò, quasi parlando a se stesso, - perché immaginavo che non avreste voluto rispondermi. / "Tuto otázku jsem si ponechal na závěr, "sdělil, skoro jako by to oznamoval sám sobě," myslel jsem si totiž, že mi asi nebudete chtít odpovědět. [Vasalli, Labuť (1993); překlad K. Vinšová (2000)]*

Podmínková

Podmínkovou větu v českých překladech uvozovaly spojky: *kdyby, a když; a příklonka: -li*. Italské gerundium, jež se do češtiny překládá podmínkovou větou, často doplňuje spojka *se* - příklad (41).

(40) *[...] : un luogo senza luogo , immaginava, come un mondo cui s'arriva andando in su, non in giù. / [...] : místo bez místa, tak to bylo v jeho představách, jako svět, k němuž se dojde, jdeme-li vzhůru, nikoli dolů. [Calvino, Naši předkové (2003); překlad Digrin; Mikeš (1970)]*

(41) *Inoltre, se davvero, cercando una fine volontaria, lei si fosse lasciata alla grande massa del mare, è da supporre che il carico del mantello appesantito dall'acqua l'avrebbe sospinta verso il fondo. / A pak také kdyby opravdu chtěla sama ukončit svůj život a nechala se unášet vlnami, vodou nasáklý a ztěžklý mantl by ji určitě stáhl ke dnu. [Morante, Příběh (1974); překlad Z. Frýbort (1990)]*

Přípustková

Přípustkovou větu v češtině uvozovaly rozličné spojky: *sice - ale, ačkoliv, i kdyby, i když, přestože, třebaže, ač, byť*. Originál v italštině často doprovázela spojka *pur*.

(42) *Pur non essendo, come è noto, un vero pantomimo, Mecenate ha una voce bene impostata e ricca di effetti musicali, e l'applauso che seguì alla sua esibizione fu più che meritato.* / **Třebaže** Maecenas, jak známo, **nebyl** opravdový mim, měl pěkně posazený hlas, bohatý na hudební efekty, a potlesk, který po svém vystoupení sklidil, byl víc než zasloužený. [Vassalli, Nespočet (1999); překlad K. Vinšová (2003)]

Předmětná

Předmětných vět, odpovídajícím implicitní větě s gerundiem jsme zaznamenali pouze 6, v češtině takové věty uvozovala spojka *že*. V italštině bývá implicitní věta s gerundiem doplňována spojkou *che*.

(43) *Dapprincipio aveva pensato a una radio, ma poi ne fece a meno, presa dal dubbio che, **andando** sui programmi adulti, lui ne imparasse delle brutture.* / Zprvu to mělo být rádio, pak od toho *ale* upustila, bála se, **že by si třeba chytil** program pro dospělé a slyšel tam něco nepěkného. [Morante, Příběh (1974); překlad Z. Frýbort (1990)]

Účelová

Účelových vět bylo v našem vzorku velice málo, ale přece se nějaké vyskytly a jsou tak možným překladovým ekvivalentem gerundia do češtiny. Nejčastěji překládáno spojkou *aby, proto - aby, tak - aby*.

(44) *Mi immersi nella contemplazione della natura, **cercando** di dimenticare i miei pensieri e cercando di guardare solo gli esseri come essi ci appaiono, e di obliarmi nella loro visione, giocondamente.* / Ponořil jsem se do kontemplace přírody, **abych** přišel na jiné myšlenky a viděl bytosti jen tak, jak se nám jeví, a **abych** v pohledu na ně radostně zapomněl sám na sebe. [Eco, Jmeno růže (1980); překlad Z. Frýbort (1988)]

- (45) *quando il Cavaliere si fosse incontrato coi pirati, egli avrebbe cominciato a sparare uno schioppo dopo l'altro **facendo** fischiare le pallottole sopra le loro teste. / až se Rytíř s piráty setká, začne z jedné ručnice po druhé střílet, **aby** jim kulky nad hlavou hvízdaly. [Calvino, Naši předkové (2003); překlad Digrin; Mikeš (1970)]*

d) Jiný způsob

V poměrně vysokém počtu vět bylo gerundium vyjádřeno zcela jiným způsobem, který nezapadal do ostatních kategorií. Dvě hlavní tendence, které sem řadíme, jsou *a)* gerundium vyjádřené opisem, viz příklady (48) a (49) *b)* gerundium a jeho případný překlad bylo zcela vynecháno. Pokud byl přechodník vynechán, bylo to často proto, že gerundium mělo podobný význam, jako finitní sloveso, ke kterému bylo pojeno, docházelo by tak k duplikaci, jež by byla i na stylistické rovině nežádoucí. Takovýto případ uvádíme v příkladu (46), zde překladatel významově podobná slovesa spojil pouze v jedno a vypustil tak gerundium. Zaznamenali jsme i věty, kde naopak překladatel vynechal význam finitního slovesa.¹⁶⁷ Jednalo se hlavně o uvozovací slovesa, které např. uvozovaly řeč. Dále jsme zaznamenali, že v několika větách, kde na gerundium významově navazoval nějaký předmět, byl překlad řešen tak, že gerundium bylo vynecháno a podstatné jméno bylo v sedmém pádě (příklad (47)).

Další způsob, který jsme zařadili do kategorie jiné, bylo, když překladatel gerundium přeložil pomocí hlavní věty a finitní sloveso pojené ke gerundiu přeložil pomocí vedlejší věty, takových vět bylo z celkového počtu 810 pouhých šest, ukázka tohoto překladového protějšku gerundia je v příkladě (50).

Poslední způsob překladu, který sem řadíme, je překlad finitního a nefinitního slovesa dvěma na sobě nezávislými větami oddělenými tečkou, těch jsme zaznamenali v našem vzorku pouze 5, příklad tohoto překladového protějšku je číslo (47).

¹⁶⁷ **Leoni, záhada mozaiky:** Dante balzò in avanti, **correndo** verso i due. / Dante **vběhl** mezi ty dva.; Bonaviri, Nezměrný čas: «Che dite?» insistette, **vedendo** che non rispondevo, assorto com'ero. / "Co tomu říkáte?" naléhal, když jsem neodpověděl, protože jsem byl zamyšlený.

- (46) “*Non pensa che dovrei essere io a proporle un argomento?*” *domandò, parlando lentamente.* / „Nemyslíte, že bych to měl být já, kdo navrhne téma?“ *zeptal se pomalu.* [Giordano, *Prvočísla* (2008); překlad A. Flemrová (2009)]
- (47) *Immagino che lo sappiate» rispose Dante seguendo con lo sguardo l'usuraio che si era affrettato a rientrare, dopo un rapido cenno di saluto / Myslím, že to znáte,“ odpověděl Dante s pohledem upřeným na lichváře, který po rychlé úkloně na pozdrav spěšně vešel do krámků.* [Leoni, *Záhady mozaiky* (2004); překlad A. Režná (2006)]
- (48) *Mi sedetti a un tavolo e accesi una sigaretta, aspettando l'ora.* / Sedl jsem si za stůl a zapálil jsem si cigaretu, **do schůzky jsem měl spoustu času.** [Tabucchi, *Pohled*]
- (49) *Vegetava, cosí, al margine anche di questa società; e non essendo per sua natura furbo, assai spesso veniva cacciato al carcere di Regina Coeli dove passava, entrando e uscendo, parecchi mesi dell'anno.* / *Vegetoval na pokraji této naší společnosti a jelikož chytrosti moc nepobral, často skončil ve vězení Regina Coeli, rok co rok tam trávil slušnou řádku měsíců, zkrátka chvíli seděl, chvíli byl na svobodě.* [Morante, *Příběh* (1974); překlad Z. Frýbort (1990)]
- (50) *Sola, seguendo da distante Galateo, giunse a Pratofungo, e i cancelli del paese si chiusero dietro di lei, mentre le arpe e i violini cominciarono a suonare.* / *Opuštěná sledovala z povzdálí Galatea, až došla do Muchomorek. Vrátko vesnice se za ní zavřelo a harfy a housličky začaly vyhrávat.* [Calvino, *Naši předkové* (2003); překlad Digrin; Mikeš (1970)]
- (51) *Sul finire dell' anno 1305 l'eresiarca fu costretto però ad abbandonare la Parete Calva, lasciando i feriti e i malati e si portò nel territorio di Trivero [...] / Na konci roku 1305 byl však arcikacíř přinucen opustit Holou stěnu. Na místě zanechal raněné a nemocné a odtáhl na území triverské [...].* [Eco, *Jmeno růže* (1980); překlad Z. Frýbort (1988)]

e) Polovětná konstrukce (přechodník)

Na základě naší analýzy se potvrdilo, že přechodník není v češtině v současné době často využívaným překladovým protějškem italského gerundia, i když se jedná o zcela přesné překladové řešení, uvádíme ho v samostatné kategorii, aby bylo zřejmé vidět, v jaké míře se gerundium vzhledem k celku v překladu gerundia užívá. Z celého vzorku jsme na věty

s českým přechodníkem narazili pouze 15 krát. I přesto, že se v současné době nepoužívá, zůstává stále v češtině jako možný překladový protějšek, zvláště pak v beletristických textech se k němu překladatelé občas uchylují, aby nahradili gerundium co nejpřesněji.

(52) *Tornarono al paese **camminando** nella luce strana di un pomeriggio che sembrava sera. / Vraceli se do vesnice **kráčejíce** v podivném světle odpoledne, které vypadalo jako večer. [Baricco, Hedvábi (1999); překlad A. Flemrová (2004)]*

5.3 Metoda postupu a analýza implicitních vět s infinitivem

Infinitiv stejně jako gerundium je nefinitní slovesný tvar, který připouští připojení klitik, avšak my jsme se rozhodli i v tomto případě tento faktor nebrat v potaz při naší analýze, neboť neovlivňuje typ překladového protějšku, i když jsme na takové případy narazili. V tomto oddíle bude naším cílem stanovit jakým způsobem je infinitiv v implicitních větách překládán do češtiny a vytvořit tak seznam překladových protějšků na základě četnosti v našem materiálu tvořeném v korpusu. Tyto výsledky pak znázorníme v tabulce a na konkrétních příkladech popíšeme jednotlivé typy překladů.

Pro práci s infinitivem jsme zvolili stejnou metodu jako u gerundia, vytyčili jsme si oněch 6 základních překladových skupin. I při analýze infinitivu neopomíjíme unikátní formy překladu a řadíme je do kategorie jiné.

5.3.1 Infinitiv jednoduchý

Italský infinitiv se od gerundia celkem zásadně liší. Na rozdíl od gerundia, které můžeme použít ve větě téměř libovolně, infinitiv, jak jsme se zmínili v příslušné kapitole, vyžaduje ze své podstaty velké množství jazykových forem, jako jsou různá podstatná jména, podstatná jména s předložkou (např. *la possibilatà di*), specifická slovesa apod., dále také inf. ve větě často tvoří větné členy a to například část přísudku, přívlastek či předmět určitý a neurčitý. Dále se s infinitivem úzce pojí předložky, některé ho předpokládají a zároveň určují typ věty vedlejší, tento faktor budeme muset brát v potaz při našem vyhodnocování.

Náš regulární vzorec pro vyhledávání v korpusu vypadal následovně: *[lemma!="volere|dovere|potere|sapere|lasciare|fare"] [tag="VER:infi"]*. Naším záměrem bylo vyhnout se faktitivním konstrukcím, a tak jsme některá nežádoucí slovesa zapsali do

vyhledávaného vzorce, i přesto jsme při procházení výsledků narazili na mnoho takovýchto spojení s infinitivem, jelikož se často vyskytovala na jiné pozici než před slovesem. Museli jsme tedy provést pečlivé ruční třídění. Uváděné počty výskytů u sloves s nejvyšší frekvencí jsou tak čistě ilustrativní, jelikož jsme museli vytrždit řadu vět, kde infinitiv byl součástí faktitivní konstrukce či nebyl větou implicitní.

Po zadání výše zmíněného regulárního výrazu do korpusu nám vyšlo 34664 výskytů, po vytvoření frekvenčního seznamu jsme odstranili jeden šum a to člen *l'*, dále jsme také nepracovali se slovesem *potere*, neboť jeho chování oproti ostatním slovesům bylo zcela nestandardní. V korpusu jsme našli téměř většinu případů infinitivu *potere* ve spojení s dalším minimálně jedním infinitivem. Slovesa s nejvyšší frekvencí, tedy *ta*, se kterými jsme následně pracovali, jsou zaznamenána v tabulce 6.

Tabulka 6. Frekvenční seznam infinitivů v InterCorpu, prvních 27 pozic

	lemma	počet v korpusu
1.	fare	2018
2.	essere	1087
3.	avere	1039
4.	dire	966
5.	vedere	617
6.	guardare	473
7.	parlare	443
8.	andare	408
9.	dare	369
10.	trovare	359
11.	sapere	331
12.	prendere	282
13.	cercare	280
14.	pensare	268
15.	capire	258
16.	mettere	242
17.	sentire	230
18.	chiedere	208
19.	tenere	197
20.	lasciare	190
21.	correre	171
22.	stare	171
23.	tornare	170
24.	passare	169
25.	portare	164
26.	arrivare	162
27.	morire	157

5.3.1.1 Vyhodnocení korpusové analýzy

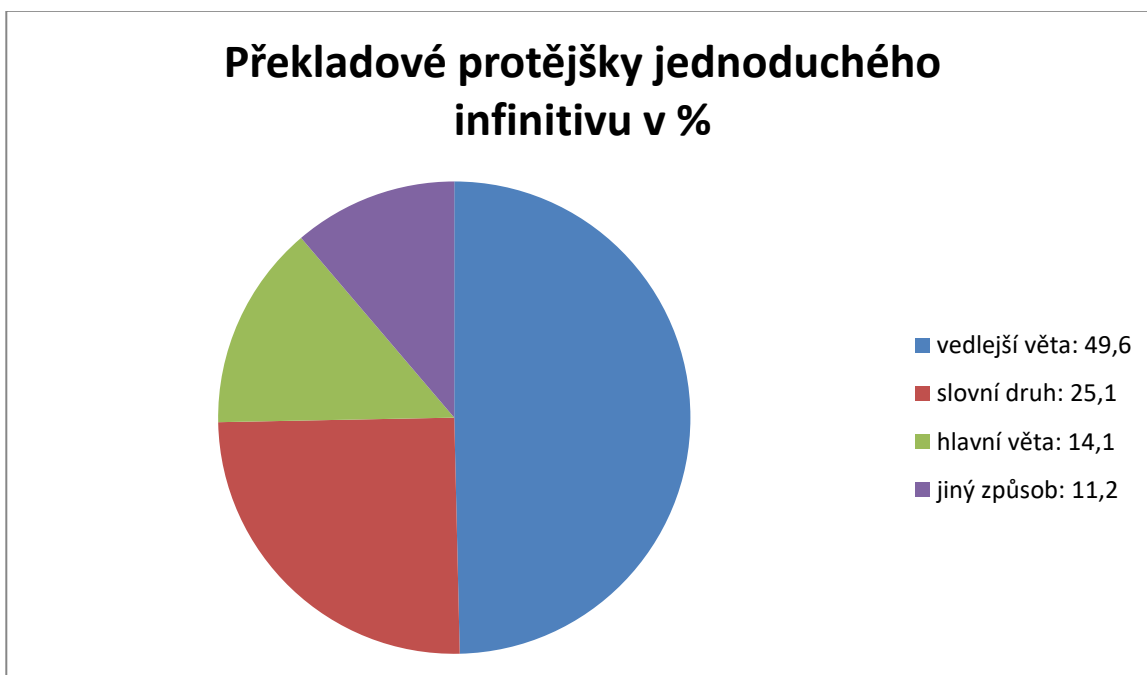
V této podkapitole se přesuneme k výsledkům naší analýzy s názornými příklady.

V tabulce 7 jsou znázorněny hlavní překladové protějšky, rozdělené do stanovených kategorií a s uvedeným počtem výskytů a procenty. Pro lepší představu níže uvádíme i koláčový graf.

Tabulka 7. Překladové protějšky infinitivu jednoduchého na základě analyzovaných dat v InterCorpu, vyjádřené i procenty

český překladový protějšek	počet výskytů	výskyt v %
vedlejší věta	402	49,6
slovní druh	203	25,1
hlavní věta	114	14,1
jiný způsob	91	11,2
polovětná konstrukce (přechodník)	0	0
CELKEM	810	100

Graf 2. Překladové protějšky jednoduchého infinitivu na základě analyzovaných dat v InterCorpu vyjádřené procenty

Jak vidíme v tabulce 7, v našich analyzovaných datech byla nejčastějším překladovým protějškem k infinitivní konstrukci věta vedlejší (402 výskytů), což je téměř polovina prozkoumaných dat (49,6%) a téměř o polovinu více než tomu bylo u gerundia.

Překladů pomocí větného členu jsme zaznamenali o polovinu méně (203 výskytů), což představuje téměř stejný údaj jako u gerundií (inf: 25,1%; ger.: 25,9%), liší se ale výrazně v rozložení jednotlivých větných členů. Zatímco u gerundia výrazně převažoval překladový protějšek pomocí podstatného jména (188 případů), u italského infinitivu to byl pak také infinitiv (140 případů); ostatní větné členy byly naopak ve výrazně nižším počtu, než tomu bylo u gerundia, viz níže.

Použití hlavní věty v koordinačním vztahu (popř. juxtapozicí) jako ekvivalentu infinitivu není až tak markantní, ale stojí za pozornost, zaznamenali jsme 114 výskytů.

Do kategorie jiné nám spadá 90 výskytů. Přechodníkem pak nebyl přeložen žádný výraz. Mimo jiné se nám vyskytly i 2 věty, ve kterých infinitiv a finitní sloveso byly překladatelem přeloženy jako dvě samostatné věty. Tento způsob sice zase nepatří mezi hlavní tendenci, ale i tak stojí za zmínku, jedná o jeden z adekvátních možných způsobů.

Zdá se, že u infinitivních implicitních vět nehraje tak zásadní roli sémantika slovesa, jako tomu bylo u gerundia, neboť ve vzorku 30 vět byly překladové protějšky o něco různorodější, až na několik výjimek (např. sloveso *morire*, *avere*, *guardare* a *stare*) a tak stejně jako u gerundia v oddílu 6.2 okomentujeme ta slovesa, u nichž jsme zaznamenali nějaké výrazné společné tendence v typu překladu.

Nyní se již podíváme na jednotlivé kategorie překladových protějšků s názornými ukázkami.

a) vedlejší věta

Jak jsme se již zmínili, nejčastější překladový protějšek implicitní věty s infinitivem byla v češtině vedlejší věta s finitním slovesem. V tabulce 8 uvádíme všechny typy vět, se kterými jsme se v naší analýze setkali s konkrétním počtem a procenty.

Tabulka 8. Distribuce překladových protějšků infinitivu pomocí vedlejší věty

typ vedlejší věty	počet	%
úcelová	144	35,8
předmětná	112	27,9
časová	40	10
způsobová	33	8,2
přívlastková	29	7,2
podmětná	21	5,2
příčinná	9	2,2
podmínková	9	2,2
doplňková	2	0,5
přípustková	3	0,8
CELKEM	402	100

Úcelová

Ze všech vět vedlejších jich byl přeložen největší počet vedlejší větou úcelovou, zaznamenali jsme 144 případů. V češtině byla použita nejčastěji spojka *aby*, v italštině to pak byla předložka *per* (106 vět), následně předložka *a* (28 vět), předložky *di* a *da* jsme zaznamenali obě po 4 větách a předložky *senza* a *pur di* se vyskytly v jednom případě. Slovesa, která v našem vzorku měla větší množství (ne však většinu) vět úcelových byla: *dare*, *tenere*, *portare* po 11 větách; dále *cercare* a *vedere* po 8 větách; *capire* po 7 větách.

(53) *Siamo soltanto un piccolo gruppo che si incontra talvolta alla sera, dopo aver portato a termine i rispettivi uffici, per parlare di argomenti virtuosi. / Jsme jen malou skupinkou, která se někdy večer po práci setkává, aby hovořili o vznešených věcech. [Leoni, Záhady mozaiky (2004); překlad A. Režná (2006)]*

(54) *E subito sente sotto le sue mani il volto di quella donna, e le labbra che giocano con le sue dita, e poi il collo sottile e la camicia che si apre, le mani di lei che guidano le sue lungo quella pelle calda e morbidissima, e se le stringono addosso, a sentire i segreti di quel corpo sconosciuto, [...] / A za chvíli cítí pod*

svýma rukama tvář ženy a rty, které si pohrávají s jeho prsty, a pak štíhlý krk a košili, která se rozevívá, její ruce, které vedou ty jeho po teplé a hebounké kůži, a tisknou je k sobě, aby ucítily tajemství toho neznámého těla, [...] [Baricco, Oceán moře (1997); překlad A. Flemrová (2001)]

(55) *Anche oggi, essa rinunciò a fare il bagno, per non lasciare Useppe solo. / I dnes se vzdala koupele, aby Useppa nenechala samotného. [Morante, Příběh (1974); překlad Z. Frýbort (1990)]*

Předmětná

Vedlejších vět předmětných jsme zaznamenali také vysoký počet, a to 112 případů. V češtině pak byly použity rozmanité spojky, mezi ty nejčastější patří spojka *že*, ale zaznamenali jsme i pár vět se spojkami *aby*, *jak*, *at'*. V italštině pak infinitiv doprovázela převážně předložka *di* - v 77 větách a následovala předložka *a* v 15 větách. Předmětnou větou byly do češtiny překládány dále i spojení s infinitivem bez předložky a to v 18 případech. Z našich sloves bylo překládáno častěji vedlejší větou předmětnou sloveso *andare* (14 vět); *stare* a *tornare* (po 9 větách); *essere* (7 vět).

(56) *Vidi passare, alti sopra un carro, due uomini bendati con in mano una clava che dovevano affrontare. / Viděl jsem, jak na voze přivázejí dva muže, kteří se drželi zpříma, oči měli zavázané a v rukou kyj. [Vassalli, Nespočet (1999); překlad K. Vinšová (2003)]*

(57) *Sperava di trovare almeno uno schizzo preparatorio, se non addirittura il dettaglio del grande mosaico. / Doufal, že najde alespoň přípravnou skicu, když už ne detail velké mozaiky. [Leoni, Záhady mozaiky (2004); překlad A. Režná (2006)]*

Časová

V našem vzorku jsme zaznamenali 40 překladových protějšků infinitivu vedlejší větou časovou. V češtině je pak doprovázely spojky *než*, *když*, *až*, *jakmile* a *jak*. V italštině byl pak infinitiv uvozen předložkami *prima di* ve 20 větách, dále pak, *di*, *a*, *lungo a*, *fino a*, *sino a*, a *per*. Předložce *a* v nejvíce případech odpovídala spojka *když*; *prima di* pak *než*. Jak můžeme vidět v příkladu (62) časovou větou byly překládány infinitivní věty v různých vtazích ke větě hlavní, nejen časových. Tento příklad by se dal přeložit i vedlejší větou účelovou, jistě pak překlad ovlivňuje i kontext.

- (58) *Adesso, a chiedergli il suo nome, rispondeva serio. / Když se ho teď někdo zeptal, jak se jmenuje, odpověděl vážně. [Morante, Příběh (1974); překlad Z. Frýbort (1990)]*
- (59) *Prima di sentirsi una cosa sola con il sole e le stelle, il novizio sente come avesse dentro di sé solo le cose più vicine, ma molto intensamente. / Než pocítí, že splynul se sluncem a hvězdami, má novic dojem, jako by jím pronikaly nejbližší věci, ale velice intenzívně. [Calvino, Naši předkové (2003); překlad Digrin; Mikeš (1970)]*
- (60) *Venne fuori che le aveva scritto mille volte, il pittore, parlandogli di Bartleboom e di tante cose, e in particolare di quella Enciclopedia dei limiti eccetera, una storia che, a sentir lei, l'aveva proprio colpita. / Vyšlo najevo, že malíř jí napsal asi tisíckrát a v dopisech hovořil o Bartleboomovi a tolika dalších věcech, a zvláště o Encyklopedii hranic a tak dále, tedy o záležitosti, která, jakmile o ní uslyšela, ji naprosto zasáhla [Baricco, Oceán moře (1997); překlad A. Flemrová (2001)]*
- (61) *Si era truccata nella penombra e, prima di passarsi il rossetto sulle labbra, ne aveva annusato la punta. / Nalíčila se v přítmi, a než si přejela rtěnkou po rtech, přičichla si k její špičce. [Giordano, Prvočísla (2008); překlad A. Flemrová (2009)]*
- (62) *Ora la sua vista, - disse l'occhialaio, - non ha più bisogno di lenti per guardare le urì del Paradiso - / „Nyní už jeho oči,“ řekl strážce brýlí, „nebudou potřebovat okuláry, až si bude v ráji prohlížet hurisky.“ [Calvino, Naši předkové (2003); překlad Digrin; Mikeš (1970)]*

Způsobová

Překladových protějšku pomocí způsobové věty bylo v našem vzorku 30, v češtině nejčastěji se spojkou *jako by*, dále i *tak*, *až*, *jak*; v italštině byly pak použity předložky *come a*, *come per*, těm odpovídalo v češtině *jako by* a dále *da*, *come*, *di*, *per*.

- (63) *Le mancava il fiato e a ogni passo la gamba le faceva più male, pulsava come a chiederle pietà / Nemohla popadnout dech a při každém kroku ji noha víc a víc*

bolela, cukalo v ní, jako by ji prosila o smilování [Giordano, Prvočísla (2008); překlad A. Flemrová (2009)]

- (64) *Si voltò come per cercare aiuto e mi vide: / Rozhlédl se kolem, jako by hledal pomoc, a uviděl mě. [Eco, Jmeno růže (1980); překlad Z. Frýbort (1988)]*

Přívlastková

Přívlastkových vět bylo v našem materiálu 29. V překladech byla použita nejčastěji zájmena *který, jež, že*. V italštině pak nejčastěji *come, di, per, a*, ale i *da*.

- (65) *E nei giorni seguenti, parve che quella sua nuova scoperta della fotografia, tardiva e vagamente percepita, non avesse agito su di lui se non come impressione sfuggente, senza neanche lasciar traccia nella sua memoria. / V následujících dnech se zdálo, že jeho nový objev, fotografie, pozdní a nejistě vnímaný, na něho působí pouze jako prchavý vjem, jenž nezanechává stopy v jeho paměti. [Morante, Příběh (1974); překlad Z. Frýbort (1990)]*

- (66) *Non ha nomi e non ha indirizzi da mettere sulle buste: ma ha una vita da raccontare / Nemá jméno a nemá adresu, kterou by napsal na obálku: ale má život k vyprávění [Baricco, Oceán moře (1997); překlad A. Flemrová (2001)]*

- (67) *Ci furono le solite locande, con i soliti cibi (che però, a dire il vero, in Etruria erano quasi sempre buonissimi), le solite ragazzine e i soliti ragazzini per passarci le notti... / Potkávali jsme známé hostince se známými jídly (která, mám-li být upřímný, byla v Etrurii vždycky výtečná), známé dívenky a známé mládencečky, kteří s námi trávili noci... [Vassalli, Nespočet (1999); překlad K. Vinšová (2003)]*

Podmětná

Vedlejší větou podmětnou bylo v našem vzorku přeloženo 21 italských infinitivů. V českých překladech pak tyto věty doprovázely spojky: *že, abych, kdyby* a zájmeno *kdo*; v italských větách pak infinitiv předcházely předložky: *di* v 10 větách, *a* ve 3, v 8 případech infinitiv nic nepředcházelo, finitní větu pak v takovýchto případech často zastupovaly slovesa *sembrare* a *occorre*.

- (68) *È incredibile, ma sembra a Phil Wittacher di vedere gli occhi di Melissa Dolphin brillare di qualcosa come fosse: lacrime. / Je to neuvěřitelné, ale Philu*

Wittacherovi se zdá, že vidí, jak se v očích Melissy Dolphinové třpytí něco jako: slzy [Baricco, City (1999); překlad A. Flemrová (1999)]

(69) *Però, a passare quella volta, c'era Mormy / Ale ten, kdo šel kolem tenkrát, byl Mormy. [Baricco, Hrady hněvu (1999); překlad A. Flemrová (2003)]*

(70) *alle volte sembrava passare senz'interruzione da un dialetto all'altro e pure da una lingua all'altra, sia cristiana che mora / chvílemi se zdálo, že přechází bez zastavení z nářečí do nářečí, a dokonce z jedné řeči do druhé; křesťanská nebo maurská, všechno bylo jedno [Calvino, Naši předkové (2003); překlad Digrin; Mikeš (1970)]*

Příčinná

S příčinnými větami jsme se setkali pouze v 10 případech. V češtině je doprovázely spojky *protože, kvůli, kvůli tomu že, aby, že*. V italských větách pak nejčastější uvozovací předložky těchto vět byly *di, da a a, per*.

(71) *Tutta la stampa a vostro favore e i vostri stessi avvocati vi hanno invitato a rinunciare ad atteggiamenti trionfalistici, che, oltre ad essere fuori luogo, sono offensivi per i parenti delle vittime / Veškerý vám nakloněný tisk i sami vaši advokáti vás vyzvali, abyste zapomněl na nějaký triumfální postoj, protože by to bylo nejen nemístné, ale i urážlivé vůči rodinám obětí. [Vassalli, Nespočet (1999); překlad K. Vinšová (2003)]*

(72) *Per la prima volta Mattia si vergognò di avere ventidue anni ed essere ancora senza patente / Mattia se poprvé zastyděl, že je mu dvaadvacet a ještě nemá řidičák. [Giordano, Prvočíslo (2008); překlad A. Flemrová (2009)]*

Podmínková

Podmínkových vět bylo v našem vzorku pouze 9, do češtiny byly překládány pomocí spojek *kdyby* či pomocí enklitického *-li*, v italštině pak infinitivní věty uvozovaly předložky *per a a*.

(73) *Non usciva più dalla sua tana tranne che per correre da Cosimo a farsi dare il cambio del volume, specie se era un romanzo in più tomi ed era rimasto a mezzo della storia. / Již ze svého brlohu vůbec nevycházel, neběžel-li právě za Cosimem,*

aby mu knihu vyměnil, zvláště byl-li to román o několika dílech a Honza byl v polovičce příběhu. [Calvino, Naši předkové (2003); překlad Digrin; Mikeš (1970)]

Doplňková

Doplňkových vět máme ve vzorku jen 6, v češtině pak byly vedlejší věty spojeny spojkou *jak*. V italštině infinitivní sloveso nebylo doprovázeno žádnou spojkou.

(74) [...] «*Ho visto i lupi correre all' odore dei convogli ...*» [...] / [...] Viděl jsem vlky, **jak běží** za pachem konvojů [...] [Morante, Příběh (1974); překlad Z. Frýbort (1990)]

Připustková

Připustkovou vedlejší větou byly přeloženy jen 3 infinitivy a to spojkou *třebaže, ačkoli, na to-že*; v italských větách pak infinitiv doprovázely předložky *di, per, senza*.

(75) *Per essere la prima sera che smetto di bere, mi sento alterato.* / **Na to, že mám** dnes za sebou první večer, co jsem přestal pít, se cítím nějak nesvůj [Eco, Kyvadlo (1989); překlad Z. Frýbort (2007)]

b) slovní druh

Překladový protějšek infinitivním vedlejším větám pomocí nějakého slovního druhu, jenž často plní ve větě funkci větného členu, byl využit překladateli ve 203 případech. V tabulce 7 můžeme vidět rozložení daných větných členů s konkrétními čísly.

Tabulka 9. Distribuce překladových protějšků infinitivu pomocí větného členu, s procenty

slovní druh	počet pozic	%
podstatné jméno	47	23,1
příslowce	5	2,5
předložka	9	3,9
sloveso (infinitiv)	140	69,5
přídavné jméno	2	1
CELKEM	203	100

I když počet větných členů je celkově téměř stejný jak u infinitivu, tak u gerundia, výrazně se však liší v rozložení daných větných členů. Zatímco u gerundia výrazně vyčníval překladový protějšek implicitních vět podstatným jménem, u infinitivu to byl překladový protějšek pomocí infinitivu. Zde tedy vidíme výraznou tendenci si pro překlad italských vět s infinitivem pomocí totožným tvarem, kterým současná čeština plně na rozdíl od gerundia disponuje, tedy také infinitivem.

Nyní se opět podíváme na konkrétní slovní druhy.

Podstatné jméno

Zatímco tento typ překladu představoval u gerundia hlavní tendenci, u infinitivu tomu tak nebylo. Řekla bych, že to zřejmě bude dáno odlišnou podstatou obou tvarů, zdá se, že infinitiv více “implikuje“ slovesný tvar.

Dále bych pak viděla rozdíl v tom, že zatímco při rozboru gerundia jsme zjistili, že hraje důležitou roli sémantika slovesa pro typ překladu, tedy některá slovesa v gerundiu byla často překládána jedním určitým způsobem, zde právě podstatným jménem, zřejmě proto, že v češtině existují často synonymní slova vrámci podstatných jmen, pro daná gerundia, jež se v češtině běžně užívají, často jsou pak doplňována předložkami např. předložkou *pri* a vyjadřují tak současnost děje, jež gerundium také vyjadřuje. Při rozboru infinitivu jsme na takovou výraznou tendenci nenarazili, pokud nějaké sloveso bylo překládáno vícekrát stejným podstatným jménem, bylo to maximálně 6 krát a to navíc jen u malého počtu sloves. Výjimku však představuje sloveso *morire*, které bylo pomocí pod. jm. přeloženo v rekordním počtu, a to 15 krát, často ho navíc doplňovala předložka např.: *przed smrti - prima di morire; ze smrti - di morire; da morire - až k smrti*. Právě vazba předložky s podstatným jménem představovala hlavní tendenci, a to v 41 případech, pouze v 6 bylo jako překladový ekvivalent infinitivu použito pod. jm. bez předložky. V pořadí další, co se týče početnosti, bylo sloveso *pensare* (6 vět): *senza pensarci - bez přemýšlení / při pomýšlení*, další příklady překladových protějšků podstatným jménem jsou: *bez slova* popř. *bez jediného slova - senza dire una parola* (u nás 4x); u ostatních sloves byl pak výskyt od stejného slovesa maximálně dvakrát: *da sapere - k věděni; a guardare - s pohledem; per cercare - při hledání*.

(76) *La notte del ventidue di settembre del 1939, il giorno **prima di morire**, il dottor Sigmund Freud, interprete dei sogni altrui, fece un sogno. / V noci 22. září*

1939, den **před svou smrtí**, měl doktor Sigmund Freud, vykladač cizích snů, sen. [Tabucchi, *Sny* (1997); překlad L. Pokorná (1994)]

- (77) *Le prime persone che si rivolsero a Melobio per chiedergli quanto costavo, furono due comari d'età indefinibile, che parlavano tra loro un greco dialettale e gergale (credendo forse che noi non potessimo capirle), con frasi del genere / První, kdo se na Melobia obrátil s dotazem, kolik stojím, byly dvě kmotry neurčitého věku, které spolu rozprávěly řeckým nářečím a hantýrkou (nejspíš se domnívaly, že jim nerozumíme) ve větách typu: [Vassalli, *Nespočet* (1999); překlad K. Vinšová (2003)]*

Příslovce

Příslovce se ukázalo jako nepříliš užívaný překladový protějšek infinitivu. Zaznamenali jsme ho pouze v 5 případech. Například *senza capire* - *nechápvavě*, *con fare garbato* - *elegantně* a v příkladu (78) *senza fare niente* - *nečinně*.

- (78) *Sull'ingresso del palazzo, un servitore in livrea esaminava ad uno ad uno i biglietti d'invito leggendo titoli e nomi ad alta voce e girandosi ogni volta verso due tipi dall'aspetto piuttosto losco che se ne stavano appoggiati al muro con le braccia conserte, apparentemente senza fare niente, ed erano invece due poliziotti in borghese mandati a controllare che la riunione si mantenesse nei limiti di un ricevimento in una casa privata [...] / Ve vchodu do paláce kontroloval sluha v livreji každou pozvánku, přečetl z ní nahlas titul a jméno a pokaždé se přitom obrátil na dva podezřele vyhlížející chlapíky, kteří se tu jakoby nečinně, s pažema zkříženýma, opírali o zeď, ale ve skutečnosti to byli dva policisté v civilu vyslaní sem, aby dohlédli na to, že se shromáždění odbude v mezích recepcy pořádané v soukromém domě [...] [Vassalli, *Nespočet*]*

Předložka

Předložkou bylo v našem vzorku přeloženo 9 infinitivních vět. Samotnou předložku jako překladový ekvivalent volili překladatelé například u sloves *di avere* - *s*; *di essere* - *za*; *a prendere* - *pro*. Tyto tři slovesa i spolu se slovesem *mettere* (jenž se nachází v příkladu (79)) bychom mohli zařadit do kategorie sloves, jež mohou nést obecný význam, často jsou sponovými slovesy tj. kopulativními a ztrácí tak svůj vlastní význam a přebírají význam slov,

se kterými se pojí. Právě proto nejspíše je možné daný význam sloves vyjádřit pouhou předložkou.¹⁶⁸

(79) *Adesso c'è che son venuti quelli del Tropicana, il Casinò, e hanno offerto un sacco di soldi per metter su un match Larry contro Benson. / Ted' se stalo, že přišli ti z Tropicany, toho kasina, a nabídli spoustu peněz za zápas Larry kontra Benson. [Baricco, City (1999); překlad A. Flemrová (1999)]*

(80) *Quell'estate m'accorsi che restavo sola e vidi partire Ciccio Incarbone a cercare fortuna in America, col sacco sulle spalle e senza speranza di rimpatrio. Poveretto, voleva venire a casa nostra per salutarci e dirmi l'ultima parola, ma mio padre lo trattò male e non volle che si presentasse nemmeno a mia madre. / Tenkrát v létě jsem si uvědomila, že zůstanu sama, Ciccio Incarbone odjel za štěstím do Ameriky, s pytlek přes rameno a bez naděje, že se ještě někdy vrátí Chudák, před odjezdem přišel k nám domů rozloučit se a naposledy si se mnou promluvit, můj otec však s ním zacházel zle a nedovolil mu ani, aby zašel za mou matkou. [Bonaviri, Sarto (1996); překlad Frýbort (1989)]*

Infinitiv

Jelikož čeština v mnohých případech užívá infinitiv podobně jako italština (viz oddíl o infinitivu), překladatelé volili jako ekvivalent k italské implicitní větě tvořené infinitivem také infinitiv a to ve velké míře, infinitiv či infinitivní vazby jsme zaznamenali ve 140 případech. Zpozorovali jsme však jednu zajímavou tendenci, totiž že často bylo k infinitivu přikládáno i jiné sloveso, které vyjadřovalo naléhavost, přání či počátek děje. Jednalo se konkrétně o kategorii neplnovýznamových sloves: *začít*, *moci*, *mušet*, *chtít* vazby s těmito slovesy jsme zaznamenali v 9 případech. Příklad uvádím ve větě č. (81), kde sloveso hledat (*cercare*) je spojeno se slovesem *začít*. K těm častějším patřilo sloveso *chtít*, v originále taková slovesa doprovázela předložka *per* např.: *quasi per correre - jakoby se chtěla rozeběhnout*. Překladatelé nejspíše volili takovýto způsob překladu ve větách, kde právě spojení

¹⁶⁸ „Alla categoria dei verbi supporto appartengono verbi dal significato generale, come <fare, dare, prendere, mettere, avere, essere> e alcuni altri. Grazie alla loro genericità, questi verbi si prestano a essere utilizzati in contesti diversi, dove assumono significati che dipendono dalle parole con cui si combinano.“ Treccani [online]. [poslední přístup 2019-11-16] Dostupné z: [http://www.treccani.it/enciclopedia/verbi-supporto_\(Enciclopedia-dell%27Italiano\)/](http://www.treccani.it/enciclopedia/verbi-supporto_(Enciclopedia-dell%27Italiano)/)

s infinitivem a danou předložkou daný význam implikovalo, jako třeba v příkladu (82), kde v italském originálu ve spojení *per non mettere* můžeme cítit přání, tedy právě že Huppert nechtěl onu věc udělat, český překladatel pak zřejmě, českému čtenáři onen význam zprostředkoval právě takovýmto způsobem. Větší počet implicitních vět byl přeložen infinitivem u sloves *trovare* (10); *fare, mettere, passare* a *andare* (po 8 větách); *mettere* (7).

(81) *E quando, di là dal marciapiede opposto, riconobbe il proprio portone, voltò in su gli occhi pieni di gratitudine a cercare per i piani le finestre di casa. / Když z protějšího chodníku podle domovních dveří poznala dům, kde bydlí, podívala se vzhůru a očima plnými vděčnosti začala v jednotlivých patrech hledat okna, za nimiž bydlí. [Morante, Příběh (1974); překlad Z. Frýbort (1990)]*

(82) *Madame Huppert, forse per non mettere in imbarazzo l'ospite, seguì il suo esempio. / Madame Huppertová snad nechtěla přivést hosta do rozpaků, a tak následovala jejího příkladu. [Tabucchi, Pohled (1996); překlad J. Pelán (2006)]*

V ostatních případech stál infinitiv samostatně či ve spojení s původní italskou finitní větou v 131 případech, jako ukázka nám poslouží příklad (83).

(83) *Quando la solitudine gli stringeva il cuore, saliva al cimitero, a parlare con Hélène. / Když mu samota svírala srdce, šel nahoru na hřbitov, promluvit si s Hélène. [Baricco, Hedvábí (1999); překlad A. Flemrová (2004)]*

c) hlavní věta

Jako překladový ekvivalent k italské finitní a implicitní větě byly ve 114 případech použity dvě věty hlavní. Nejčastěji pak ve slučovacím poměru, spojené spojkou *a* 64 vět, juxtapozicí bylo spojeno 30 vět, v italštině pak takovéto věty doprovázely různé předložky a spojky jako *di, a, per, senza*. V odporovacím poměru jsme napočítali 20 vět, spojené spojkou *ale* či *aniž*, v italštině pak takovýmto spojením odpovídala spojka *senza, a a pur di*. Český respondent italského infinitivu se spojkou *senza* byl v češtině často doplněn kondicionálem, jak je tomu i v příkladě (86). Je zajímavé, že italská spojka *senza* byla ve velké části případů přeložena ale právě slučovacím poměrem (popř. juxtapozicí) a ne odporovacím poměrem (poměr sl. ku poměru odpor. je 24:17).

Zastoupení italských předložek pro slučovací poměr bylo následující: *a* 30x; *senza* 24x; *per* 20x; *di* 6x; *da* 3x; *prima di* 2x, a ve zbytku, tedy 9 větách, byl infinitiv připojen k finitnímu slovesu bez předložky či spojky.

V příkladě (86) vidíme, že překladatelé volili jako překladový ekvivalent hlavní větu i tam, kde byla jasná konotace vedlejší věty. V této větě by bylo exaktnější přeložit *per tornare* spíše jako *aby se vrátili*, překladatel však použil dvě věty hlavní. Takováto volba může být dána stylem psaní, jaký si překladatel zvolil, tedy spíše souřadnou syntax.

(84) [...] *anni di galera ti sveglio... - ma s'interruppe per andare incontro al pretore che veniva.* / [...] *probudím tě několika roky žaláře... "ale přerušil se a vykročil vstříc přicházejícímu soudci.* [Sciascia, *Den sovy* (1963); překlad Felix (1964)]

(85) *Il Maestro stava appoggiato alle corde, a guardare due che facevano i pugni.* / *Mistr se opíral o provazy a díval se na dva, co spolu boxovali.* [Baricco, *City* (1999); překlad A. Flemrová (1999)]

(86) *Un amico li aspettava, in una località designata, per tornare insieme alla base.* / *Kamarád na ně na jednom místě čeká, společně se vrátí na základnu.* [Morante, *Příběh* (1974); překlad Z. Frýbort (1990)]

(87) *Non ti è accaduto nulla, in questi casi, che possa indicarci chi si aggirasse, senza avere le tue giustificazioni, tra la cucina e la biblioteca?" / "Nestalo se ti při tom, že by sis všiml někoho, kdo se potlouká, aniž by k tomu měl oprávnění, jaké máš ty, v prostorách mezi kuchyní a knihovnou?"* [Eco, *Jmeno růže* (1980); překlad Z. Frýbort (1988)]

d) Jiný způsob překladu

Do této skupiny jsme zařadili, stejně jako u gerundia, infinitivy, které byly vynechány v překladu implicitní věty; infinitivy, jejichž význam byl v češtině opsán jinými slovy; a případ, kdy finitní sloveso a nefinitní sloveso byly přeloženy dvěma větami oddělenými tečkou.

Vynechání

Nefinitní sloveso bylo vynecháno v českém překladu v 33 případech, často se jednalo o věty, ve kterých význam slovesa byl zřejmý z kontextu dané věty či z kontextu věty

předchozí. Dále v případě, že finitní sloveso mělo obdobný význam jako sloveso nefinitní, v tomto případě také překladatel nepovažoval za nutné oba významy zapisovat, takovýto příklad je uveden v (90), kde ve větě *apriva bocca per parlare diceva sciocchezze* v originále říká, že *otevřel ústa, aby promluvil a říkal hlouposti*, překladatel pak *aby říkal*, tedy infinitiv, vypustil, neboť obě věty mohou vyjadřovat totéž.

(88) *Per evitare che, a lasciarla sola nella strada, gliela rubassero, non salì, ma dal basso prima fischiò verso la finestra dei Marrocco, e poi chiamò / Aby mu ji u chodníku nikdo neukradl, nešel nahoru, zapískal Marroccovým pod oknem, zavolal: [Morante, Příběh (1974); překlad Z. Frýbort (1990)]*

(89) *Interrogò non so chi dei tre per sapere dove andassero e che facessero. Vieni e vedrai, gli fu risposto ed egli li seguì in una casa sotterranea, molto ampi, dove c'erano raccolte persone di entrambi i sessi / Zeptal se, nevím už které z těch tři osob, kam chodí a co tam dělají. Příklad a uvidíš sám, dostalo se mu odpovědi, a tak s nimi odešel do rozlehlého podzemního obydlí, kde byla spousta osob obého pohlaví. [Eco, Jmeno růže (1980); překlad Z. Frýbort (1988)]*

(90) *Non c'era più, ma c'era stato fino a pochi minuti prima, il duca di Villarosa: un omettino che nella buona società palermitana dell' epoca veniva chiamato con l' appellativo di «sua vacuità» perché era molto altezzoso, molto frivolo e ogni volta che apriva bocca per parlare diceva sciocchezze. / Ted' už tu není, ale ještě před pár minutami zde byl i vévoda z Villarosy: človíček, kterému v palermských vyšších kruzích přezdívali "jeho duchaprázdnot", protože byl příšerně nadutý, malicherný a pokaždé, když otevřel ústa, vyšla z nich nehorázná pitomost. [Vasalli, Labuť (1993); překlad K. Vinšová (2000)]*

Opis

Vyjádření infinitivu pomocí opisu jsme zaznamenali v 21 větách.

(91) *Puoi mangiarle senza quasi sentire il velluto della pelle, che ti fa correre i brividi dalla lingua sino all' inguine. / Člověk si ani neuvědomí, že mají drsnou slupku, ze které mu, když do ní kousne, přeběhne mráz od jazyku až po rozkrok. [Eco, Kyvadlo (1989); překlad Z. Frýbort (2007)]*

Spojení 2 vět v 1

Do této kategorie řadíme ty věty, ve kterých byla věta s finitním slovesem a nefinitním slovesem sloučena v jednu, finitní sloveso bylo vynecháno. Častým finitním slovesem bylo sloveso *vedere*, jak můžeme vidět i v příkladu (92). Do této kategorie spadá 35 vět.

- (92) *Ci si vedeva passare solo una camionetta stracarica di gente, poi il carretto del gelataio, un gruppetto di militari alleati con le loro signorine, un gobetto anziano, tre o quattro ragazzini con un pallone, e nessun altro. / Projížděl tam nákladáček plný lidí, byl tam zmrzlinář s vozíkem, hlouček spojeneckých vojáků se svými signorinami, hrbatý stařeček, pár kluků s míčem a pak už nikdo. [Morante, Příběh (1974); překlad Z. Frýbort (1990)]*

2 věty

Poslední kategorii tvoří překladový protějšek finitnímu a nefinitnímu slovesu dvěma oddělenými větami. V celém našem vzorku šlo pouze o dva příklady. Jeden z nich uvádíme níže.

- (93) *Arrotolò l' elastico degli slip di un paio di giri, in modo che arrivassero appena sopra la cicatrice e rimanessero abbastanza tesi da lasciare un po' di vuoto tra l' orlo e la pancia, a formare un ponte fra le ossa del bacino. / Srolovala gumu na kalhotkách, aby jí dosahovaly těsně k jizvě a zůstaly dostatečně napnuté. Mezi jejich okrajem a břichem vznikla štěrbina a vytvořila se spojnice mezi kyčelními kostmi. [Giordano, Prvočísla (2008); překlad A. Flemrová (2009)]*

5.4 Metoda postupu a analýza implicitních vět s participiem

Stejně jako u ostatních nefinitních tvarů k participiu je možné přidávat zájmena ve formě enklitik, i v tomto případě tento fakt nijak nezohledňujeme v naší analýze. Metoda zůstává stejná i u příčestí, tedy vyhledáme 27 sloves s nejvyšší frekvencí a od každého slovesa zhodnotíme překlad 30 vět.

Když jsme sestavovali vzorec pro vyhledávání implicitních vět s participiem, museli jsme brát v potaz to, že příčestí je zároveň součástí složených časů, dále že příčestí může být i přídavnými a podstatnými jmény. Proto jsme sestavili následující vzorec, který si následně blíže popíšeme.

```
[tag!="VER:pres|VER:impf|VER:cond|VER:inf|VER:cpre|VER:futu|VER:geru|VER:remo|VER:cimp"] [word=".*ato|. *ata|. *ati|. *ate|. *ito|. *ita|. *iti|. *ite|. *uto|. *uta|. *uti|. *ute" & tag="VER:pper"]
```

První tag je stop listem, ve výskytech se nesmí vyskytovat žádné sloveso ve všech zmíněných časech. Jelikož za tímto tagem následuje v hranatých závorkách i další tag, ten první bude mít funkci prvního členu, tedy tím zamezíme výskytu pomocných sloves. V druhých hranatých závorkách jsme zadali dotaz na vyhledání slov s koncovkami typickými pro přičestí, ale jelikož tyto koncovky mohou být i u přídavných jmen, podstatných apod. přidali jsme k tomu tag pro vyhledávání pouze participií.

5.4.1 Participium

Po zadání výše zmíněného vzorce do korpusu nám vyšlo 12 371 výskytů. Bohužel při procházení sloves s nejvyšší frekvencí jsme narazili na příliš velké množství vět, ve kterých dané participium nebylo použito jako součást implicitní věty. Mezi výskyty bylo příliš velké množství minulých a složených časů s tím, že někdy byly dané tvary zřejmě chybně tagovány (*Era venuto a salutare*), jindy se pomocné sloveso nacházelo jinde ve větě a ne hned vedle participia (např. *avrebbero già impiccato*), velké množství participií pak bylo ve funkci přídavných jmen (*Pensò che c'era un tempo finito; Cigno osservava le mani dell'uomo seduto dall'altra parte del divano*). Dále také zřejmě pro chybné tagování se nám vyhledaly i tvary, jež nebyly participií, ale například *passatem remotem* či druhou osobou množného čísla různých časů (např. přítomného indikativu: *Suvvia, colmatene questo canestrello e poi tornate*), jelikož participium může mít u konkrétních sloves stejné tvary napříč jazykovým systémem, tyto tvary se nám vyhledaly i přes to, že náš požadavek z tagu zněl hledat pouze participia (*tag="VER:pper"*). Například u slovesa *dare* byly časté výrazy, kde *dato* bylo použito spolu se vztažným zájmenem *che* a vytvářely tak spojení *dato che* překládané do češtiny jako *vzhledem*.

Skutečných participiálních vět implicitních bylo v korpusu velice málo, bohužel pro naši zvolenou metodu zcela nedostatečný počet. Nenašli jsme v korpusu 27 sloves, u nichž bychom mohli zhodnotit 30 vět. Ze všech prozkoumaných sloves v korpusu narazili pouze na 4 slovesa, u nichž jsme našli 30 implicitních vět, a to např.: *sedere; arrivare; portare*; u několika ostatních to nebylo plných 30 vět, ale přibližovalo se to k číslu 30, jako např. u sloves *andare: 27; tornare: 26, uscire: 25; venire: 22*. U ostatních sloves nebyly buďto žádné anebo jsme implicitních vět napočítali řádově pouze v jednotkách či potřebného počtu 30 vůbec nedosahovaly. Pro názornou ukázkou zde uvádíme několik možných překladových

protějšků, na které jsme narazili při analýze v korpusu, ačkoli z nich nemůžeme učinit průkazné závěry.

a. věta hlavní

Ve velkém počtu prozkoumaných vět, byla věta s finitním a věta s nefinitním slovesem přeloženy dvěma hlavními větami ve slučovací poměru. Takovéto věty vyjadřovali souběžnost či předčasnost, na základě času ve větě hlavní a spojek, jež v italských větách věty pojily. Překlady pak často doplňovala příslovce vyjadřující příslovečné určení času, jako v příkladu (95), kde k větě hlavní je přidáno spojení *hned nato*.

- (94) *Arrivato a Roma era stato incoronato dal popolo. / Dorazil do Říma a dal se korunovat lidem. [Eco, Jmeno růže (1980); překlad Z. Frýbort (1988)]*
- (95) *Finito in questo modo il tentativo per arginare la febbre di malta, sorse, mio malgrado, una nuova questione. / Takhle tedy skončily pokusy zarazit bahenní horečku a hned nato se sám od sebe vynořil nový problém. [Bonaviri, Nezměrný čas (1976); překlad V. Mikeš (1996)]*
- (96) *Ma a questo punto, lasciato per un attimo il guinzaglio di Bella, tornò indietro di corsa. / V tom okamžiku však pustil vodítko a vběhl zpátky dovnitř. [Morante, Příběh (1974); překlad Z. Frýbort (1990)]*
- (97) *«Mio nipote,» mi disse precipitosamente donna Riricchia «stanotte ha vomitato, ma adesso, tornato da scuola, s'è scolorito all' improvviso. / "Můj synovec," vykládala o překot donna Riricchia, "dneska v noci zvracel a teď se vrátil ze školy a najednou úplně ztratil barvu. [Bonaviri, Nezměrný čas (1976); překlad V. Mikeš (1996)]*
- (98) *Intanto, abbandonati gli spalti, i due uomini si erano immersi nel dedalo di viuzze che tagliava il centro dell'abitato. / Mezitím oba muži opustili ochozy a vnořili se do bludiště uliček ve středu města. [Leoni, Záhady mozaiky (2004); překlad A. Režná (2006)]*
- (99) *Seduto di fronte a lui, Hervé Joncour, con una sigaretta spenta tra le labbra, ascoltava, immobile. / Naproti němu seděl Hervé Joncour s nezapálenou cigaretou ve rtech a poslouchal, bez hnutí. [Barico, Hedvábí (1999); překlad A. Flemrová (2004)]*

b. věta vedlejší

Časová

Z prozkoumaných vět jsme narazili na největší počet vedlejších vět časových. Participium tak vyjadřuje ve velkém množství příkladů předčasnost či současnost ke větě hlavní, jež je vyjadřována právě vedlejší větou časovou, a do češtiny je překládána v doplnění s různými časovými spojkami a příslovci: *sotva, když, co, až, jakmile, hned, hned po, jak* et. U časových vět vedlejších bylo v italštině často doplnění, kdy se daná událost stala (*un giorno, una mattina, appena, non appena, stavolta, una volta*).

- (100) «*Onorevole, - gli disse: - qualche giorno fa, **appena uscito** dal carcere, voi avete annunciato la vostra intenzione di chiedere udienza a sua maestà il Re. / Pane poslanče," oslovil ho, "**když jste** před pár dny **vyšel** z vězení, vyjádřil jste úmysl požádat o audienci u Jeho Veličenstva krále. [Vassalli, Nespočet (1999); překlad K. Vinšová (2003)]*
- (101) ***Trovati** i nomi, la levatrice propose di recarsi lei stessa all'Anagrafe, per la necessaria denuncia; e Iduzza da principio recalcitrava, per il motivo che si può intendere. / **Jakmile tu byla** jména, porodní babka se nabídla, že sama zajde na ohlašovací úřad a všechno tam zařídí, iduzza se však zpočátku bránila, proč, to je snad jasné. [Morante, Příběh (1974); překlad Z. Frýbort (1990)]*
- (102) *...**passato** questo periodo, il bambino sarebbe tornato naturalmente normale... / ...**Až to bude mít** za sebou, bude zas jak dřív... [Morante, Příběh (1974); překlad Z. Frýbort (1990)]*
- (103) ***Passata** la festa di Natale, ce ne stavamo dentro a guardare i monti di Militello su cui correva la nebbia, e non giocavamo piú con mio padre perché era scontento e se ne stava appartato, con le mani doloranti. / **Když bylo** po vánocích, vysedávali jsme v dílně a dívali se na militellské kopce, přes které se hnaly mlhy, a už jsme si nehráli s otcem, protože byl rozmrzely. [Bonaviri, Sarto (1996); překlad Z. Frýbort (1989)]*
- (104) ***Tornato** a casa, non uscì a lavorare nel parco, come era sua consuetudine, ma rimase nel suo studio, a pensare. / **Když se vrátil** domů, nešel pracovat do parku, jak bylo jeho zvykem, ale zůstal ve své pracovně a přemýšlel. [Barico, Hedvábi (1999); překlad A. Flemrová (2004)]*

(105) *Una volta entrato cercò il tabellone con la disposizione delle aule, per non chiedere aiuto alle bidelle. / Jakmile vešel do budovy, hledal informační tabuli s rozmístěním tříd, aby se nemusel ptát školnic. [Giordano, Prvočísla (2008); překlad A. Flemrová (2009)]*

Přívlastková

Narazili jsme i na několik vedlejších vět přívlastkových.

(106) *Mio padre, mattiniero, tornato da due anni circa dall'Abissinia, vedendomi seduto in un'ora così presta al tavolo della cucinetta, mi guardò stupito. / Můj otec, který byl ranní ptáče a který se asi před dvěma lety vrátil z Habeše, na mě pohlédl užasle, když mě spatřil, jak takhle časně ráno sedím za kuchyňským stolem. [Bonaviri, Nezměrný čas (1976); překlad V. Mikeš (1996)]*

c. slovní druh

Podstatné jméno

Dalším možným ekvivalentem k participiím dle prozkoumaného materiálu je konstrukce podstatného jména a předložky, která vyjadřuje časový vztah, takových případů bylo jen pár.

(107) *Tornati in Italia si erano persi di vista, ma Denis non ne aveva sofferto. / Po návratu do Itálie se ztratili jeden druhému z očí, ale Denis se pro to netrápil [Giordano, Prvočísla (2008); překlad A. Flemrová (2009)]*

d. Vynechání

V několika případech bylo přičestí vynecháno. V příkladě (106) můžeme vidět, že ačkoli bylo přičestí vynecháno, bylo v překladu ponéháno příslovečné určení místa: *doma* a z věty tak lze vyčíst původní sloveso (na základě kontextu), že se děj věty hlavní stal po tom, co se vrátili domů.

(108) *Tornati a casa Amparo mi disse: "Hai guardato la sua mano? / Doma mi Amparo řekla:» Podíval ses mu na ruku? [Eco, Kyvadlo (1989); překlad Z. Frýbort (2007)]*

- (109) *Il sindaco, circondato dai quattro assessori, guardava attorno e non sapeva cosa dire. / Starosta se rozhlížel po čtyřech radních kolem sebe a nevěděl co říci. [Bonaviri, Nezměrný čas (1976); překlad V. Mikeš (1996)]*
- (110) *Seduta fra la folla nel crepuscolo, Ida ebbe l'impressione che il corpo di Usepe, dormiente sulle sue ginocchia, si fosse fatto ancora più piccolo e minuto / V houstnoucím šeru měla Ida dojem, že Usepe, který jí spal na kolenou, je ještě menší a drobnější, než byl. [Morante, Příběh (1974); překlad Z. Frýbort (1990)]*

Jak můžeme vidět na příkladech (108), (104), (109) téměř identické věty i se stejným slovesem (*tornare*) jsou překladateli překládány různými způsoby. Jednou je přičestí věty implicitní vyjádřeno vedlejší větou časovou (104), dále podstatným jménem s předložkou (108) a jindy vynecháno (109).

Výše zmíněná situace nízkého počtu vět v korpusu může být dána zřejmě i restrikcí, kterou přičestí pro tvoření implicitních vět mají. Tedy jejich tvoření se odvíjí od tranzitivity a intransitivity slovesa a hraje svou roli i durativnost, jak je popsáno v příslušném oddílu o italských implicitních větách s participiem.

Tento výsledek poukazuje i na fakt, že implicitní věty s přičestím nejsou tak běžné v italském jazyce, jako jsou implicitní věty s gerundiem a infinitivem. Tyto dva typy se používají hojně jak v mluveném tak v psaném jazyce, zatímco implicitní věty participiální se zdají býti běžnější pro psaný jazyk.

Když jsme tvořili regulární vzorec, nabízely se nám i jiné formy vzorců, avšak dané vzorce nebyly tolik efektivní jako právě ten, s kterým jsme pracovali, neboť ostatní vzorce nacházely značně větší množství šumů a nežádoucích slovesných forem.

Z tak nízkého vzorku bychom nebyli schopni učinit průkazné závěry. Nezbyvá nám tedy, než danou problematiku nechat na jinou studii, s jiným metodologickým postupem, použít jiná východiska a postavit ji na jiném základu a tak doufáme, že tato práce bude inspirovat k dalšímu bádání. Bylo by pak bezesporu nutné použít větší subkorpus a neomezovat se pouze na beletrii či sestavit jinou základnu dat, a nelimitovat vzorek sloves jak jsme to učinili.

6 Základní typologie překladových protějšků

V této kapitole shrneme poznatky, jež jsme podrobně rozepsali v kapitole 5 a doplníme je dalšími postřehy, jež vyplynuly z naší studie.

6.1 Překladové protějšky implicitních vět s gerundiem

Výsledky analýzy korpusových dat přinesly zajímavé závěry. Ukázalo se, že čeština nabízí rozmanité možnosti, jakými lze gerundium do češtiny překládat. Často tak identické typy vět byly překládány do češtiny různými způsoby. V překladovém jazyce, se jeví určité překladové protějšky sobě ekvivalentní, například v mnohých případech by se nezměnil celkový význam věty, kdyby se pro překlad použilo místo věty hlavní podstatné jméno s předložkou. Překlad implicitních gerundiálních vět podstatným jménem s předložkou popř. podstatným jménem v sedmém pádě (často doplněným příslovcem vyjadřujícím současnost jako např. *přítom*) a hlavní větou v souřadném spojení se jeví jako téměř ekvivalentní překladové řešení. Např. věta *Andando a scuola ho incontrato Paolo* lze přeložit různými způsoby: a) vedlejší větou časovou: *Když jsem šel do školy, potkal jsem Paola*; b) konstrukcí podstatného jména a předložky: *Po cestě/cestou do školy jsem potkal Paola*; c) Větou hlavní ve slučovacím poměru: *Šel jsem do školy a potkal jsem (přítom) Paola*, pokud se však pojí dvě věty hlavní k sobě v poměru slučovacím, pro vyjádření průběhu by bylo zapotřebí přidat slovo, jež by ho vyjadřovalo jako např. příslovce *přítom*, *zároveň* apod. do věty původně finitní. Konkrétní typ užití pak zřejmě záleží na subjektivním cítění překladatele, stylistické volbě, či lexikální tendenci v překladovém jazyce (tedy slovnímu úzu typickému pro daný jazyk, situace kdy je pro konkrétní děj či věc běžné v daném jazyce používat ve vysoké míře určité slovo, slovní vazbu, sousloví et.).

Z analýzy korpusových dat vyšlo najevo, že v českém jazyce se jako překladové protějšky gerundia v implicitní větě užívají:

- a) hlavní věta, nejčastěji souřadně spojená
- b) vedlejší věta (časová, přípustková, příčinná, způsobová, účelová, předmětná, podmínková);
- c) slovní druh (podstatné jméno, přídavné jméno, předložka, příslovce, sloveso (příslovce, infinitiv));
- d) přechodník;
- e) opis;
- f) vynechání gerundia či spojení věty finitní a implicitní v jednu větu

g) dvě samostatné věty hlavní, oddělené tečkou

Mezi nejfrekventovanější překladové protějšky patří *hlavní věta v souřadném spojení, slovní druh*, zvláště pak *podstatné jméno doplněné předložkou* a *věta vedlejší*, přičemž nejčastější byla *vedlejší věta časová*. Ostatní způsoby překladu jsou možné, nevykazují však výraznější tendence.

Dále z naší analýzy vyplynulo, že způsob překladu gerundia často závisí na sémantice slovesa a že u konkrétních sloves překladatelé dané gerundium překládají podobným způsobem. Některá slovesa, na druhou stranu nevykazovala nějaké převážné tendence překladu, jako třeba sloveso *cercare, parlare*, u nichž překladové ekvivalenty byly více či méně různorodé. U slovesa *dire* byla tendence gerundium vynechávat či ho přeložit větou hlavní spojenou slučovací vztahem. Překladový ekvivalent v podobě vedlejší věty převládal u slovesa *essere*, kde byla téměř polovina vět přeložena větou vedlejší v příčinnou a dále pak větou přípustkovou a nevyskytla se v překladech žádná jmenná vazba či opis, podobně u slovesa *sapere* převládal překlad gerundia vedlejší větou příčinou či přípustkovou, u slovesa *vedere* nejčastěji vedlejší větou časovou a u slovesa *avere* nejvíce příčinnou a následně časovou. Hlavní větou bylo nejčastěji překládáno například sloveso *lasciare* či *indicare*, u nichž jsme taky nezaznamenali žádnou jmennou vazbu, za to sloveso *gridare*, které také z většiny případů bylo přeloženo hlavní větou připojenou spojkou *a*, se překládalo často i podstatným jménem s předložkou (*s výkřikem, se zvoláním* apod.). Zvláštním případem bylo sloveso *continuare*, které bylo v nadpolovině překladech vyjádřeno příslovcem, neboť u ostatních sloves se gerundium vyjádřené příslovcem vyskytovalo průměrně jednou až dvakrát. U sloves *pensare, ridere, sorridere* bylo nejvýraznějším překladovým ekvivalentem gerundia podstatné jméno s předložkou podobně pak *camminare*, kde podstatné jméno bylo často navíc ještě doplněno přídavným jménem (*rychlým krokem, ráznou chůzí* apod.). Je tedy zřejmé, že sémantika slovesa v překladech hraje svou roli a že pokud bychom sledovali další slovesa v korpusu, celkový obraz četností překladových ekvivalentů by se nám mírně změnil na základě vytyčených sloves, avšak lze předpokládat, že vzhledem k poměru četností námi prozkoumaného vzorku, hlavní tendence v celkovém poměru by zůstaly stejné, tedy že nejčastějším překladovým protějškem by zůstala věta hlavní ve slučovací poměru.

Další způsob, který se dá využít pro přiblížení významu gerundia je vid. Překladatelé využívali pro vyjádření gerundia často slovesa nedokonavá, a tvořili je hlavně vložením sufixu *-vat*, který v sobě nese i význam iterativní (*vyvolávat, vyčkávat, očekávat, zůstatvat*).

Druhý způsob, jakým překladatelé s videm pracovali, bylo pomocí předpon. Jak jsme zmínili i v kapitole o italských nefinitních tvarech *I.I.*, když jsme zmiňovali rozdíl v pojetí vidu mezi italštinou a češtinou, čeština si k vyjádření modifikace děje pomáhá nejrůznějšími předponami. I tento způsob byl překladateli využíván. Překladatelé tak ke slovesům přidávají různé předpony a modifikují význam slovesa a snaží se tak přiblížit význam původního gerundia – v naší studii se jako nejfrekventovanější předpona jeví předpona *po-*. Příklady: *podívat se, pomyslet si, pomýšlet, pobíhat, pousmát se*, dále třeba užívali předponu *vy-*: *vykřikovat, vyvolávat, vyčkávat* a další: *očekávat, zadívat se*.

Zajímavé je, že některá slovesa byla překládána převážně dokonavým způsobem a jiná spíše nedokonavě a u některých byl poměr různý. I zde bude svou roli hrát sémantika slovesa. Tak například sloveso *indicare* bylo v naprosté většině přeloženo dokonavě jako *ukázat* v 29 prozkoumaných větách a nedokonavě pouze v jedné větě: *ukazovat*.

V analyzovaných textech jsme si dále všímali, jestli průběžnost, jež gerundium vyjadřuje, byla v překladech vyjádřena navíc i za pomoci nějakého dalšího slova. Zaznamenali jsme pouze 30 vět, ve kterých bylo k překladovému ekvivalentu použito navíc slovo, které vyjadřovalo průběh, durativnost, či nějak modifikovalo děj, nejčastěji byla použita spřežka *přitom* (v 18 větách), což však není příliš vysoký počet vzhledem k tomu, že gerundium v sobě tento význam nese ze své podstaty, ve většině případů, se překladatelé rozhodli souběžnost finitního slovesa a gerundia přímo nevyjádřit. (Nemyslíme tím věty, kde současnost byla vyjádřena vlastní typologií překladového ekvivalentu: tj. časovou větu či podstatné jméno s předložkou *při*, jež vyjadřují průběh s dějem, ale věty ve kterých bylo ještě přidáno navíc slovo, jež vyjadřovalo průběh). Pro lepší představu jsme přidali příklad (94), ve kterém je použita příslovečná spřežka *přitom*, ale v podobných případech ji překladatelé často vynechávali). Dalšími výrazy, které autoři k tomuto cíli použili, byly: *dál, stále, v tom, zároveň, zatím, znovu, právě, zrovna*.

- (94) *Suo padre abbassava la testa, **tenendo** le mani giunte dietro la schiena, come se si stesse inchinando di fronte a una regina. / Otec sklonil hlavu, ruce **měl přitom sepjaté** za zády, jako by se klaněl před královnou. [Giordano, Prvočísla (2008); překlad A. Flemrová (2009)]*

6.2 Překladové protějšky implicitních vět s infinitivem

V této kapitole shrneme poznatky, které jsme již popsali v předchozí kapitole 5.2, pokusíme se nabídnout celistvé rozvržení možných překladových protějšků k implicitním větám s infinitivem, tak jak jsme je zaznamenali na našem materiálu v korpusu, tedy 810 větách, 27 slovesech. Dále vypíchneme specifické či společné tendence, které jednotlivá slovesa vykazovala.

Po prozkoumání všech námi analyzovaných překladů implicitních vět infinitivních vyplynulo, že při tvoření překladu infinitivu nehraje natolik významnou roli sémantika slovesa, ale spíše způsob jakým, se pojí infinitiv k větě explicitní. Tedy rozhodující pak často byla předložka či spojka či zájmeno nebo obecně to, co infinitivu předcházelo, popř. zda infinitivu nepředcházela žádná předložka. Po přepočítání všech předložek a spojek můžeme najít jisté tendence u překladatelů, avšak z naší analýzy vyplynulo, že daná předložka, spojka či předložkové spojení nám vždy nezaručuje daný překladový protějšek, neboť hraje u překladů velkou roli také osobní cítění překladatele, konkrétní kontextuální potřeby a pak také otázka jak přeložit do jazyka tvary, spojení apod., jež v onom jazyce neexistují. Naši tezi, že u infinitivu nehraje tak zásadní roli sémantika jednotlivých sloves podporuje i to, že v průměru rozložení jednotlivých překladových ekvivalentů u daných sloves bylo různorodější, než jak tomu bylo například u gerundia, u kterého určité překladové ekvivalenty u konkrétních sloves početně převažovaly. I když nepatrný počet sloves s určitou výraznou překladovou tendencí jsme zaznamenali (např. slovesa *morire* (konstrukce pod. jm. a předložky v 15 případech); *avere* (vedlejší věta předmětná ve 14 případech); *guardare* (souvětí souřadné 17 případech); *portare, dare a tenere* (vedlejší věta účelová po 11 větách).

Níže uvádíme hlavní tendence, které z naší analýzy korpusových dat jednoznačně vyplynuly. Obecně lze tedy říci, že v českém jazyce se jako překladové protějšky infinitivní implicitní věty užívají:

- a) **vedlejší věta (účelová, předmětná, časová, způsobová, přívlastková, podmětná, nerealizované průvodní okolnosti, příčinná, podmínková, přípustková, doplňková);**
- b) **slovní druh (podstatné jméno, přídavné jméno, předložka, příslovce, sloveso (infinitiv));**
- c) **hlavní věta, nejčastěji souřadně spojená;**
- d) **opis;**
- e) **vynechání infinitivu či spojení věty finitní a implicitní v jednu větu;**

f) dvě samostatné věty oddělené tečkou

Z naší analýzy jasně vyplynulo, že nejfrekventovanější překladový ekvivalent italské implicitní věty s infinitivem je věta vedlejší (49,6%). Ze všech vět jsme jich napočítali nejvíce účelových (144 vět; ze všech 810 příkladů je to 17,8%) a následovaly vedlejší věty předmětné (112 vět). V našem vzorku byly vedlejší věty předmětné nejčastěji uvozeny předložkou *di* (dále třeba předložkou *a*) a věty účelové byly ve velkém počtu uvozeny spojkou *per* (dále třeba předložkou *a, da*). Větší množství jsme jich pak zaznamenali u sloves **portare, tenere a dare** po 11 výskytech; **vedere** a **cercare** po 8. Je však zajímavé, že překladatelé v nemálo případech, kdy by bylo vhodné použít jako překladový protějšek vedlejší větu účelovou, vybrali jiný překladový ekvivalent, a to často koordinační spojení dvou vět hlavních v poměru slučovacím. Pro představu uvádím příklad (95), kde infinitiv předchází předložka *per*.

(95) *Approfittai del trambusto, per arrivare alla statua di Gramme. / Využil jsem zmatku a přiblížil se ke Grammově soše. [Eco, Kyvadlo (1989); překlad Z. Frýbort (2007)]*

Dále v pořadí četnosti následovaly vedlejší věty časové, těch bylo značně méně a to 40. Nejčastěji byl infinitiv uvozen *prima di*. Ale ani zde nemůžeme stoprocentně určit, že *prima di* vždy značí vedlejší větu časovou, protože spojení *prima di* bylo překladateli překládáno ve spojení s infinitivem i pomocí konstrukce s podstatným jménem a předložky (ve 12 případech) a to např. výrazně u slovesa *morire* (např. před smrtí), dále *prima di andare* (před odchodem), ale najdeme i překladové protějšky k *prima di* v koordinačním spojení dvou vět hlavních, například u slovesa **parlare**.

Další výraznou skupinou překladových protějšků byl infinitiv, řazený do skupiny větných členů, avšak z této skupiny byl tím nejpočetnějším (140 vět; z celkového počtu 810 vět je to 17%), z celkové frekvence tak druhý nejpočetnější typ českého překladového respondentu. Početnějším překladovým protějškem byl infinitiv u sloves **trovare** (9 vět), **passare a fare** (po 8 větách) a **andare, mettere** (po 7 větách). V několika případech infinitiv doplňovala tzv. neplnovýznamová slovesa jako *začít, chtít, moci, smět, mít* a často navíc byly v podmiňovacím způsobu. Tam, kde překladatelé přidávali sloveso *chít*, často infinitiv předcházela předložka *per*. U ostatních případů jsme nezaznamenali žádnou vazbu

s předložkou a daným přidaným slovesem, spíše šlo o vyjádření toho, co z vazby, sémantiky slovesa či kontextu věty vyplývalo.

Třetím nejpočetnějším typem překladových protějšků bylo koordinační spojení dvou vět hlavních ve slučovacím, popř. odporovacím poměru (114 vět). Tento způsob překladu se zdá být takovým “neutrálním“ překladovým protějškem, protože překladatelé v mnoha případech zvolili překlad infinitivu pomocí hlavní věty ve slučovacím poměru i u vět, kde nám předložka naznačovala větu vedlejší, a to často ve spojení s předložkou *per*, ale třeba i tam kde nám značila odporovací poměr spojka *senza*. Zdá se, že v několika případech překladatelé zde upřednostnili stylistickou rovinu nad významem. Tedy dali přednost souvětí souřadnému před podřadným, jako uvádím v příkladu (96), kde překladatel zřejmě nechtěl větu “zatěžovat“ další vedlejší větou, tak se rozhodl pro překlad infinitivu pomocí souvětí souřadného, tímto překladem však není zřejmé, že to, že šel do hradu, bylo proto, aby se ho zeptal, tedy onen účel cesty. Z našich sloves byla nejvíce hlavní větou v poměru slučovacím (popř. odporovacím) přeložena slovesa *guardare* (12 vět), *chiedere* (7 vět), *dire* (6 vět). Právě v této skupině se nám ukázala jako zajímavá již zmíněná spojka *senza*. Překladatelé preferovali použít jako překladový ekvivalent této spojce spíše hlavní větu s koordinačním spojením v poměru slučovacím (popř. juxtapozicí) než v poměru odporovacím, jenž spojka spíše implikuje. Spojka tak byla přeložena vícekrát v poměru slučovacím - 24 krát než odporovacím - 17 krát, jako v uvedeném příkladu (97). Spojka *senza* se však vyskytovala i napříč ostatními typy překladových protějšků, zaznamenali jsme například 6 vět (6 v. z 46) se *senza* přeložené podstatným jménem (popř. konstrukcí podstatného jména a předložky), 4x *senza* a infinitiv byly přeloženy příslovcem (4 z 5 v.).

(96) *Era andato al Palazzo di Giustizia dal procuratore generale Vincenzo Cosenza, che era un amico degli amici e un galantuomo, per chiedergli consiglio / Zašel do soudního paláce za generálním prokurátorem Vincenzem Cosenzou, který byl přítel jeho přátel a počestný muž, a požádal ho o radu [Vassalli, Labuť (1993); překlad K. Vinšová (2000)]*

(97) *Abbandonasti il talamo, te ne andasti in montagna con alcuni amici, senza lasciare l'indirizzo. / Opustilas manželské lože, odjela s nějakými lidmi do hor a nikomu neřekla kam. [Eco, Kyvadlo (1989); překlad Z. Frýbort (2007)]*

Překladový ekvivalent podstatným jménem nepatří mezi hlavní tendence, přesto se řadí k těm početnějším (47 výskytů). Typický byl pro sloveso *morire* (15) a *pensare* (6). Jak naopak ukázala analyzovaná data ostatní neslovesné tvary jako příslovce, předložka a přídavné jméno (jež řadíme do skupiny slovních druhů) se ukazují jako ne běžně užívané překladové protějšky k infinitivním větám implicitním. V našich datech představují dohromady pouze 16 vět. Předložkou pak byla překládána slovesa (jež můžeme zařadit do kategorie sponových sloves) jako *essere*, *avere*, *prendere*, *mettere*, tato slovesa ve spojení s předložkou v daných větách daný význam předložky v češtině opravdu vyjadřovala, např. *a essere - na; a cercare - za*.

Při překladu do češtiny však lze infinitiv či finitní sloveso ve větě vypustit, takovéto řešení volili překladatelé celkem u 68 případů. Z toho u 33 vynechali infinitiv a u 35 vynechali finitní sloveso. Takovýto způsob překladatelé volili, pokud si významy finitního a nefinitního slovesa byly blízké či se duplikovali či v případech, ve kterých odebrání slovesa neměnilo význam věty. Pokud bylo vynecháno finitní sloveso, často bylo nahrazeno jiným větným členem např. podstatným jménem. K první skupině patří z našich sloves například sloveso *parlare*, které bylo často vynecháváno. Vynecháno bylo zcela, když z kontextu význam slovesa vyplýval. Např. ve spojení se slovesem *udire*, kde překladatelé zřejmě předpokládali, že je z kontextu jasné, že ho slyšeli mluvit. Vynechávána byla právě často slovesa smyslového vnímání např. *vedere* (často ve větě finitní), *guardare*. K druhé skupině se z našich sloves s početnějším zastoupením řadí právě sloveso *guardare*, u vět s tímto slovesem bylo sloveso věty finitní vynecháváno a zachovávan byl význam infinitivu (tedy *guardare*) či překladatel zvolil jiné řešení, vybral takové sloveso, které sémanticky zahrnovalo oba významy, tedy jak ten finitního, tak nefinitního slovesa, např. *si volse a guardare - ohlédl se*.

Dvě samostatné věty jsou podobně jako u gerundia také adekvátní možný způsob překladu, ale málo využívaný překladateli. U infinitivu jsme zaznamenali jen 2 věty.

Níže uvádíme tabulku 10, ve které můžete vidět četnost jednotlivých překladových protějšků k celkovému počtu našeho vzorku, tedy 810 vět, uvedenou v procentech.

Tabulka 10. 6 nejfrekventovanějších typů překladových ekvivalentů infinitivních vět implicitních.

překladový ekvivalent	počet	%
vedlejší věta účelová	144	17,8
infinitiv	140	17,3
koordinační spojení hl. větou	114	14,1
vedlejší věta předmětná	112	13,8
podstatné jméno	47	5,8
vedlejší věta časová	40	4,9
zbytek	213	26,3
celkem	810	100

6.3 Srovnávání

Budeme se zabývat porovnáním protějšků infinitivních vět implicitních a implicitních vět gerundiálních. Podíváme se na to, zda je možné i na vzdory rozdílnosti obou tvarů najít nějaké společné tendence. Ke srovnání překladových protějšků implicitních vět participiálních nedošlo pro neucelený obraz získaných dat, viz výše 5.3, ponecháváme tak prostor dalším odborným pracím.

V tabulkách 11 a 12 můžete porovnat tři nejfrekventovanější typy překladových protějšků gerundia a infinitivu. Procenta jsou uvedena vzhledem k celkovému počtu 810 analyzovaných dat pro každý nefinitní tvar.

Tabulka 11. 3 nejpočetnější typy překladových protějšků impl. v. infinitivních

překladový ekvivalent	počet	%
vedlejší věta účelová	144	17,8
infinitiv	140	17,3
koordinační spojení hl. větou	114	14,1

Tabulka 12. 3 nejpočetnější typy překladových protějšků impl. v. gerundiálních

překladový ekvivalent	počet	%
koordinační spojení hl. větou	335	41,4
podstatné jméno	118	23
vedlejší věta časová	72	8,9

Při porovnání všech překladových protějšků jsme viděli velikou rozdílnost, co se týče početního rozložení jednotlivých respondentů. Ze všech překladových protějšků u gerundia převažoval jednoznačně překladový protějšek pomocí hlavní věty koordinačně spojené a to 41,4%, infinitivní věty byly početně nejvícekrát přeloženy vedlejší větou účelovou 17,8%.

Dle výše rozebrané problematiky polovětných konstrukcí v oddílu 3 můžeme vyčlenit kategorie na základě plně predikačního vyjádření, polopredikačního vyjádření a de-predikačního vyjádření, majících identický jazykový obsah. Tedy stejným přístupem, jakým k dané problematice (v případě přechodníků) přistupují v dílčí korpusové studii o románských gerundiích.¹⁶⁹ Tedy po sečtení typů překladů u daných nefinitivních tvarů podle toho specifického rozdělení, zda se jedná o predikační způsob překladového protějšku (hlavní věty v koordinačním spojení, vedlejší věty, dvě samostatné věty oddělené tečkou) nebo polopredikační (přechodníky, infinitivy, příčestí) anebo de-predikační (podstatná jména, předložky, konstrukce předložky a podstatného jména, příslovce), vyplynul nám pozoruhodný závěr: nejpočetnější překladový protějšek jak k implicitním větám infinitivním tak i implicitním větám gerundiálním je pro oba tyto nefinitivní tvary společný a to, plně predikační. Tedy po součtu překladových protějšků pomocí hlavní věty, vedlejší věty a dvou vět oddělených tečkou byl poměr následující: 518 (64%) respondentů pro infinitiv a 522 (64,4%)

¹⁶⁹ ČERMÁK, Petr a Olga NÁDVORNÍKOVÁ. *Románské jazyky a čeština ve světle paralelních korpusů*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, nakladatelství Karolinum, 2015., s. 191.

respondentů pro gerundium s tím, že u gerundia převládá překladový protějšek pomocí hlavní věty (41,4%) a u infinitivu převládají překladové protějšky pomocí vět vedlejších (49,6%). V procentuálním vyjádření uvedeném v závorce můžeme vidět, že se jedná o téměř identický podíl. Lze tak zobecňovat a říci, že nejčastěji je překladovým protějškem implicitních vět gerundiálních a infinitivních finitní tvar slovesa. Může jím být věta hlavní koordinačně spojená nebo věta vedlejší. Zatímco zbylé typy nebyly vzájemně srovnatelné: polopredikační respondenti ger: 4,6%; inf: 17,3%; de-predikační respondenti: ger: 23,2%; inf: 7,8% (procenta jsou uváděna z celkového počtu veškerých dat pro daný nefinitní tvar, tedy 810 výskytů). (Na základě námi prozkoumaných vět s participiem můžeme předpokládat, že i u toho typu bude nejčastější překladový protějšek plně predikační, neboť jsme narazili na největší počet překladů pomocí vedlejší věty a překlad pomocí dvou vět hlavních byl také častý, i když celkový počet vět nebyl natolik vysoký, abychom to mohli prohlásit jako závěr).

Výrazný rozdíl mezi respondenty daných vět můžeme vidět v naší stanovené kategorii slovních druhů. V celkovém počtu byly údaje téměř identické: ger.: 210; inf: 203. Výrazně se pak lišily v rozložení daných typů. U gerundia vyčníval překlad pomocí podstatného jména (popř. podstatného jména doprovázeného předložkou) a u infinitivu převažoval překlad infinitivem, ostatní typy slovních druhů byly zastoupeny v poměrně nízkém počtu.

7 Závěr

Naše práce si zvolila za cíl zmapovat překladové protějšky italských implicitních vět v češtině. Práci jsme rozdělili na dvě hlavní části: teoretickou a praktickou. V té první části, teoretické, jsme se zabývali obecným popisem nefinitních tvarů a implicitních vět v italštině a v češtině. V druhé části, praktické, jsme na základě popsané problematiky v teoretické části analyzovali překlady italských implicitních vět do češtiny. Data, jež nám posloužila jako výchozí zdroj v této části, byla extrahována z paralelního korpus InterCorp, verze 11.

V první části naší práce jsme se zabývali každým nefinitním tvarem zvlášť tedy: infinitivem, gerundiem a participiem, kromě jiného jsme popsali, jaké funkce může dané nefinitní sloveso plnit ve větě, a osvětlili jsme problematiku názornými ukázkami. Stejným způsobem jsme postupovali v italštině i v češtině.

V další kapitole jsme zmínili rozdílnost obou jazyků, jež se projevuje hlavně v míře a způsobu užívání implicitních vět. Například jsme upozornili na fakt, že se v současné češtině přechodník používá jen ve velmi nízké míře, a to spíše v literární sféře. Dále jsme vypíchlí, jaké výhody implicitní věty poskytují, tedy hlavně úsporu a kondenzaci sdělení. Tato syntaktická kondenzace pak přináší řadu výhod jako lepší manipulaci s danou větou či větší koherenci textu. V tomto kontextu jsme podotkli, že právě proto jsou implicitní věty oblíbené hlavně v žurnalistice. Na druhou stranu jsme uvedli i možné problémy, jež může implicitní věta přinášet, může docházet například k nejednoznačnosti při určení podmětu.

Při probírání problematiky v italském jazyce jsme upozornili na odlišnosti mezi danými nefinitními tvary a tvořením vět. Infinitiv často ve větě udává nějaká předložka, předložkový výraz apod., zatímco gerundium stojí běžně ve větě bez podobných doplnění (ale jsou také možná), dále participium se liší od ostatních dvou typů restrikcemi v tvoření, odvíjí se tak od povahy slovesa, zda je tranzitivní, intransitivní, durativní apod, ve větě může být doplněno adverbii, ale většinou stojí samo.

V této kapitole jsme dále popsali, jaké typy vět mohou dané tvary tvořit. Při popisu této problematiky jsme čelili problému se sekundární literaturou, narazili jsme na skutečnost, že české gramatiky tzv. polovětným konstrukcím příliš prostoru nevěnují, zvláště pak implicitním větám s českým přičestím. Také jsme ukázali jakým odlišným způsobem je k nefinitním tvarům a z nich plynoucím implicitním větám v češtině přistupováno. Implicitní věty se nazývají polopredikativními konstrukcemi a tvoří doplnění finitního slovesa. Na rozdíl od italštiny, v češtině nejsou nefinitní tvary považovány za predikát, v italštině se za predikát naopak považují.

V praktické části práce bylo naším hlavním cílem zjistit, jaké jsou možné překladové protějšky k daným implicitním větám, a dále pak i na vzdory jejich odlišnosti, najít nějaké společné tendence v rámci všech implicitních vět.

Naše zvolená metoda spočívala v analýze 27 nejfrekventovanějších sloves pro daný nefinitní tvar a od každého slovesa jsme hodnotili 30 překladů, vytvořil se nám tak vzorek 810 vět, postačující k vytvoření závěrů. Mustr, podle kterého jsme hodnotili překlady, jsme si předpřipravili na základě znalostí ze sekundární literatury, jednalo se o pět kategorií: hlavní věta koordinačně spojená, vedlejší věta, slovní druh, přechodník a kategorie jiná, kam jsme řadili unikátní překladové formy. V naší práci jsme však nemohli zhodnotit překlady implicitních vět s participii, jelikož jich byl v korpusu pro naši zvolenou metodu nedostatek, ponecháváme tak prostor pro možnou budoucí studii založenou na jiné metodologii. Porovnávali jsme tak pouze překladové protějšky implicitních vět gerundiálních a implicitních vět infinitivních.

Jako výrazná tendence se u implicitních vět s gerundiem ukázalo překládat implicitní větu pomocí hlavní věty koordinačně spojené 41,4%; následoval předkladový ekvivalent pomocí slovního druhu 25,9%, v němž převažovala jako ekvivalent gerundiím podstatná jména (popř. konstrukce podstatných jmén s předložkou: 14,6 % z celkového počtu dat). U infinitivních vět byl český nejpočetnější protějšek vyjádřen vedlejší větou: 49,6%; následoval ekvivalent vyjádřený slovním druhem: 25,1%. Početně se však rozložení u gerundia a infinitivu u daných slovních druhů výrazně lišilo.

Zjistili jsme, že u gerundia hraje významnou roli i sémantika slovesa, neboť konkrétní slovesa byla překládána stejným či obdobným způsobem i v nadpolovičních většinách prozkoumaných vět (např. u sloves *aspettare*, *lasciare*, *gridare*, *indicare*, *correre*, *dare*, *tenere*, *fare*, *alzare* byl nejvýraznější překladový respondent hlavní věta koordinačně spojená; u sloves *passare*, *ridere* a *sorridere* to bylo podstatné jméno s předložkou; u slovesa *continuare* příslovce; sloveso *vedere* bylo v nadpoloviční většině 30 prozkoumaných vět přeloženo vedlejší větou předmětnou). Zatímco u infinitivu tak důležitou roli sémantika slovesa nehrála, neboť rozložení překladových respondentů bylo u daných sloves výrazně vyrovnanější (až na několik výjimek), byl spíše rozhodující způsob, jakým se infinitiv pojil ke větě finitní. Na druhou stranu se ukázalo, že není stoprocentně možné říci, že se daná předložka s daným slovesem bude vždy překládat jediným, předem daným způsobem, protože jak je popsáno v kapitole 6.2. překladatelé volili různá překladová řešení u paralelních typů vět. Například předložka *per* + infinitiv byla ve většině případů přeložena vedlejší větou

účelovou, ale zaznamenali jsme ji i napříč ostatními typy překladových protějšků, tj. např. přeložené hlavní větou v koodinačním spojení, podstatným jménem apod., obdobně na tom byly ostatní předložky a předložková spojení, spojky apod. jako předložka *di*, u níž převládal početně jako překladový protějšek infinitivu vedlejší věta předmětná, ale také se nacházela i u ostatních typů překladů jako pomocí infinitivu *et*. Například u vět, kde nám předložka *per* naznačovala vedlejší větu účelovou, se překladatelé v mnoha případech rozhodli implicitní větu do češtiny přeložit hlavní větou koodinačně spojenou.

Zvláštní kategorii tvořili věty, ve kterých byl v češtině nefinitní tvar či finitní sloveso zcela vynecháno. Docházelo k tomu často právě v případě, když si sloveso finitní a nefinitní bylo významově blízké či dokonce rovné a v překladu by se pak tyto významy duplikovaly; dále pokud význam, jež slovesa vyjadřovala, byl jasný či odvoditelný z kontextu. Často tak byla vynechávána slovesa smyslového vnímání jako *vedere, udire, sentire* apod. na pozici finitního slovesa. Z infinitivů bylo např. často vynecháváno sloveso *parlare, guardare*. U gerundií zas významově podobné sloveso *dire*. Někdy překladatel zvolil takové sloveso, pokud to čeština umožňovala, jež neslo významy obou sloves jak finitního tak nefinitního.

V práci nás dále zajímalo, jak se čeština vyrovná s překladem italského gerundia, které v sobě nese význam iterativní a zároveň vyjadřuje souběh dvou dějů. V češtině byl však tento aspekt gerundia časo opomíjen. Současnost děje byla vyjádřena hlavně v konstrukcích tvořených podstatným jménem a předložkou *při*, jen v několika málo případech byl navíc překlad doplněn o slůvko, jež průběh vyjadřovalo jako *zároveň, přitom, současně* et. (nepočítáme mezi to vedlejší věty časové, které průběžnost vyjadřovaly). Iterativitu vyjadřovali překladatelé českým videm (tedy připojením koncovky *-vat* ke slovesu č. předponami), avšak ani tento způsob nepatřil k výrazné tendenci. Také i v tomto případě jen několik málo překladů bylo doplněno o slovíčko vyjadřující opakování: *znovu, zas* apod. V pouhých 1,9 procentech bylo gerundium nahrazeno českým přechodníkem.

Při srovnání překladových protějšků obou nefinitních tvarů jsme došli k poznatku, že pro oba tvary je nejčastější překladový ekvivalent vyjádřen plně predikačně u ger. pomocí hlavní věty koodinačně spojené; u inf: vedlejší větou (zdá se, že i u participia). Četnost polopredikační respondentů a de-predikačních respondentů nebyla mezi oběma typy finitních sloves srovnatelná.

Jak vyplynulo z naší analýzy, není možné jasně stanovit jeden konkrétní způsob, jakým by se měly implicitní věty překládat. Naše studie tak nabídla určitá možná překladová řešení, k nimž se lze reálně uchýlit, a naznačila, která jsou preferovanější a která méně.

Zároveň se ukázalo, že některé způsoby překladu jsou si často sobě rovnými. Například překlad implicitních vět s gerundiem podstatným jménem s předložkou a hlavní větou v souřadném spojení se jeví jako ekvivalentní překladové řešení. Při překladu tak jistě hraje svou důležitou roli i osobní cítění překladatele, stylistická rovina, ve které zrovna píše a překládá, zda preferuje věty koordinačně spojené či věty podřazené. Dále pak dopad na překlad má i celkový kontext, v němž se implicitní věta nachází a třeba i sémantika daného nefinitního slovesa vyskytujícího se ve větě či lexikální tendence v překladovém jazyce.

Resumé

Záměrem této práce bylo popsat nefinitní slovesné tvary a implicitní věty, které jimi lze tvořit v italštině a v češtině. Jako hlavní cíl jsme si vytyčili zmapovat možné překladové protějšky k italským implicitním větám. První kapitoly jsou uvedením do dané problematiky. Nejprve jsou popisovány dané nefinitní tvary, způsoby jejich tvoření, jaké funkce mohou ve větě plnit. V další kapitole je rozebrán rozdíl ve tvoření a užití implicitních vět mezi italštinou a češtinou. Zároveň je zde popsáno jakým způsobem se dané implicitní věty tvoří a jaké restriktce a podmínky s sebou nesou. Jádrem diplomové práce je korpusová studie implicitních vět na základě dat extrahovaných z paralelního korpusu InterCorp, verze 11 v rámci ČNK. V práci přinášíme analýzu překladových protějšků implicitních vět s gerundiem a infinitivem. K analýze implicitních vět participiálních v praktické části naší práce nakonec nedošlo z důvodu nedostatečného množství dat pro naši zvolenou metodu analýzy. Analyzovaná data jsme rozdělili do pěti základních skupin, překlad pomocí: *hlavní věty*, *vedlejší věty*, *slovního druhu*, *přechodníku* a skupiny *jiné*, kam jsme zařadili případy, které nespadaly do předchozích kategorií a které představovali unikátní formy překladu. Výsledky jsme přiblížili na konkrétních ukázkách stažených z korpusu. Při analýze dat jsme došli k závěru, že nejčastějším překladovým korespondentem větě explicitní a větě implicitní s gerundiem je překlad pomocí dvou hlavních vět v koordinačním spojení (příp. juxtapozicí) - 41,4%; implicitní věty infinitivní byly v nejvyšším počtu prozkoumaných případů překládány pomocí vedlejší věty - 49,6%. Z těchto údajů vyplynulo, že oba tyto typy implicitních vět jsou překládány do češtiny nejčastěji plně predikačním korespondentem.

Riassunto

L'obiettivo della presente tesi è stato quello di descrivere le forme infinite dei verbi e le frasi implicite che essi formano sia nella lingua italiana che nella lingua ceca. Lo scopo principale era poi scoprire quali sono le possibilità nella traduzione delle frasi implicite dall'italiano nella lingua ceca. I primi capitoli rappresentano un'introduzione teoretica. In primo luogo sono descritte le forme verbali indefinite in italiano, la loro formazione e quali funzioni essi possono costituire nella frase. Nel capitolo seguente viene tracciata la differenza nella formazione e nell'uso delle frasi implicite tra l'italiano e la lingua ceca. Viene descritto come si formano le frasi implicite e quali restrizioni esse portano. Il nucleo di questa tesi è costituito

dallo studio basato sul corpus parallelo InterCorp, versione 11 (il corpus InterCorp nel ČNK). Nella tesi si riporta l'analisi delle possibilità di traduzione solo delle frasi implicite formate dal gerundio e dall'infinito, e non si è effettuata l'analisi delle frasi implicite participiali a causa dello scarso numero dei dati nel corpus per la tecnica d'analisi che abbiamo scelto per la nostra tesi. I dati analizzati sono stati suddivisi in cinque gruppi elementari, traduzione tramite: *proposizione principale*; *proposizione subordinata*; *parte del discorso*; *trasgressivo*; *altro*. Nell'ultimo gruppo, "altro", sono state inserite le traduzioni che non si potevano incorporare nelle altre categorie o che rappresentavano rare forme di traduzione. I risultati sono stati illustrati con particolari esempi presi dal corpus. Nella tesi vengono riportati i dati dell'analisi che sono i seguenti: i corrispondenti più comuni alla frase esplicita e alla frase implicita formata del gerundio sono due proposizioni principali coordinate - 41,4%; le proposizioni infinitive sono nella maggioranza dei casi tradotte tramite una proposizione subordinata - 49,6%. Grazie a questi dati nella tesi si arriva alla conclusione che il corrispondente più comune a tutti e due i tipi è espresso con un predicato nel modo finito.

Seznam použité literatury:

ČERMÁK, Petr a Olga NÁDVORNÍKOVÁ. *Románské jazyky a čeština ve světle paralelních korpusů*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, nakladatelství Karolinum, 2015. ISBN 978-80-246-2872-1.

GREPL, Miroslav, Petr KARLÍK, Marek NEKULA a Zdenka RUSÍNOVÁ. *Příruční mluvnice češtiny*. Vyd 2., opr. [i.e. 3. vyd.]. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2008. ISBN 978-80-7106-980-5.

HAMPLOVÁ, Sylva. *Mluvnice italštiny*. Praha: Leda, 2004. ISBN 80-7335-041-6

HRABĚ, V., *O polovětné vazbě a vedlejší predikaci*, ČsRus 2, 1957.

KOMÁREK, Miroslav, Jan KOŘENSKÝ, Jan PETR a Jarmila VESELKOVÁ. *Mluvnice češtiny*. Praha: Academia, 1986.

PETR, Jan. *Mluvnice češtiny. 3. Skladba*. Praha, 1987.

PANEVOVÁ, Jarmila. *Mluvnice současné češtiny*. Praha: Karolinum, 2014. ISBN 978-80-246-2497-6.

RENZI, Lorenzo, Giampaolo SALVI a Anna CARDINALETTI. *Grande grammatica italiana di consultazione*. Nuova edizione. Bologna: Il Mulino, 2001. Strumenti. Linguistica e critica letteraria. ISBN 978-88-15-08084-4.

SERIANNI, Luca a Alberto CASTELVECCHI. *Grammatica italiana: italiano comune e lingua letteraria : suoni forme costrutti*. Torino: UTET, 1989. ISBN 88-02-04154-7.

ŠTÍCHA, František. *Kapitoly z české gramatiky*. Praha: Academia, 2011. Lingvistika. ISBN 978-80-200-1845-8.

SALVI, Giampaolo a Laura VANELLI. *Nuova grammatica italiana*. Bologna: Il Mulino, 2004. Manuali. Linguistica. ISBN 88-15-09960-3.

Elektronické zdroje:

DANEŠ, František, Zdeněk HLAVSA a Miroslav GREPL. *Mluvnice češtiny. 3. Skladba*. [online]1. vyd. Praha: Academia, 1987. Dostupné z: <<http://stream.avcr.cz/ujc/mluvnice-cestiny-3.pdf>>

GREPL, Miroslav a Petr KARLÍK. *Skladba češtiny* [online]. Olomouc: Votobia, 1998 [cit. 2019-11-06]. Velká řada. ISBN 80-7198-281-4. Dostupné z: <http://alephuk.cuni.cz/CKIS-28.html>

Internetová jazyková příručka [online]. Ústav pro jazyk český AV ČR, 2016 [cit. 2016-06-23]. Dostupné z: <http://prirucka.ujc.cas.cz/>

KARLÍK, Petr (2017): POLOVĚTNÁ KONSTRUKCE. In: Petr Karlík, Marek Nekula, Jana Pleskalová (eds.), CzechEncy - Nový encyklopedický slovník češtiny [online]. [cit. 2019-3-31]. Dostupné z: <[https://www.czechency.org/slovník/POLOVĚTNÁ KONSTRUKCE](https://www.czechency.org/slovník/POLOVĚTNÁ_KONSTRUKCE)>

KARLÍK, Petr (2017): PŘECHODNÍK. In: Petr Karlík, Marek Nekula, Jana Pleskalová (eds.), CzechEncy - Nový encyklopedický slovník češtiny. [online]. [cit. 2018-12-29]. Dostupné z: URL:< <https://www.czechency.org/slovník/PŘECHODNÍK>>.

KARLÍK, Petr (2017): NEURČITÝ SLOVESNÝ TVAR. In: Petr Karlík, Marek Nekula, Jana Pleskalová (eds.), CzechEncy - Nový encyklopedický slovník češtiny. [online]. [cit. 2018-11-13]. Dostupné z: «URL: [https://www.czechency.org/slovník/NEURČITÝ SLOVESNÝ TVAR](https://www.czechency.org/slovník/NEURČITÝ_SLOVESNÝ_TVARE)»

MARKOVÁ, Milada. K problematice tzv. polopredikativních konstrukcí. *Slovo a slovesnost* [online]. 1967, 28 (3). [cit. 2019-3-31]. ISSN 2571-0885. Dostupné z: <http://sas.ujc.cas.cz/archiv.php?art=1540>

Rosen, A. – Vavřín, M. – Zasina, A. J.: Korpus InterCorp, verze 11 z 19.10.2018. Ústav Českého národního korpusu FF UK, Praha 2018. Dostupný z WWW: <http://www.korpus.cz>

VEČEŘOVÁ, Dobromila. *Implicitní vedlejší věty s infinitivem v italštině* [online]. 2014. Dostupné z: <https://is.cuni.cz/webapps/zzp/detail/121873>. Vedoucí práce Jiří Špaček.

Vocabolario Treccani [online]. Dostupné z: <http://www.treccani.it/>

Štichauer, P. – Vavřín, M.: Korpus InterCorp – italština, verze 11 z 19. 10. 2018. Ústav Českého národního korpusu FF UK, Praha 2018. Dostupný z WWW: <http://www.korpus.cz>